

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTE
VĒSTURES UN ARHEOLOĢIJAS NODAĻA

Vēstures bakalaura programmas

3. kursa students

Mairis Teteris

Stud. apl. Nr.: mt19029

KŪRORTA "CĪRULĪŠI" GALVENIE DARBĪBAS ASPEKTI (1944-1991)

BAKALAURA DARBS

Darba zinātniskais vadītājs

Dr. hist. doc.

Jānis Ķeruss

RĪGA 2022

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba „Kūrorta „Cīrulīši” galvenie darbības aspekti (1944 - 1991)” mērķis ir izpētīt kūrorta „Cīrulīši” darbību, koncentrējoties uz iestādes darbiniekiem un klientiem laika periodā no 1944. gada līdz 1991. gadam, viņu skaita noskaidrošanu un būtiskāko ikdienas problēmu noskaidrošanu. Bakalaura darbā raksturota LPSR veselības aizsardzības sistēma, aplūkota Cīrulīšu teritorijas vēsture pirms padomju kūrorta izveides un kūrortiestādes darbības aspekti un attīstības dinamika.

Darbā noskaidrots, ka kūrorts „Cīrulīši” visā darbības periodā pakāpeniski attīstījās, Iestāde piedāvāja daudzveidīgas atpūtas iespējas, kā arī medicīniskos pakalpojumus. Klientu sociālais sastāvs bija dažāds, nenovērojot kādas speciālas sociālās grupas dominēšanu viesu vidū.

Atslēgas vārdi: Cīrulīši, Cēsis, veselības aizsardzība, kūrorts, atpūtas nams, pansionāts, kūrorta poliklīnika, sanatorija.

ABSTRACT

The aim of the bachelor's thesis "Main aspects of operation of the resort "Cīrulīši" (1944-1991)" is to research the functioning of the resort "Cīrulīši", focusing on the daily routine and amount of the institution's employees and customers in the period from 1944 to 1991. The bachelor's thesis describes the health care system of the LSSR, examines the history of the Cīrulīši territory before the establishment of the Soviet resort and reviews the dynamics of the operation and development of the resort.

The research revealed that the resort "Cīrulīši" gradually developed throughout operation. The facility offered a variety of recreational opportunities, as well as medical services. The customers of the resort were representatives of different social groups and no predominance of a specific social group was observed.

Keywords: Cīrulīši, Cēsis, health care, resort, recreation house, pension, resort polyclinic, sanatorium.

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ABSTRACT	3
APZĪMĒJUMI.....	5
IEVADS	6
AVOTU UN LITERATŪRAS APSKATS	8
1. PADOMJU VESELĪBAS AIZSARDZĪBAS SISTĒMA UN KŪRORTU VIETA TAJĀ .	11
2. CĪRULĪŠU KĀ KŪRORTA AIZSĀKUMI	16
3. KŪRORTA ATTĪSTĪBAS DINAMIKA	18
4. APMEKLĒTĀJU IKDIENA.....	27
5. IESTĀDES PERSONĀLS	39
5.1. Administratīvais personāls	39
5.2. Medpersonāls.....	41
5.3. Ēdināšanas bloka personāls	43
5.4. Apkalpojošais – saimnieciskais personāls.....	44
5.5. Citas personāla grupas	49
5.6. Ikdienas aspekti ārpus tiešajiem darba pienākumiem	50
SECINĀJUMI	55
IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	58
PIELIKUMI.....	66

APZĪMĒJUMI

AKPLRP - Arodbiedrību Kūrortu pārvaldes Latvijas republikāniskā padome

AP – Augstākā padome

CK – Centrālā komiteja

CVMM – Cēsu Vēstures un mākslas muzejs

CZVA – Cēsu zonālais valsts arhīvs

LKP – Latvijas Komunistiskā partija

LNA – Latvijas Nacionālais arhīvs

LOTOS – Vasaras darba un atpūtas vecāko klašu audzēkņu vienība

LPSR – Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika

LSDSP – Latvijas Sociāldemokrātiskā Strādnieku partija

MP – Ministru padome

PFSR – Padomju Federatīvā Sociālistiskā Republika

PSKP – Padomju Savienības Komunistiskā partija

PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

VACP – Vissavienības arodbiedrību centrālā padome

t.s. – tā sauktais

f. – fonds

apr. – apraksts

l. – lieta

IEVADS

Cēsu pilsētas Cīrulīšu apkaime pēdējo teju 100 gadu laikā pakāpeniski ir attīstījusies par kūrorta teritoriju. Par kūrorta pirmsākumiem varētu uzskatīt 20. gadsimta. 30. gadus, kad tur izveidojās populārs ziemas slēpošanas galamērķis, bet pēc tam, kad emigrēja pēdējā Cīrulīšu muižas īpašniece, muižas teritorijā tika ierīkota bērnu vasaras nometne. 2. pasaules kara laikā muiža kalpoja kā vācu virsnieku hospitālis, bet pēc padomju varas atgriešanās, sakarā ar tās piekopto veselības aizsardzības politiku, kas ietvēra kūrortiestāžu attīstību, tai aizsākoties arī Latvijas teritorijā, 1944. gadā, Cīrulīšos tika ierīkota bērnu sanatorija, bet 1946. gadā tā pārtapa par atpūtas namu, kas gadu gaitā attīstījās kļūstot par vienu no lielākajām LPSR vissavienības nozīmes kūrortiestādēm, vēlāk mainoties tās statusam – 1975. gadā kļūstot par pansionātu, 1986. gadā par kūrorta poliklīniku ar pansionātu, bet 1991. gadā par sanatoriju. Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas šis kūrorts piedzīvoja smagas ekonomiskas problēmas, rodoties maksātnespējai, kas rezultējās ar kompleksa nodošanu privatizācijai, tā iestādei beidzot darboties 1995. gadā. Pēc tam šī teritorija pakāpeniski kļuva par degradētu pilsētas nomali, lai gan daļā teritorijas izveidojās Latvijā populāra kalnu slēpošanas bāze „Žagarkalns”, tai iekopjot arī Cīrulīšu dabas takas, vienā no bijušajiem korpusiem izvietojot veco ļaužu pansionātu vai Cēsu arodvidusskolas kopmītnes, kā arī līdz 2008. gadam darbojoties baseinam. Pēdējos gados Cēsu novada pašvaldība ir aktualizējusi Cīrulīšu apkaimes revitalizācijas jautājumu, norisinoties Kosmosa izziņas centra celtniecībai, un citu apkaimes objektu piedāvāšanai investoriem. Tā rezultātā vietējā Cēsu līmenī ir aktualizējies temats par Cīrulīšu apkaimes vēsturi, tomēr autoram veicot publiski pieejamās informācijas pārskatu par šī kūrorta vēsturi, konstatēts, ka lielākoties pieejamā informācija aprobežojas ar rakstiem periodiskajos izdevumos vai atsaucēm uz tiem, kā arī kūrorta klientu vai darbinieku atmiņām, kas ir ar nostalgisku noskaņu un bez kritiskas ievirzes, bet plašāki pētījumi ar plašu avotu bāzi par šī kūrorta darbību līdz šim nav veikti. Tāpat arī nav atrodami pētījumi par padomju perioda kūrortiestāžu sistēmas darbību kopumā, tamdēļ autors uzskata, ka no vēsturiskās izpētes viedokļa Cīrulīšu kūrortiestādes darbība ir izpētes vērtā, tā gan sniedzot atsevišķas Cēsu pilsētas apkaimes un iestādes darbības aplūkojumu, gan, ņemot vērā, ka šī iestāde laika gaitā bijusi dažādu statusu kūrortiestāde, caur šīs iestādes darbības izpētes prizmu, tiktu gūts priekšstats arī par pašu dažāda tipa kūrortiestāžu un sistēmas kopumā darbību padomju varas periodā, kā arī tiktu gūts priekšstats par attiecīgajam laikmetam raksturīgo sadzīvi vissavienības nozīmes iestādē – darba organizāciju, disciplīnu un citām problēmām.

Darba hronoloģiskas robežas aizsākas līdz ar bērnu sanatorijas izveidošanu 1944. gadā aptverot visu padomju periodu, uz ko arī darbā tiek vērsta galvenā uzmanība, kad iestāde pastāvēja kā atpūtas nams, pansionāts, kūrorta poliklīnika ar pansionātu un sanatorija, darba hronoloģiskajām robežām noslēdzoties ar 1991. gadu, tā darbā apskatot periodu, kad iestāde darbojās padomju kūrortu sistēmas ietvaros.

Kā darba **mērķi** autors ir izvirzījis izpētīt kūrorta „Cīrulīši” darbību, koncentrējoties uz iestādes darbiniekiem un klientiem laika periodā no 1944. gada līdz 1991. gadam, viņu skaita noskaidrošanu un būtiskāko ikdienas problēmu noskaidrošanu.

Darba uzdevumi ir:

1. Raksturot LPSR Veselības aizsardzības sistēmu un kūrortu vietu tajā.
2. Aplūkot kūrorta „Cīrulīši” teritorijas vēsturi pirms kūrortiestādes izveides.
3. Izpētīt kūrortiestādes attīstības dinamiku.
4. Raksturot iestādes klientu uzturēšanos.
5. Aplūkot iestādes darbību no darbinieku skatupunkta.

Mērķa sasniegšanai darbs sadalīts 5 nodaļās, pirmajā nodaļā sniedzot padomju veselības aizsardzības sistēmas raksturojumu, izceļot kūrortu nozīmi, bet otrajā nodaļā aplūkojot Cīrulīšu teritorijas vēsturi pirms padomju varas nodibināšanas, tā noskaidrojot priekšnoteikumus, kas kalpoja par labu izvēlei tur veidot padomju kūrortiestādi. Trešajā nodaļā aplūkota vispārējā iestādes attīstība padomju periodā, bet ceturtajā un piektajā nodaļā padziļināti aplūkota attiecīgi klientu un darbinieku ikdienas aspekti.

AVOTU UN LITERATŪRAS APSKATS

1. Avotu apskats

Ņemot vērā darba tēmu, darba izstrāde tika balstīta tieši uz avotu materiāliem, par cik tieši par kūrortu tēmu literatūrā darbi nav veltīti. Tika izmantoti gan npublicētie avoti – arhīvu materiāli un autora veiktās intervijas, gan publicētie avoti - periodiskie izdevumi un tiesību akti.

1.1. Npublicētie avoti

No npublicētajiem avotiem visvairāk darbā izmantoti arhīvu materiāli no Cēsu Vēstures un mākslas muzeja krājuma un Cēsu zonālā valsts arhīva.

No Cēsu Vēstures un mākslas muzeja krājuma tika izmantots bijušās bibliotekāres Birutas Sparinskas muzeja krājumā nodotais manuskripts,¹ kurā balstoties uz savām, divu intervētu atpūtnieču atmiņām un daļēji uz padomju perioda rakstiem presē, aprakstīta „Cīrulīšu” vēsture padomju periodā, tā šim darbam sniedzot vērtīgu informāciju īpaši par iestādes darbību pirmajos pēckara gados. No muzeja krājuma darbā izmantots arī Valijas Bundžas zīmētais plāns par iestādes ēku izvietojumu ap 1960. gadu,² lai raksturotu iestādes teritorijas apbūves attīstību, ko var aplūkot pielikumā,³ un darbinieku Interesu kluba atmiņu albums,⁴ kas sniedz ieskatu darbinieku brīvā laika pasākumos.

Visplašāk izmantoti avoti ir no Cēsu zonālā valsts arhīva, aplūkojot iestādes dokumentāciju. Lielākoties darbā izmantota informācija no iestādes vadības rīkojumu grāmatām⁵, kā arī ikgadējām atskaitēm par darbību aizvadītajā gadā.⁶ Rīkojumu grāmatās visbiežāk lasāmi rīkojumi par darbinieku pieņemšanām un atbrīvošanām no darba, kā arī to došanos komandējumos vai atvaļinājumos, bet šajā darbā izmantotā informācija gūta no rīkojumiem, kuri saistāmi ar darbinieku pienākumiem, uzdevumiem, klientu sūdzībām vai iekšējās kārtības pārkāpumiem, tādējādi gūstot iespaidu par iestādes ikdienu. Otra lielā izmantotā dokumentu grupa ir ikgadējās atskaites par iestādes darbību, kuras faktiski ir grāmatvedības dokumenti ar plašu skaitlisko informāciju par finanšu u.c. rādītājiem, taču gandrīz ikvienā atskaitē uz 1 – 3 lapām ir vārdiski aprakstīta galvenā informācija par

¹ CVMM, CM Ri 119992 (Birutas Sparinskas manuskripts)

² CVMM, CM/Ri 112616 (Valijas Bundžas zīmētais plāns)

³ Cīrulīšu teritorijas apbūves attīstība 1944 – 1991. (skatīt pielikumā nr. 6)

⁴ CVMM, CM zp 42491 (Atmiņu albums).

⁵ LNA CZVA, 637. f. (Maksātnespējīgais likvidējamais valsts uzņēmums "Valsts sanatorija "Cīrulīši"), 2. apr.

⁶ LNA CZVA 637. f., 1. apr.

paveiktajiem darbiem aizvadītajā gadā, no kā var spriest par iestādes attīstību. Bez tam izmantoti arī citi dokumenti no iestādes⁷ un tās palīgsaimniecību arhīva fonda.⁸

Darba izstrādes vajadzībām autors arī veica intervijas ar iestādes bijušajiem darbiniekiem. Intervija ar Birutu Sparinsku⁹ un Dzidru Šteinu¹⁰ notika 2022. gada 19. aprīlī, ar Anitu Lecīti¹¹ 2022. gada 21. aprīlī, bet ar Uldi Līkopu¹² 2022. gada 11. maijā. Interviju stenogrammas atrodamas darba pielikumā. Visas intervētās personas iestādē ir nostrādājušas ilgu laika periodu, vai ieņēmušas augstus amatus. Biruta Sparinska strādājusi par bibliotekāri kopš 1967. gada, Dzidra Šteina bijusi direktora vietniece saimniecības jautājumos no 1963. līdz 1984. gadam, Anita Lecīte strādājusi par oficianti kopš 1973. gada, bet Uldis Līkops ieņēmis galvenā ārsta amatu no 1985. – 1993. gadam.

1.2. Publicētie avoti

Darbā tika izmantoti raksti no periodiskajiem izdevumiem, kuros minēta informācija, kas saistīta ar iestādes darbību vai tās teritoriju laikā posmā no starpkaru perioda - 1932. gada, līdz mūsdienām – 2018. gadam. No šiem rakstiem tika iegūta informācija par šīs teritorijas priekšvēsturi laikā pirms kūrortiestādes izveides, kā arī pašas iestādes darbību un attīstību visā darbā aplūkojamajā laika periodā, tomēr periodisko izdevumu sakarā jāņem vērā tas, ka padomju perioda publikācijās līdz 1980. gadu vidum novērojama tieksme pārspīlēt sasniegumus, kas darba izstrādes gaitā arī tika konstatēti, skaitliskiem datiem presē dažkārt esot lielākiem nekā tiem pašiem datiem arhīva materiālos, tamdēļ darbā minot skaitliskus datus, tie tika balstīti uz arhīvu materiāliem. No periodiskajiem izdevumiem, neskaitot Latvijas teritorijā izdotos laikrakstus, lai raksturotu PSRS kūrortu sistēmu izmantoti divi raksti arī no periodiskajiem izdevumiem, kas izdoti ASV¹³ un Krievijā.¹⁴

Darbā ir atsauces arī uz tiesību aktiem, kā Latvijas Republikas MP lēmumu, un PSRS AP pieņemtiem rīkojumiem¹⁵ un likumiem.¹⁶

⁷ LNA CZVA, 637. f.

⁸ LNA CZVA, 636. f. (Pansionāta "Cīrulīši" lauksaimniecības palīgsaimniecības)

⁹ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

¹⁰ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹¹ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

¹² Autora intervija ar Uldi Līkopu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

¹³ LLOYD, FELDMAN. Occupational Health Services in the Soviet Union. In: Monthly Labor Review, Vol. 82, No. 11, 1959, pp. 1218-1224., here p. 1218.

¹⁴ VLADIMIR, GENDLIN. Nichego slashhe putevki. In: Kommersant" Den'gi, 29.06.2015., c. 34.

¹⁵ Postanovlenie O peredache profsojuzam sanatoriev i domov otdyha. Pieejams:

<https://docs.cntd.ru/document/901799352> (skatīts 13.01.2022)

¹⁶ Zakon Ob utverzhenii osnov zakonodatel'stva Sojuza SSR i sojunykh respublik o zdravoohranenii. Pieejams:

<https://docs.cntd.ru/document/9021016> (skatīts 21.03.2022)

2. Literatūra

Darba izstrādē literatūra izmantota raksturojot padomju veselības aizsardzības sistēmu. Šajā gadījumā izmantoti trīs padomju laika izdevumi: „Padomju Latvijas veselības aizsardzības tagadne un nākotne”¹⁷, „Veselības aizsardzība Padomju Latvijā”¹⁸ un „Tautas veselības aizsardzība”.¹⁹ Visi šie izdevumi satur LPSR veselības aizsardzības sistēmu slavinošu informāciju par tās sasniegumiem, to salīdzinot ar kapitālistisko valstu sistēmām vai starpkaru periodu Latvijā, to allaž parādot negatīvā gaismā. Visu trīs minēto izdevumu izdošanā ir piedalījies ilggadējais LPSR Veselības aizsardzības ministrs Vilhelms Kaņeps (amatā 1962-1989²⁰). Ar to daļēji varētu skaidrot izdevumos pastāvošo tendenci visu atspoguļot slavinošā gaismā izceļot atšķirību no rietumvalstīm, jo padomju nomenklatūras darbiniekam neklātos kritizēt paša pārvaldāmo sistēmu, taču, protams, jāņem vērā fakts, ka, pastāvot cenzūrai Padomju Savienībā, maz ticams, ka pirms Mihaila Gorbačova atklātības un pārbūves politikas sākuma būtu iespējams izdot darbu, kurā tiek kritizēta viena no svarīgākajām valsts sociālās politikas jomām. Tāpat darbā arī tika izmantota 1984. gadā izdotā „Padomju medicīnas enciklopēdija”²¹, kuru sastādījis akadēmiķis, infekcionists Anatolijs Bļugers. Viņš piedalījies arī iepriekš aplūkoto sistēmu slavinošo izdevumu izdošanā. Enciklopēdijā skaidroti dažādi ar veselības aizsardzību un medicīnu saistīti jēdzieni, tai skaitā raksturoti veselības aizsardzības sistēmā ietilpstošos pasākumi un iestādes, iztiekot bez sasniegumu piesaukšanas, šim izdevumam daļēji nezaudējot aktualitāti arī mūsdienās.

Bez padomju veselības aizsardzības sistēmas raksturošanas, literatūra izmantota arī aplūkojot celtniecību iestādes teritorijā, izmantojot 2018. gadā izdoto pētījumu „Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu.”²² kurā sniegts vērtīgs ieskats par vēsturisko apbūvi „Cīrulīšu” teritorijā.

Bez minētajiem darbiem izmantoti arī citi materiāli, lai darbā atsauktos uz kādu faktu vai ko paskaidrotu.

¹⁷ VILHELMS KAŅEPS, ANATOLIJS BĻUGERS, LUDMILA ĻIPOVECKA, KĀRLIS ARONS, KLĀRA SEGLENIECE. Padomju Latvijas veselības aizsardzības tagadne un nākotne. Rīga 1972.

¹⁸ VILHELMS KAŅEPS (red.). Veselības aizsardzība Padomju Latvijā. Rīga 1978.

¹⁹ VILHELMS KAŅEPS. Tautas veselības aizsardzība. Rīga 1981.

²⁰ Канеп, Вилгелм Вилгелмович. Pieejams: https://ru.wikipedia.org/wiki/Канеп,_Вильгельм_Вильгельмович (skatīts 01.04.2022)

²¹ ANATOLIJS BĻUGERS. (red.) Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga 1984.

²² Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018. Pieejams arī:

https://www.cesis.lv/images/userfiles/files/P%C4%93t%C4%ABjumi/LZCA_Nodevums_Kosmosa_izzi%C5%86as_centra_iesp%C4%93jam%C4%81s_realiz%C4%81cijas_ietekme_uz_C%C4%ABru%C4%AB%C5%A1u_apkaimes_C%C4%93s%C4%ABs_pils%C4%93ttelpu_un_ainavu.pdf (skatīts 04.05.2022)

1. PADOMJU VESELĪBAS AIZSARDZĪBAS SISTĒMA UN KŪRORTU VIETA TAJĀ

Pašā padomju literatūrā, raksturojot valsts veselības aizsardzības sistēmu, tiek deklarēts: „*Padomju Savienībā cilvēka veselība ir uzskatāma par sabiedrisko īpašumu, kas ir visvērtīgākais valsts kapitāls, par kura sargāšanu ir jā rūpējas valstij, kamdēļ kā Padomju Savienības veselības aizsardzības organizācijas galvenie principi ir - valstisks raksturs, plānveidība, visu veidu medicīniskās palīdzības sniegšana bez maksas un tās vispārēja pieejamība.*”²³

Pievēršoties sistēmas vadības principiem, tad PSRS veselības aizsardzības sistēmu vadīja republiku Veselības aizsardzības ministrijas, kas savu darbību saskaņoja ar PSRS Veselības aizsardzības ministriju, kura strādāja PSRS MP vispārējā vadībā, īstenojot PSKP CK nospraustās līnijas.²⁴ PSRS Veselības aizsardzības ministrija uzraudzīja republiku Veselības aizsardzības ministriju darbību, bet galvenokārt bija atbildīga par lielākajām medicīnas izglītības iestādēm, pētniecības institūtiem un citām visai valstij nozīmīgām iestādēm, savukārt par primārajiem veselības aizsardzības pasākumiem un pakalpojumiem atbildīgas bija republiku vietējās Veselības aizsardzības ministrijas.²⁵ Latvijā LPSR MP un LKP CK birojs atsevišķi pārraudzīja ministrijas darbību, un MP varēja pieņemt lēmumus, uzdotot Veselības aizsardzības ministrijai veikt atsevišķus pasākumus noteiktu pastāvošu problēmu risināšanā.²⁶ Republikas līmenī LPSR veselības aizsardzības ministrijai medicīnas jautājumos bija pakļauti pilsētu un rajonu veselības aizsardzības dienesti, kas ietilpa tautas deputātu padomju izpildkomitejās.²⁷ Līdz pat 1970. gadam veselības aizsardzību reglamentēja dažādi likumi, kuri nebija kodificēti, bet 1970. gadā stājās spēkā PSRS AP pieņemtais Veselības aizsardzības pamatlikums,²⁸ pēc kura parauga, tika pieņemti republiku veselības aizsardzības likumi.²⁹ Likumā bija fiksēti iedzīvotāju medicīniskās apkalpošanas principi un formas, kā arī valsts standarti, kuros fiksēti dažādu tautas saimniecības nozaru (celtniecības, komunālās saimniecības, pārtikas produktu ražošanas) higiēnas un sanitārie normatīvi.³⁰

Nozīmīga loma veselības aizsardzības sistēmā pastāvēja arī arodbiedrībām. Saskaņā ar padomju ideoloģiju, kurā liels uzsvars tika likts uz proletariāta dzīves un darba apstākļu

²³ VILHELMS KAŅEPS (red.). Veselības aizsardzība Padomju Latvijā. Rīga 1978, 12. lpp.

²⁴ V.KAŅEPS. (red.). Veselības aizsardzība Padomju Latvijā, 14. lpp.

²⁵ LLOYD FELDMAN. Occupational Health Services in the Soviet Union. In: Monthly Labor Review, Vol. 82, No. 11, 1959, pp. 1218-1224., here p. 1218.

²⁶ V.KAŅEPS. (red.). Veselības aizsardzība Padomju Latvijā, 14. – 15. lpp.

²⁷ Ibidem, 14. lpp.

²⁸ Закон Об utverzhdenii osnov zakonodatel'stva Sojuza SSR

ī sojuznyh respublik o zdravoohranenii. Pieejams: <https://docs.cntd.ru/document/9021016> (skatīts 21.03.2022)

²⁹ VILHLEMS KAŅEPS. Par Latvijas PSR Veselības aizsardzības likumu. In: Veselība, Nr. 10, 1971, 3. lpp.

³⁰ ANATOLIJS BĻUGERS. (red.) Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga 1984, 531. lpp.

uzlabošanu un aizsardzību, arodbiedrībām tika deleģēts to uzraudzīt, īpaši pēc 1933. gada, kad tika likvidēts PSRS Darba tautas komisariāts, tā funkcijas uzticot Vissavienības arodbiedrību centrālajai padomei (VACP), tai faktiski kļūstot par tikpat kā ministrijas līmeņa institūciju, kura uzraudzīja strādnieku darba apstākļus, sociālo garantiju izpildi, kā arī veselības stāvokļa kontroli, tostarp atbildēja par cilvēku norīkošanu uz sanatorijām un kūrortiem.³¹

Lai arī padomju laikā oficiāli plaši tika deklarēta visu pilsoņu vienlīdzīga veselības aizsardzības pakalpojumu pieejamība, pastāvēja sabiedrības grupas, kurām, tomēr, bija īpašas iespējas tikt pie šiem pakalpojumiem. Tas bija padomju varas iestāžu augstāko amatpersonu loks jeb nomenklatūra, kā arī cilvēki ar nopelniem sabiedrības labā – zinātnieki, radošo profesiju pārstāvji, un viņu ģimenes. Šīs personu loks tika nodrošināts ar specialām tām atvēlētām ārstniecības iestādēm. LPSR šīs iestādes atradās Veselības aizsardzības ministrijas 4. pārvaldes pārraudzībā.³² Kopā uz Veselības aizsardzības ministrijas 4. pārvaldes likvidācijas brīdi 1990. gada 1. janvārī, tās rīcībā atradās viena poliklīnika, divas slimnīcas un viena sanatorija.³³ Vēl viena grupa, kam pastāvēja priekšrocības uz visa veida veselības pakalpojumu saņemšanu bez rindas bija Otrā pasaules kara padomju armijas veterāni, kuriem bija iespējamā ārpuskārtas vizītes pie speciālistiem un hospitalizācija stacionāros, kā arī bezmaksas medikamentu ieguve un vienkāršota iespēja saņemt ceļazīmes uz sanatorijām un atpūtas namiem.³⁴

Pievēršoties veselības aizsardzības sistēmas organizācijai, tajā var izdalīt divus veselības aizsardzības pasākumu virzienus - ārstniecības un profilaktiskos pasākumus.³⁵ Ja ārstniecības virzienā ietilpa iestādes un pakalpojumi, kas nodarbojas ar jau esošu saslimšanu ārstēšanu, tad profilaktisko pasākumu jēdziens sevī ietver pasākumu kopumu, kuru mērķis ir slimību novēršana un to cēloņu likvidēšana. Profilaktiskie pasākumi ir sanitārie un pretepidemioloģiskie pasākumi, kas ietver noteiktas darbības: profilaktiskās apskates, putes, veselīga dzīvesveida un uztura propagandu u.c.³⁶

Savukārt, ārstniecības virzienā iekļāvās dažāda profila ārstniecības iestādes, kā slimnīcas, poliklīnikas, ātrās medicīniskās palīdzības stacijas u.c., tostarp kūrortiestādes kā pansionāti, atpūtas nami un sanatorijas.

³¹ L.FELDMAN. Occupational Health Services in the Soviet Union. In: Monthly Labor Review, p. 1218.

³² ILZE ZONNE. Lai tā nebūtu tikai izkārtnes maiņa. In: Rīgas Balss. 05.02.1990., 4. lpp.

³³ Ibidem,

³⁴ V.KAŅEPS. (red.). Veselības aizsardzība Padomju Latvijā., 11. lpp.

³⁵ VILHELMS KAŅEPS, ANATOLIJS BĻUGERS, LUDMILA ĻIPOVECKA, KĀRLIS ARONS, KLĀRA SEGLENIECE. Padomju Latvijas veselības aizsardzības tagadne un nākotne. Rīga 1972., 11. lpp.

³⁶ V.KAŅEPS. (red.). Veselības aizsardzība Padomju Latvijā., 23. lpp.

Tieši kūrorta tipa iestāžu tīkls Padomju Savienībā tika plaši attīstīts. Par tā sākumpunktu var uzskatīt 1920. gada 21. decembra Padomju Krievijas Tautas komisāru padomes dekrētu „Par Krimas izmantošanu strādnieku ārstēšanai”, ar ko aizsākās šo iestāžu tīkla attīstība arī citviet PSRS,³⁷ tajā skaitā pēc padomju okupācijas arī Latvijas teritorijā. Tika veidotas gan jaunas iestādes, gan attīstītas jau esošās. Aplūkojot padomju literatūrā pieejamos statistikas datus, tad redzams, ka laika posmā no 1945. gada līdz 1971. gadam, vietu skaits sanatorijās ir pieaudzis no 1745 līdz 10 426, bet atpūtas namos no 168 līdz 7914,³⁸ tātad kopumā šāda tipa iestādēs vietu skaits 26 pēckara gados bija palielinājies par vairāk kā 9 reizēm.

Šīs kūrortiestādes var dalīt divās daļās – uz ārstniecību vērstās, jeb sanatorijas, un uz atpūtu orientētās – atpūtas nami un pansionāti.

Atpūtas nami un pansionāti tiek raksturoti, kā vieta, kur iedzīvotājiem tika dota iespēja atpūsties no darba un mācībām brīvajā laikā. Tie tika ierīkoti vietās, kur ir veselībai labvēlīgi klimatiskie un higiēniskie apstākļi. Atpūtas namos tika sekots līdz atpūtnieku veselīgam uzturam un pareizam atpūtas režīmam, kur mierīga atpūta mijās ar fiziskām aktivitātēm. Atpūtas nami un pansionāti nebija paredzēti cilvēkiem ar akūtām vai hroniskām saslimšanām.³⁹ Šiem cilvēkiem bija paredzētas sanatorijas.

Sanatorija ir ārstniecības iestāde, kurā ārstēšanas procesā, līdzās medikamentiem, tiek izmantoti dabiskie ārstniecības faktori, piemēram, klimats, minerālūdeņi, ārstnieciskās dūņas un citi, tādēļ sanatorijas ir izvietotas vietās ar to specifikai labvēlīgiem dabiskajiem apstākļiem. Tās sīkāk iedala pēc tā, ar kādu slimību ārstēšanu tās nodarbojas, piemēram, sirds un asinsvadu, nervu sistēmas, kuņģa un zarnu slimību un citas.⁴⁰ Atsevišķi pastāvēja arī speciālas bērnu sanatorijas. Sanatorijās bija noteikts režīms, kas sastāvēja no ārstniecības procedūrām un atpūtas.⁴¹

Šāda tipa iestādes, kuras bija paredzētas vispārējai pieejamībai, sākotnēji atradās LPSR Veselības aizsardzības ministrijas Galvenās kūrortu, sanatoriju un atpūtas namu pārvaldes paspārnē,⁴² bet 1960. gadā tika pieņemts lēmums visas šī tipa iestādes PSRS nodot VACP īpašumā, attiecīgi LPSR teritorijā par iestāžu pārvaldes institūciju kļūstot Arodbiedrību

³⁷ VLADIMIR GENDLIN. Nichego slashhe putevki. In: Kommersant" Den'gi, 29.06.2015., c. 34.

³⁸ V.KAŅEPS, A.BĻUGERS, L.ĻIPOVECKA, K.ARONS, K.SEGLENIECE. Padomju Latvijas veselības aizsardzības tagadne un nākotne., 18. lpp.

³⁹ A.BĻUGERS. (red.) Populārā medicīnas enciklopēdija., 76. lpp.

⁴⁰ Ibidem, 440. lpp.

⁴¹ Ibidem, 324. lpp.

⁴² V.ŠMITS. Kā izveidos republikas kūrortus. In: Cīņa, 23.01.1960., 2. lpp.

kūrortu pārvaldes Latvijas republikāniskajai padomei (AKPLRP), papildus jau iepriekš esošajai funkcijai – organizēt ceļazīmju izdali, klāt nākot atbildībai par iestāžu darba organizēšanu, līdzekļu pārvaldi un iestāžu attīstību, tostarp celtniecību, kurai gan līdzekļus piešķīra PSRS Valsts plāns.⁴³

Saskaņā ar 1970. gada PSRS Veselības aizsardzības pamatlikumu sanatoriju un kūrortu darbību kopīgi koordinēja PSRS Veselības aizsardzības ministrija un VACP, kā arī to attiecīgie analogi republikā – LPSR Veselības aizsardzības ministrija un AKPLRP. Piemēram, noteiktas vietas atzīšanu par kūrortu vai sanatoriju, un tās tipa noteikšanu, varēja apstiprināt LPSR MP pēc Veselības aizsardzības ministrijas un AKPLRP virzīta priekšlikuma, kurš saskaņots ar attiecīgo vietējo Tautas deputātu padomi. Likumā arī tika fiksēts, ka sanatorijās un kūrortos bez ārstniecības un citiem profilaktiskajiem pasākumiem, uzsvars liekams arī uz fizisko aktivitāšu veicināšanu un tūrisma organizēšanu.⁴⁴

Pastāvēja arī sanatorijas-profilaktorijs, kas atradās noteikta uzņēmuma, iestādes vai arodbiedrības pārvaldībā, kas paredzētas minēto iestāžu darbiniekiem un viņu ģimenes locekļiem, lai tur saņemtu gan ārstniecības pakalpojumus, gan arī līdzīgi kā atpūtas namā pavadītu atvaļinājuma laiku. Šāda tipa sanatorija - profilaktorijs bija piesaistīta, piemēram, uzņēmumam VEF,⁴⁵ taču arī šāda tipa pārvaldības iestāžu darbības uzraudzību veica LPSR Veselības aizsardzības ministrija un AKPLRP.

Uz VACP pakļautībā esošajām iestādēm iedzīvotājiem bija iespēja nokļūt saņemot ceļazīmes, ko izsniedza darbavietas arodorganizācija. Viena ceļazīme paredzēja 12 vai 24 dienu uzturēšanos iestādē par pilnu, pazeminātu maksu, vai arī pilnīgi bez maksas, par arodbiedrības līdzekļiem.⁴⁶ Ceļazīmes saņemšanas process lai nokļūtu sanatorijā gan bija mazliet garāks. Vispirms bija nepieciešama ārsta izziņa, kāda tipa sanatorija ir pacientam nepieciešama. Uz šīs izziņas pamata darbavietas arodbiedrības organizācija izsniedza ceļazīmi pacientam un viņa ģimenes locekļiem uz sanatoriju.⁴⁷ Runājot par pašu ceļazīmju izdali organizāciju starpā, tad par to atbildīgā institūcija – VACP ceļazīmes uz vissavienības nozīmes iestādēm centralizēti izdalīja vietējām arodorganizācijām, bet tālāk tās pārdalīja savā iekšienē. Ceļazīmes tika izdalītas attiecīgi arodbiedrību biedru skaitam,⁴⁸ bez tam, jau iepriekš minēts, ka šīs ceļazīmes bija iespēja iegūt arī kara veterāniem. Lielākā daļa izdalīto ceļazīmju

⁴³ O peredache profsojuzam sanatoriev i domov otdyha. Pieejams: <https://docs.cntd.ru/document/901799352> (skatīts 13.01.2022)

⁴⁴ Ibidem,

⁴⁵ A.BIUGERS. (red.) Populārā medicīnas enciklopēdija., 441. lpp.

⁴⁶ Ibidem, 76. lpp.

⁴⁷ Ibidem, 469. lpp.

⁴⁸ V.GENDLIN. Nichego slashhe putevki. In: Kommersant" Den'gi, 29.06.2015., c. 34.

bija daļēji apmaksātas no arodbiedrības puses. Vien vidēji katra desmitā ceļazīme bija pilnībā apmaksāta.⁴⁹

Ņemot vērā šo ceļazīmju izdales principu pastāvēja arī t.s. blata sistēma, kad augstāka ranga darbinieki ar nelielu materiālu labumu palīdzību varēja panākt sev biežāku, un labāku ceļazīmju iedalīšanu, kas izpaužas kā ceļazīmes uz prestižākām atpūtas iestādēm, sezonas laikā, tā citiem strādājošajiem saņemot mazākas iespējas uz tikpat kvalitatīvu atpūtu.⁵⁰ Ceļazīmju apmaksāšana no arodbiedrības puses tika nodrošināta ar līdzekļiem no PSRS sabiedriskajiem patēriņa fondiem. Šiem fondiem līdzekļi tika gūti tiem novirzot daļu no valsts nacionālā ienākuma, šo fondu līdzekļus izlietojot dažādu sociālo vajadzību apmierināšanai, lai nodrošinātu iedzīvotāju vienlīdzīgu šo vajadzību un pakalpojumu pieejamību.⁵¹ No šiem fondiem veselības aizsardzībai kopumā PSRS, tai skaitā kūrorta tipa iestāžu ceļazīmju segšanai ik gadu tika tērēti 13-15% fondu līdzekļu.⁵²

Par padomju veselības aizsardzības sistēmu kopumā var teikt, ka tā visos līmeņos tika pārvaldīta centralizēti, lai gan tikai 1970. gadā stājās spēkā vienots likums, kas regulēja veselības aizsardzības organizāciju. Sistēmas organizācijā īpaši tika vērsta uzmanība uz pakalpojumu pieejamības celšanu, kas panākts uz iestāžu tīkla paplašināšanas un bezmaksas pakalpojumu sniegšanas rēķina, taču tajā pašā laikā pastāvēja īpašs cilvēku loks, kuriem bija atvēlētas speciālas iestādes, kurās bija iespēja saņemt pakalpojumus ātrāk un kvalitatīvāk, pretēji oficiāli deklarētajam, ka visiem pilsoņiem ir vienādas tiesības uz veselības aizsardzību. Sistēmas organizācija izceļas ar to, ka liels uzsvars tika likts uz profilaktiskajiem pasākumiem, tādējādi mazinot ārstniecības iestāžu iespējamo noslodzi un ceļot kopējo sabiedrības veselības līmeni, kas kalpo arī par iemeslu, kamdēļ tika attīstītas kūrorta tipa iestādes, par to rūpi ņemot gan Veselības aizsardzības ministrijai, gan arodbiedrībām

⁴⁹ V.GENDLIN. Nichego slashhe putevki. In: Kommersant" Den'gi, 29.06.2015., c. 34.

⁵⁰ Ibidem,

⁵¹ Obshhestvennye fondy potreblenija. Pieejams: <http://www.politicwar.ru/politika/240019.html> (skatīts 13.01.2022)

⁵² Obshhestvennye fondy potreblenija. Pieejams: <http://istmat.info/node/20551> (skatīts 13.01.2022)

2. CĪRULĪŠU KĀ KŪRORTA AIZSĀKUMI

Pirms pievērsties Cīrulīšu kūrortiestādes darbības aplūkošanai, jāaplūko teritorijas vēsture starpkaru periodā, kas varēja radīt priekšnoteikumus kūrorta izveidei padomju laikā.

Kā jau darba ievadā minēts, Cīrulīšu kā kūrorta vēsture sākās 1930. gados. Senākās ziņas par Cīrulīšiem kā kūrortu presē ir atrodamas 1932. gada rudenī, kad žurnāla „Stadions” 24. novembra numurā publicētajā rakstā „Cēsis – topošais ziemas sporta kurorts”⁵³ klāstīts par neilgi pirms tam Cēsu pilsētas valdes izveidotās Cēsu kūrorta komitejas plāniem Cīrulīšu apkaimi attīstīt kā ziemas sporta centru, galvenokārt pateicoties tās dažādam reljefam. Plānos ietilpa inventāra noma, gan distanču un kalnu slēpotājiem, kā arī kamaniņu braucējiem un piedāvājot arī skijoringu, ko tolaik saprata kā slēpošanu aiz zirga, bet īpašu ievērību šī vieta izpelnījās ar to, ka tajā pašā 1932./1933. gada ziemā tika uzcelts trampīnlēkšanas trampīns,⁵⁴ uz uzcelšanas brīdi tam esot lielākajam Baltijas valstīs, kur 1933. gada 5. februārī norisinājās pirmās trampīnlēkšanas sacensības Latvijā.⁵⁵ Turpat netālu tika izveidotas naktsmājas tūristiem, kuru piesaistei turklāt, tika nodrošināti speciāli vilcienu reisi no Rīgas par kuriem bija jāmaksā puse no biļetes cenas, bet pilsētā ieradušos tūristus un sportistus sagaidīja autobuss, kurš pārvietojās maršrutā no dzelzceļa stacijas līdz Cīrulīšu trampīnam.⁵⁶ Trampīns tika nojaukts 1940. gadā, kad izrādījās, ka tas uzcelts uz kādas vācietim piederošas zemes, un tas pirms emigrācijas licis to nojaukt,⁵⁷ bet līdz ar padomju varas ienākšanu Latvijā, 1940. gadā presē lasāms par plāniem nojaukto trampīnu atjaunot,⁵⁸ taču avotos citu ziņu par šo plānu realizāciju nav.

Bez tam citā Cīrulīšu teritorijas daļā atradās muiža, bet pēc tam, kad tās pēdējā īpašniece Alise fon Zeinere 1939. gadā emigrēja⁵⁹, arī bijušās muižas teritorija sāka attīstīties kā kūrorts, neilgi pirms nacistiskās Vācijas iebrukuma, 1941. gada jūnijā, tur tika atklāta Medicīnisko darbinieku arodbiedrības pionieru nometne.⁶⁰ Savukārt, vācu okupācijas laikā muižas telpās tika ierīkots hospitālis vācu armijas virsniekiem,⁶¹ kas tā laika presē saukts arī par karavīru atpūtas namu.⁶²

⁵³ K.DZIRKALIS. Cēsis – topošais ziemas sporta kurorts. In: Stadions. 24.11.1932., 4. lpp.

⁵⁴ Ibidem,

⁵⁵ Plaša ziemas sporta parāde Cēsīs. In: Sporta Pasaule. 06.02.1933., 1. lpp.

⁵⁶ Kas ir ar mūsu trampīniem? In: Aizkulises. 10.02.1933., 5. lpp.

⁵⁷ Davosa, kas Davosa. In: Rīts 31.12.1939., 11. lpp.

⁵⁸ Fizkultūrieši gatavojas Oktobra revolūcijas svētkiem. In: Padomju Latvija. 25.10.1940., 5. lpp.

⁵⁹ MATILDE DREIMANE. „Cīrulīši” ziemā. In: Par Atgriešanos Dzimtenē. 01.02.1958., 2. lpp.

⁶⁰ Atklāta pionieru nometne. In: Cēsu Stars. 18.06.1941., 1. lpp.

⁶¹ JĀNIS GABRĀNS. Kā attīstīties Cīrulīšiem. In: Druva. 19.10.2018., 6. lpp.

⁶² Uzmaniību! In: Cēsu Vēstis. 17.09.1943., 4. lpp.

Teritorijas vēstures sakarā jāmin, ka tā tikusi izmantota arī ideoloģiskos nolūkos, padomju laika presē reizēm atgādinot, ka šeit reiz bijusi muiža, un ar kūrortiestādes izveidošanos veidojot pozitīvu tēlu par padomju varu, ko pastiprina sekojoši citāti: „ (...) *nebeidzamās dzīrēs un mīlas dēkas savas bezrūpīgās dienas vadījuši šurp atbraukušie tiem laikiem izcili ļaudis – naudīgie buržuji un dižciltīgie vecbagātņieki. Bet šodien «Cīrulīšos» atpūšas patiesi izcili ļaudis (...) [seko atpūtnieku profesiju uzskaitījums]*”⁶³ vai „*Agrāk te saimniekoja baroni un vienkāršam cilvēkam bija aizliegts kāju spert.*”⁶⁴

Aplūkojot Cīrulīšu teritorijas vēsturi laikā pirms padomju kūrortiestādes izveidošanas ir redzams, ka jau starpkaru periodā, pateicoties Cēsu kūrorta komitejas darbībai, Cīrulīšu teritoriju attīstot kā ziemas sporta centru, šī vieta bija kļuvusi atpazīstama kā populāra aktīvās atpūtas vieta, bet Cīrulīšu muižas īpašnieces emigrācija ļāva šai vietai attīstīties tālāk, muižai kalpojot kā pamatam kūrortiestādes izveidošanai.

⁶³ I.SJOMINS. Ja baronese fon Ceimere būtu zinājusi... In: Cīņa. 11.12.1964., 4.lpp.

⁶⁴ „Cīrulīši” In: Cēsu stars. 05.08.1950., 1. lpp.

3. KŪRORTA ATTĪSTĪBAS DINAMIKA

Pēc padomju varas atgriešanās Cēsīs 1944. gada septembra beigās,⁶⁵ Cīrulīšu bijušajā muižā ar 13. novembri sāka ierīkot sanatorijas tipa pionieru nometni⁶⁶ uz kurieni nosūtīja bērnus, kam nepieciešama kāda veida ārstēšana. Ceļazīmes uz šādu nometni bija iespējams iegūt tikai izejot ārstu apskati, kas noteica, kura no sanatorijām attiecīgajam pacientam ir piemērotākā, tāpat arī pašā sanatorijā attiecīgi norādījumiem, tika sniegta individuāla pieeja ārstniecībā.⁶⁷

1945. gada novembrī laikrakstā „Cīņa” lasāms par sanatoriju veidošanu priekš Tēvijas kara invalīdiem, kurā minēts, ka to starpā, kas atvēlētas kara invalīdiem ir arī „Cīrulīši”,⁶⁸ taču šis ir vienīgais avots, kas sniedz informāciju par iestādes specializēšanos uz kara invalīdu apkalpošanu. Oficiāli iestādes bērnu sanatorijas statuss uz atpūtas namu tiek nomainīts 1946. gada 16. septembrī.⁶⁹ Šajā laikā vienlaikus bija iespējams uzņemt 50 viesus,⁷⁰ tamdēļ aizsākās darbi pie iestādes paplašināšanas un labiekārtošanas. 1946. gadā uz bijušā zirgu staļļa pamatiem tika uzcelta jauna koka ēka,⁷¹ kurā atradās klubs un ēdnīca.⁷² 1947. gadā atpūtas nams vienlaikus spēja uzņemt līdz 70 atpūtniekiem, bet gada laikā šeit kopā bija atpūtušies 1655 cilvēki.⁷³ 1948. gadā, tika uzcelta vēl viena jauna divstāvu ēka, uz kuras pirmo stāvu tika pārcelta ēdnīca, turklāt ēkas pagrabā tika ierīkota maizes ceptuve, bet otrajā stāvā tika izmitināti atpūtnieki,⁷⁴ atpūtas nama apkalpošanas spējai pieaugot līdz 100 atpūtniekiem vienlaicīgi.⁷⁵ Šo ēku svinīgi atklāja tā gada decembrī par godu Staļina konstitūcijas gadadienai.⁷⁶ Šajā pašā gadā arī atpūtas nama centrā tika novietots piemineklis, kurā attēlots Ļeņins un Staļins sēžam Gorkos, kas tika demontēts 1962. gadā.⁷⁷

⁶⁵ HEINRIHS STRODS. Cēsis senāk un tagad. Rīga 1960., 199. lpp.

⁶⁶ LNA CZVA, 637. f., vēsturiskā izziņa, 1. lp.

⁶⁷ ANNA BRODELE. Bērni – mūsu nākotne. In: Cīņa. 22.05.1945., 3. lpp.

⁶⁸ O.GAVĻINA. Sanatorijas Tēvijas kara invalīdiem. In: Cīņa. 28.11.1945., 6. lpp.

⁶⁹ LNA CZVA, 637. f., vēsturiskā izziņa, 1. lp.

⁷⁰ CVMM, CM Ri 119992 (Birutas Sparinskas manuskripts), 6. lpp.

⁷¹ A.GRĀVĪTE. „Cīrulīšos” var labi atpūsties. In: Padomju Druva. 28.11.1970., 3. lpp.

⁷² Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018., 21. lpp. Pieejams arī:

https://www.cesis.lv/images/userfiles/files/P%C4%93t%C4%ABjumi/LZCA_Nodevums_Kosmosa_izzi%C5%86as_centra_iesp%C4%93jam%C4%81s_realiz%C4%81cijas_ietekme_uz_C%C4%ABrul%C4%AB%C5%A1u_apkaimes_C%C4%93s%C4%ABs_pils%C4%93ttelpu_un_ainavu.pdf (skatīts 04.05.2022)

⁷³ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 36. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1947g.), 14. lp.

⁷⁴ A.SEJA. Šeit atpūšas jaunieši. In: Padomju Jaunatne. 19.08.1948., 6. lpp.

⁷⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 37. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1948g.), 10. lp.

⁷⁶ Jauns korpuss atpūtas namam. In: Cīņa. 11.12.1948., 1. lpp.

⁷⁷ Cēsu rajona padomju laika zudušie pieminekļi. Pieejams: <http://sovietheritage.blogspot.com/2017/04/cesu-rajona-padomju-laika-zudusie.html> (skatīts 21.03.2022)

Uz 1950. gadu sākumu presē atrodami raksti, kas komentē atpūtas nama attīstību. Tiek akcentēts, ka klientu skaits nepārtraukti pieaug, kamdēļ arvien nepieciešams paplašināt vai celt jaunus guļamkorpusus. Tikusi labiekārtota infrastruktūra, asfaltējot ceļņus, iekopjot parku, veidojot sporta un deju laukumus, kā arī 1950. gadā uzcelta jauna ēka, kurā izvietojas klubs un bibliotēka, kopumā ar spēju uzņemt 100 apmeklētājus, dažādām brīvā laika aktivitātēm.⁷⁸ Šajā pašā 1950. gadā arī tika iekārtota atpūtas nama vasarnīca „Valdegas”,⁷⁹ kas spēja uzņemt 52 atpūtniekus un atradās nostāk no parējām ēkām, otrpus meža gravai, kamdēļ tur parasti izvietoja jauniešus, lai tie ar iespējamu skaļu uzvedību netraucētu citus atpūtniekus,⁸⁰ bet, lai uz turieni ērtāk nokļūtu, tika izbūvētas arī trepes cauri gravai, kas taisnā līnijā savienoja „Valdegas” ar pārējiem atpūtas nama korpusiem.⁸¹ Tiesa no šiem atpūtniekiem pienāca sūdzības, ka tas atrodas pārāk tālu no pārējiem korpusiem, kādēļ vēlāk šis korpuss vairs netika izmantots atpūtnieku izmitināšanai, un 1970. gadu beigās tika lemts par atteikšanos no šī korpusa.^{82 83}

1951. gadā komplekss papildināts ar barakas tipa korpusu,⁸⁴ bet 1952. gadā augot apmeklētāju plūsmai tika rekonstruēta bijusī muižas ēka, tajā izveidojot izolētas trīs un četrvietīgas istabas, pretēji iepriekšējam izkārtojumam, kad istabas esot bijušās lielas un caurstaigājamas, kā arī tika uzcelts jauns korpuss, kurā mitinājās darbinieki. Tobrīd atpūtas nams vienlaikus spēja uzņemt jau 270 cilvēku,⁸⁵ kamdēļ tika sākti darbi arī pie plašākas vien 4 gadus iepriekš būvētās ēdnīcas ēkas paplašināšanas, tai izbūvējot verandu.⁸⁶ Bez tam, tika pausti plāni veidot atpūtas nama „Cīrulīši” filiāli netālu esošajā Meijermuižā, kas paredzēta kā „mātes un bērna” atpūtas nams ar 150 vietām,⁸⁷ taču nedz presē nedz citos avotos nav atrodama informācija, ka šī iecere tiktu realizēta. Ņemot vērā nepārtraukto atpūtas nama attīstību, lai nodrošinātu ērtāku nokļūšanu atpūtas namā, 1953. gadā tika labiekārtota iela, kas savieno „Cīrulīšus” ar Cēsu pilsētu, un tā pārsaukta no Nomaļu ielas uz Cīrulīšu ielu,⁸⁸ tās

⁷⁸ R.RUDŽĪTE. „Cīrulīši”. In: Cēsu Stars. 04.12.1951., 2. lpp.

⁷⁹ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 40. l. (Zaključitel"nyh balans za 1950g.), 1. lp.

⁸⁰ CVMM, CM Ri 119992, 8. lpp.

⁸¹ R.RUDŽĪTE. „Cīrulīši”. In: Cēsu Stars. 04.12.1951., 2. lpp.

⁸² Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

⁸³ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

⁸⁴ Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018. 21. lpp.

⁸⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 42. l. (Zaključitel"nyh balans za 1953g.), 14. lp.

⁸⁶ P.STREĻNIKOVŠ. Atpūtas nama „Cīrulīši” perspektīvas. In: Cēsu Stars. 17.06.1952., 3. lpp.

⁸⁷ Ibidem,

⁸⁸ J.PURĪTS. Pastāvīgo komisiju ierosinājumu spēks. In: Cīņa. 03.02.1953., 4. lpp.

iestādot arī papeļu aleju.⁸⁹ 1955. gadā turpinājās atpūtas nama paplašināšanās, atklājot vēl vienu jaunu korpusu ar 40 vietām.⁹⁰

Tobrīd atpūtas nams vienlaikus spēja uzņemt jau 300 cilvēku, kas kopumā, piemēram, 1956. gada garumā sastādīja 6072 uzņemtus atpūtniekus.⁹¹ Tobrīd aktīva celtniecība un atpūtas nama paplašināšana tiek iepauzēta uz aptuveni 10 gadiem. Pa šo laiku norisa vienīgi saimnieciska rakstura ēku celtniecībai, kā, piemēram, noliktavu un garāžu celšana, kā arī katlu mājas ar ūdens torni celtniecība, kas ļāva apkurināt kompleksa galvenās ēkas centralizēti, kā arī tika paplašināts klubs līdz 200 vietām.⁹²

Ar 1965. gadu plaša celtniecība atkal atsākās, un turpmākajos gados tā noveda pie vērienīgākās kompleksa paplašināšanās. 1965. gadā atpūtas nams tika papildināts ar jaunu divstāvu korpusu, kurā varēja izmitināt vēl 60 atpūtniekus,⁹³ bet 1966. gadā presē jau tiek runāts par plāniem uzsākt vērienīgus darbus. Tika plānots uzcelt jaunu guļamkorpusu ar 150 vietām, jaunu ēdnīcas ēku, kas spētu apkalpot 500 ēdājus,⁹⁴ izveidojot arī atsevišķu darbinieku ēdnīcu vienlaikus 70 cilvēkiem,⁹⁵ un kafejnīcu.⁹⁶ Līdzšinējai divstāvīgajai ēdnīcas ēkai uzcelot klāt trešo stāvu un to pārveidojot par guļamkorpusu ar 212 vietām⁹⁷. Šo vērienīgo būvniecību bija paredzēts noslēgt līdz 1973. gadam,⁹⁸ kas arī pilnībā realizējās,⁹⁹ daļu no celtnēm jau sākot nodot ekspluatācijā no 1971. gada.¹⁰⁰ Vērienīgās celtniecības dēļ, šajā laikā iestādes spēja uzņemt atpūtniekus brīžiem mēdza arī samazināties, bet uz brīdi pēc vērienīgās paplašināšanas atpūtas nams vienlaikus spēja uzņemt 552 atpūtniekus, kas kopumā 1973. gada griezumā sastādīja 15845 viesus.¹⁰¹

Aplūkojot iestādes apgādi, tad jau līdz ar pašu iestādes darbības sākumu, risinot pārtikas produktu piegādes jautājumu, vien apmēram kilometra tuvumā esošajā Meijermuižā tika izveidota lauksaimniecības palīgsaimniecība „Meijermuiža”, kas apgādāja iestādi ar visiem nepieciešamajiem gaļas, piena produktiem un dārzeņiem. Tuvās atrašanās vietas dēļ tā

⁸⁹ Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018. 21. lpp.

⁹⁰ A.JAKOVĻEVA. Iecienītajā atpūtas vietā „Cīrulīšos”. In: Cēsu Stars. 07.07.1955., 4. lpp.

⁹¹ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 44. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1955g.), 4. lp.

⁹² LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 49. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1960g.), 22. lp.

⁹³ V.ZVEJA. „Cīrulīši” kļūst vēl krāšņāki. In: Padomju Druva. 16.03.1965., 1. lpp.

⁹⁴ Deputāta I.Upmaļa runa. In: Padomju Jaunatne. 19.04.1969., 2. lpp.

⁹⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 154. l. (Balans s prilozhenijami 1985g.), 9. lp.

⁹⁶ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

⁹⁷ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 78. l. (Godovoj otchet s prilozheniem za 1971g.), 10. lp.

⁹⁸ Deputāta I.Upmaļa runa. In: Padomju Jaunatne. 19.04.1969., 2. lpp.

⁹⁹ CVMM, CM Ri 119992, 7. lpp.

¹⁰⁰ ŽANIS LEGZDIŅŠ. „Cīrulīši” aicina. In: Zvaigzne. 15.10.1972., 33. lpp.

¹⁰¹ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 80. l. (Godovoj otchet s prilozheniem za 1973g.), 12. lp.

varēja rēķināties ar iestādes ēdienu pārpalikumiem, ko izmantot cūku nobarošanai. Iestādei attīstoties ar „Meijermuižu” vien nepietika, tamdēļ produktu piegādes notika arī no citām AKPLRP pakļautībā esošām palīgsaimniecībām Rīgas rajonā, uz kurām pēc produktiem reizi nedēļā bija jānododas iestādes transportam.¹⁰² Lauksaimniecības palīgsaimniecības funkcionēja neatkarīgi no kūrortiestādes, ar savu darbinieku sastāvu un vadību,¹⁰³ taču bija pakļautas AKPLRP.¹⁰⁴ Papildu produktu piegādes uz līgumu pamata notika arī no Cēsu piena kombināta, kā arī Valmieras gaļas kombināta Cēsu filiāles un Cēsu sakņu bāzes.¹⁰⁵

Pievēršoties cita veida krājumiem, piemēram, apkurei, tad malka, ar ko apkurināt telpas un citi kokmateriāli līdz 1960. gadiem tika sagādāti turpat Cīrulīšiem tuvējā mežā vai vēlāk arī citos mežos,¹⁰⁶ kur darbiem tika nosūtīti iestādes darbinieki, kas nebija pilnībā aizņemti ar citiem darba pienākumiem, kā, piemēram, šoferi un kurinātāji.¹⁰⁷ Vēlāk 1960. gados līdz ar pāreju uz ēku centralizētu apkurināšanu kā kurināmo sāka izmantot ogles, ko iepirka.¹⁰⁸

1973. gadā, sakarā ar to, ka atpūtas nams bija vērienīgi paplašinājies, palielinājās gan viesu, gan darbinieku skaits, sasniedzot 125 strādājošos,¹⁰⁹ radās nepieciešamība pēc dzīvokļiem darbiniekiem, jo pirms tam bija pieejamas vien dažās kopmītnu tipa istabiņas pa diviem cilvēkiem katrā,¹¹⁰ kamdēļ tika uzsākta atsevišķas 72 dzīvokļu ēkas celtniecība, kas paredzēta tieši darbiniekiem un viņu ģimenēm,¹¹¹ to nododot ekspluatācijā 1976. gadā.¹¹² Dzīvokļu piešķiršana šajā ēkā norisinājās pēc pieprasījuma, priekšroku dodot darbiniekiem, kuri nostrādājuši šeit ilgāku laiku vai ir īpaši vajadzīgi.¹¹³ Vislielākais pieprasījums bija pēc vienistabas dzīvokļiem, jo jaunie, iebraukušie darbinieki bija bez ģimenēm, tādēļ divistabu un trīsistabu dzīvokļus varēja iegūt darbinieki ar bērniem, vai esot gaidībās.¹¹⁴ Daļa trīsistabu dzīvokļi tika izveidoti par komunālajiem dzīvokļiem, kur dzīvoja vairāki strādājošie arī kopā

¹⁰² Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹⁰³ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹⁰⁴ LNA CZVA, 636. f. (Pansionāta „Cīrulīši” lauksaimniecības palīgsaimniecības), 1. apr., 1. l. (Nolikums par palīgsaimniecību „Cīrulīši”), 1. lpp.

¹⁰⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 143. l. (Godovoj otchjot o medicinskom obsluzhivanii otdyhajshhuh. 1983.), 7. lpp.

¹⁰⁶ CVMM, CM Ri 119992, 6. lpp.

¹⁰⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 5. l. (Kniga prikazov, 10.05.1952 - 20.02.1953), 6. lpp.

¹⁰⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 67. l. (Kniga prikazov, 3.11.1968 - 23.07.1969), 29. – 30. lpp.

¹⁰⁹ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 80. l., 66. lpp.

¹¹⁰ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

¹¹¹ O.SUDŅNIKA. „Cīrulīšu” tagadne un nākotne. In: Padomju Druva. 18.10.1973, 3. lpp.

¹¹² E.STRAUTIŅŠ. Lai sliktis niķis nepielīp! In: Cīņa. 15.05.1976, 2. lpp.

¹¹³ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹¹⁴ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

ar savām ģimenēm.¹¹⁵ Jāmin, ka vadošajam personālam bija pieejami divstābu dzīvokļi administrācijas ēkas otrajā stāvā,¹¹⁶ kur tos ēdienreizēs turpat apkalpoja oficiantes.¹¹⁷

1974. gadā bijušā barakas tipa korpusa vietā tika uzcelti vēl divi guļamkorpusi atpūtniekiem ar 380 gultasvietām,¹¹⁸ ar ko arī noslēdzās turpmāka guļamkorpusu celtniecība, tobrīd spējot vienlaikus uzņemt 804 atpūtniekus.¹¹⁹ Jāmin, ka šo korpusu ekspluatācijā nodeva ziemā, apkures sistēmai esot ar nepilnībām, kamdēļ iemītniekiem nācās saskarties ar zemu temperatūru telpās, šīs situācijas risināšanai, viesiem tiekot apgādātiem ar papildus segām.¹²⁰

1970. gadu sākumā pastiprinoties Latvijas teritorijas zemes dziļu izpētei, tika atklāts, ka Cīrulīšu apkaimes zemes dziļēs ir vērtīgas minerālūdens atradnes, kamdēļ tika nolemts 1973. gadā izveidot ūdens dziļurbumu.¹²¹ Par cik tika konstatēts, ka šim minerālūdenim piemīt dziednieciskas īpašības, tika nolemts to izmantot, tā pakāpeniski kūrortam pārtopot no atpūtas iestādes uz iestādi ar ārstniecisku ievirzi, kas specializētos uz kuņģa un zarnu slimību ārstēšanu, uz kuru pamatā tiktu nosūtītas ģimenes ar bērniem. Ar 1975. gadu iestāde no atpūtas nama kļuva par pansionātu, kļūstot par lielāko šāda profila iestādi LPSR.¹²² Šī statusa maiņa nenožīmēja krasas iestādes darbības izmaiņas, tai turpinot funkcionēt tāpat kā iepriekš kā atpūtas galamērķim,¹²³ papildus piedāvājot nelielas ārstnieciskas procedūras, bet nekalpojot kā ārstniecības vietai.¹²⁴

Tas arī ļāva izveidot savu neatkarīgu centrālo ūdensapgādi iestādes teritorijā, bet kanalizācijai tiekot pieslēgtai Cēsu pilsētas sistēmai.¹²⁵

Šajā laikā arī norisinājās viena korpusa pārbūve par administrācijas ēku¹²⁶ un jaunas kluba ēkas celtniecība, kura tika nodota ekspluatācijā 1976. gada decembrī. Tai esot vienai no modernākajām tā laika LPSR kūrortu klubu ēkām, jo tajā atradās zāle ar 500 skatītāju vietām, (vecajā klubā varēja ietilpt 200 cilvēku) kurā varēja norisināties koncerti, teātra izrādes un kino seansi, tajā pašā ēkā atsevišķi tiekot izbūvētai zālei speciāli priekš atpūtas un deju vakariem, bet citā ēkas spārnā atvēlot plašas telpas bibliotēkai, kā arī ierīkojot skoliņu

¹¹⁵ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

¹¹⁶ Ibidem

¹¹⁷ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

¹¹⁸ M.ALKSNE. Ciešāku sadarbību. In: Padomju Druva., 28.11.1974., 2. lpp.

¹¹⁹ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 94. l. (Godovoj balans prilozheniem za 1975g), 10. lp.

¹²⁰ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹²¹ B.LIELMEŽA. Latvijas zemes dziļēs. In: Cīņa. 03.03.1973., 4. lpp.

¹²² R.BRENGMANE. „Cīrulīšos” būs pansionāts. In: Cīņa. 19.01.1975., 2. lpp.

¹²³ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹²⁴ R.BRENGMANE. Lielākais republikā un ar perspektīvu. In: Padomju Druva. 01.01.1975., 4. lpp.

¹²⁵ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹²⁶ Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018., 21. lpp.

atbraukušajiem skolas vecuma bērniem ar 60 vietām.¹²⁷ Tāpat arī atvēlētas divas telpas galda spēlēm – novusam, galda tenisam, šaham u.c., līdz ar to šī jaunā kluba ēka sniedz iespēju vienlaikus piedāvāt dažādas aktivitātes atpūtniekiem ar dažādām interesēm.¹²⁸ Vecā kluba ēka turpmāk tika izmantota kā palīgtelpas, inventāra novietošanai, vai nepieciešamības gadījumā viesu izmitināšanai, bet 1983. gadā tika pārbūvēta, ierīkojot poliklīniku.¹²⁹

1978. gadā ekspluatācijā tika nodota arī jaunā administrācijas ēka, kurā bez iestādes reģistratūras atradās arī frizētava, kosmētiskais kabinets, dežūrārsts, mantu glabātuve, suvenīru kiosks, dzelzceļa un aviobiļešu kase, kā arī sakaru nodaļa.¹³⁰ Ar visu kūrorta ēku projektēšanu nodarbojās projektēšanas kantoris „Kūrortprojekts”,¹³¹ bet ar celtniecību nodarbojās AKPLRP ražošanas apvienība „Kurortstroj”,¹³² kuras viena brigāde bija speciāli piesaistīta „Cīrulīšiem”¹³³

1983. gadā pēc ilgas projektēšanas un celtniecības beidzot tika pabeigta peldbaseina ēka, kurā bez peldbaseina, atradās arī divas fizikultūras zāles, un ārstniecības procedūru un masāžas kabineti.¹³⁴

Tieši 1980. gadu vidū beidzot n process, lai kūrorts kļūtu par ārstniecības galamērķi. 1983. gadā vecā kluba ēka tika pārveidota par poliklīniku,¹³⁵ kā arī tika uzsākta dūņu mājas celtniecība, kuru pabeidza 1986. gadā, tā paša gada rudenī mainot savu statusu uz kūrorta poliklīniku un pansionātu, esot pirmajai šāda tipa iestādei LPSR.¹³⁶ Pārmaiņas paredzēja, ka iestādes ietilpība saruks līdz 772 vietām,¹³⁷ no kurām 424 bija paredzētas slimniekiem, bet pārējie varēja ierasties atpūtas nolūkos. Galvenā orientācija ārstniecībā bija uz bērniem un pusaudžiem ar kuņģa un zarnu trakta slimībām, jeb specializējoties uz gastroenteroloģiju, kam pateicīgs bija uz vietas pieejamais vērtīgais minerālūdens, taču bija pieejamas arī procedūras citu veselības problēmu risināšanai.¹³⁸

¹²⁷ Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018., 24. lpp.

¹²⁸ E.INKENS. „Cīrulīši” šodien un rīt. In: Padomju Druva. 04.10.1977., 3. lpp.

¹²⁹ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹³⁰ V.VILCIŅŠ. Ērtāk, labāk. In: Padomju Druva. 13.06.1978., 1. lpp.

¹³¹ Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018., 22. lpp.

¹³² Tas godu nedara. In: Padomju Druva. 29.05.1980., 2. lpp.

¹³³ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

¹³⁴ H.HERCBERGS. Uz „Cīrulīšiem” pēc veselības. In: Rīgas Balss. 05.05.1983., 3. lpp.

¹³⁵ Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018., 21. lpp.

¹³⁶ I.PICKA. „Cīrulīši” pārmaiņu gaidās. In: Padomju Druva. 22.02.1986., 3. lpp.

¹³⁷ LNA CZVA, 367. f., 1. apr., 155. l. (Balans s prilozhenijami. 1986), 5. lpp.

¹³⁸ I.PICKA. „Cīrulīši” pārmaiņu gaidās. In: Padomju Druva. 22.02.1986., 3. lpp.

1986. gadā tika likvidēta tuvumā esošā lauksaimniecības palīgsaimniecība „Meijermuiža”, to nodot Starpsaimniecību mežu kombinātam, kas tur ierīkoja gateri, bet iestādei nācās iztikt ar produktu piegādēm no citām AKPLRP palīgsaimniecībām un pārtikas rūpniecības iestādēm.¹³⁹

Ņemot vērā iestādes profila maiņu, iestādē darbu sāka ap 90 jauni medicīnas darbinieki, kopējam darbinieku skaitam pieaugot līdz 316,¹⁴⁰ kamdēļ radās nepieciešamība pēc dzīvojamā fonda palielināšanas. Pagaidu nolūkos bijušās muižas ēkas korpuss pārtapa par kopmītnēm darbiniekiem, kas izraisīja AKPLRP pretenzijas viesu uzņemšanas spēju samazinājuma dēļ, taču ņemot vērā padomju periodam raksturīgo daudzgadu plānu veidošanu, ar grūtībām 1987. gadā tika panākta AKPLRP ārpus plāna atļauja jaunas 42 dzīvokļu mājas celtniecībai līdzās esošajai darbinieku dzīvokļu mājai.¹⁴¹ Tā tāpat kā pārējās ēkas bija paredzēts celt „Kurortstroj”, taču pēc presē lasāmās informācijas, sakarā ar iestādes vadības neapmierinātību ar „Kurortstroj” veikto darbu kvalitāti dūņu mājas celtniecības sakarā, izcēlās strīdi, kas rezultējās ar to, ka jaunās dzīvokļu ēkas celtniecību nācās veikt iestādei pašai saimnieciskā kārtā ar pašu pieejamajiem darbinieku resursiem,¹⁴² kamdēļ darbi ieilga, un ēku nebija iespējams nodot ekspluatācijā plānotajā 1991. gadā, bet sakarā ar PSRS un līdz ar to kūrortu sistēmas sabrukumu ēka vispār netika pabeigta.¹⁴³ Konflikta sakarā 1988. gada 26. februāra laikraksta „Cīņa” numurā, rakstā „Savā pirtī bez sveša kašķa”,¹⁴⁴ iestādes galvenais ārsts U. Līkops intervijā saka: „*Manuprāt, mūsu attiecības saasinājās 1985. gada nogalē. Celtnieki gribēja nodot ūdens dūņu dziedniecības korpusu, kuru nekādi nevarējām pieņemt. Šis fakts viņiem izbojāja gan tā gada, gan piecgades kopainu. Korpusu nodeva tikai pēc pusgada un arī tad kopā ar garu garantijas vēstuli par būtisku trūkumu novēršanu. Pēc tam vēl daudz esam strīdējušies par būvdarbu zemo kvalitāti, lūgušies darbu vadītāju J. Lūciņu, klausījušies viņa solījumus un bezspēcīgās atsaucēs uz priekšniecību Jūrmalā.*” Šis konflikts apstiprina padomju periodam raksturīgo uzņēmumu tiekšanos pēc uzdoto plānu izpildes,¹⁴⁵ tā ciešot darba kvalitātei un līdz ar to pakalpojuma lietotājam, kas šajā gadījumā ir kūrortiestādes viesi.

¹³⁹ V. AUDĒJS. Kad labā roka nezina, ko dara kreisā. 07.05.1987., 3. lpp.

¹⁴⁰ LNA CZVA. 637. f., 1. apr., 172. l. (Bilance ar pielikumiem. 1987. g.), 7. lp.

¹⁴¹ Autora intervija ar Uldi Līkopu (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

¹⁴² J. MOTIVĀNS. Savā pirtī bez sveša kašķa. In: Cīņa 26.02.1988., 2. lpp.

¹⁴³ Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu., 23. lpp.

¹⁴⁴ J. MOTIVĀNS. Savā pirtī bez sveša kašķa. In: Cīņa 26.02.1988., 2. lpp.

¹⁴⁵ DAINA BLEIERE, ILGVARS BUTULIS, INESIS FELDMANIS, AIVARS STRANGA, ANTONIJS ZUNDA. Latvijas vēsture 20. gadsimts. Rīga 2005., 328. lpp.

„Pārbūves” periodā 1980. un 1990. gadu mijā tika domāts par iespējamiem jauniem iestādes attīstības plāniem. Uz 1989. gadu bija izstrādāts kūrorta perspektīvās attīstības plāns, kas paredzēja ēku kapitālos remontus, kluba ēkas rekonstrukciju, jaunas sporta zāles un baseina celtniecību un ārstniecības bāzes paplašināšanu,¹⁴⁶ taču tas netika sākts realizēt, jo līdz ar Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas procesu, pārmaiņas piedzīvoja arī kūrortu saimniecība. Ar 1990. gada 1. janvāri kūrortpoliklīnika „Cīrulīši” sāka funkcionēt patsāvīgi, neatkarīgi no VACP, uz nomas pamata, kas nozīmēja, ka iestāde ik gadu samaksājot noteiktu maksu VACP varēja darboties ekonomiski patstāvīgi pārējos ienākumus paturot iestādes rīcībā,¹⁴⁷ tā ieviešoties tirgus ekonomikas elementiem.

Ar 1991. gada 1. maiju iestādes statuss tika mainīts uz sanatoriju, kas nozīmēja, ka iestāde pilnībā pārgāja uz ārstniecības pakalpojumu sniegšanu klientiem. Tiesa gan šajā laikā parādījās problēma, ka ieradās arvien mazāk klientu, kamdēļ, lai ekonomiski izdzīvotu, iestāde sāka par maksu piedāvāt ārstniecības pakalpojumus vietējiem iedzīvotājiem,¹⁴⁸ bet pēc faktiskās Latvijas neatkarības atgūšanas sanatorija zaudēja savu piederību VACP un tika nolemts to nodot Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībai,¹⁴⁹ bet 1992. gadā tika nodots Labklājības ministrijai.¹⁵⁰

Skaidrs, ka līdz ar iestādes izveidi, pārvaldes institūcijās tika nolemts šo vietu nekavējoties attīstīt, par ko liecina neilgi pēc iestādes uzsāktā tā paplašināšana, ceļot jaunas ēkas, lai spētu uzņemt vairāk viesu, kas pakāpeniski turpinājās līdz pat 1980. gadiem, kad paralēli atpūtas iespējām, iestāde daļēji kļuva arī par ārstniecības vietu. Kopumā iestādes ietilpība attīstības gaitā sākot no 1944. gada palielinājās vairāk kā 15 reizes. Tieši iestādes teritorijā atklātais vērtīgais minerālūdens radīja priekšnoteikumus, lai iestāde kļūtu arī par ārstniecības galamērķi. Iestādes apgādes sakarā var teikt, ka pirmajos darbības gados pastāvēja pašapgāde, drīz vien sākoties produktu piegādēm arī no citām AKPLRP palīgsaimniecībām, līdz ar to var apgalvot, ka AKPLRP sistēmā kopumā pastāvēja pašapgāde, līdzīgi arī notiekot celtniecībai – to veicot AKPLRP uzņēmumam „Kurortstroj”. Tieši 1970. gados pabeigto celtniecības darbu sakarā var apgalvot, ka iestāde piedzīvoja vērienīgāko

¹⁴⁶ D.JAUNZEME. Kūrorti ir Latvijas bagātība. In: Padomju Druva 29.04.1989., 3. lpp.

¹⁴⁷ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 189. l. (Iestādes nosaukumu maiņas (pārprofilēšanas) dokumenti), 1. – 4. lp.

¹⁴⁸ MAIRITA KAŅEPE. Pašu mājās. In: Neatkarīgā Cīņa. 08.06.1991., 1. lpp.

¹⁴⁹ LNA CZVA, 637. 1. apr., 189. l., 19. lp.

¹⁵⁰ Latvijas Republikas Ministru Padomes lēmums nr.344 In: Diena 25.08.1992., 10. lpp.

attīstību, 1980. un 1990. gadu mijā aktualizējoties jauniem attīstības plāniem, tiem PSRS sabrukuma rezultātā netiekot realizētiem.

4. APMEKLĒTĀJU IKDIENA

Iestādes darbības pirmsākumos tā uzreiz nevarēja lepoties ar greznību. Bija nepieciešams likvidēt kara radīto postažu pašā iestādes teritorijā, ar ko nodarbojās darbinieki rīkojot talkas, līdz ar to apmeklētājiem nācās saskarties ar neērtībām jau no paša ierašanās brīža, piemēram tiem pašiem piedaloties malkas skaldīšanā un krāšņu kurināšanā.¹⁵¹ Pamatā klienti Cēsīs ieradās ar vilcienu, kas pēckara pirmajos gados no Rīgas pienāca vien reizi dienā. Nonākot stacijā atpūtniekus tur sagaidīja atpūtas nama darbinieki, kas tos uz 3 km attālumā esošajiem Cīrulīšiem nogādāja ar zirgu pajūgu. Šādu transporta veidu laika gaitā nomanīja pret autobusu.¹⁵²

Ierodoties pašā atpūtas namā, pirms viesus izmitināt pa istabām, tiem, kuri bija ieradušies bez ārsta izziņas, ka tie ir veseli, tika veikta ārsta apskate. Šāda prakse tika ieviesta no 1963. gada, kad rīkojumu grāmatā atrodams attiecīgs rīkojums, kas pamatots ar izveidojušos praksi, kad liela daļa viesu ierodas bez ārsta izziņas, un, kā dažkārt izrādās, ar saslimšanām, ar kurām nav vēlams uzturēties atpūtas namā, bet gan drīzāk sanatorijā, jo atpūtas nams nav ārstnieciska virziena iestāde.¹⁵³ Līdz pat 1970. gadiem, kad atpūtas nams sāka specializēties uz ģimeņu ar bērniem uzņemšanu, sievietes un vīrieši tika izmitināti atsevišķos korpusos.¹⁵⁴ Sākot specializēties uz ģimeņu apkalpošanu ar bērniem, lielākais to pieplūdums bija vērojams vasaras periodā, bet pārējā gada laikā vairāk viesi ieradās individuāli, to izmitināšana pa guļamkorpusiem notika vadoties pēc vecuma grupas.¹⁵⁵

Viesiem ierasti pirmajā ierašanās vakarā klubā tika organizēts iepazīšanās vakars, bet pārējos vakaros tur tika organizēti deju vakari, kuros gan pirmajos gados veidojusies amizanta situācija, kad nereti sieviete dejojusi ar sievieti, jo vīrieši tos apmeklējuši nepietiekamā skaitā,¹⁵⁶ Deju vakari ierasti norisinājās klubā, bet vasaras periodā uz deju grīdas pie pirmā kluba ēkas.¹⁵⁷ Norisinājās koncerti, kuros uzstājās gan pašu iestādes darbinieku pašdarbnieku ansamblis,¹⁵⁸ kas to darīja no darba brīvajā laikā, bet bez amatiermāksliniekiem, uz „Cīrulīšiem” regulāri ar koncertiem brauca uzstāties profesionāļi no Rīgas filharmonijas

¹⁵¹ LEONOVA, T, OZOLS, T. „Cīrulīšos”. In: Cīņa, 27.02.1983., 3. lpp.

¹⁵² CVMM, CM Ri 119992, 6. lpp.

¹⁵³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 11. l. (Kniga prikazov. 17.06.1962 – 6.04.1964), 77. – 78. lp.

¹⁵⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 6. l. (Kniga prikazov. 19.12.1953 – 5.05.1955), 32. lp.

¹⁵⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 142. l. (Godovoj otchjot o medicinskom obsluzhivanii otdyhajshhuh. 1982.), 4. lp.

¹⁵⁶ CVMM, CM Ri 119992, 8. lpp.

¹⁵⁷ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

¹⁵⁸ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

(piemēram, Margarita Vilcāne, Ojārs Grīnbergs,¹⁵⁹ grupa „Eolika”¹⁶⁰ u.c.), par ko ziņas dažādos avotos atrodamas par visu darbā aplūkojamo iestādes darbības periodu, kā arī uzstājās vietējie rajona pašdarbnieku kolektīvi,¹⁶¹ starp citu, vēlāk, no 1970. gadu beigām, jaunajā kluba ēkā teātra uzstāšanās laikā tiekot piedāvātam sinhronajam tulkojumam krievu valodā.¹⁶²

Bez pasākumiem vakaros, viesiem bija pieejamas arī plašas cita veida brīvā laika pavadīšanas iespējas, kā piemēram, turpat varēja doties pastaigās pa Gaujas senlejas mežiem un pludmali pie Gaujas upes, kur interesentiem tika organizēti arī laivu braucieni,¹⁶³ kā arī bija pieejamas divas sauļošanās vietas¹⁶⁴ un sporta laukumi, kuros bija iespēja nodoties gan brīvprātīgām aktivitātēm, gan nodoties vingrošanai fizikultūras instruktora vadībā, kas norisinājās vairākās grupās, kurās cilvēki tika sadalīti pēc fiziskās sagatavotības, ko noteica ārsta apskatē ierašanās dienā.¹⁶⁵ Rīta vingrošana notika ik rītu sporta laukumā, vai ziemas periodā – kluba telpās.¹⁶⁶ Kopumā 1980. gadu beigās bija pieejamas tādas sporta aktivitātes kā peldēšana, slēpošana, šahs, teniss, galda teniss, novuss, basketbols, volejbols un vingrošana, visos šajos sporta veidos organizējot arī treniņus un turnīrus, kā arī demonstrējot filmas par sportu un aizvadot viktorīnas.¹⁶⁷¹⁶⁸ Bez tā veselības profilakse tika veicināta arī ar izglītojošo darbu – lekcijām, individuālām sarunām, „Veselības skolas” nodarbībām un izglītojošiem bukletiem.¹⁶⁹

Ņemot vērā apvidus specifiku un tā piemērotību ziemas sportam, iestāde darbojās arī ziemas sezonā, kad sportiskajām aktivitātēm varēja nodoties slēpojot un slidojot,¹⁷⁰ kamdēļ iestādei bija slēpju un slidu krājumi, ko iznomāja sportot gribētājiem.¹⁷¹

1978. gada 1. augusta laikraksta „Cīņa” numurā lasāms par atpūtas programmu pensionātā. Tajā teikts, ka pasākumu plāns tiek pārskatīts reizi mēnesī. Tas sastāv no lekcijām, tematiskajiem vakariem, tikšanās reizēm ar kādiem nozīmīgiem cilvēkiem,

¹⁵⁹ O.MAURIŅŠ. Izziņai, atpūtai, aģitācijai. In: Padomju Druva. 16.02.1985., 1. lpp.

¹⁶⁰ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

¹⁶¹ A.JIRGENS. No vakardienas uz rītdienu. In: Padomju Druva 21.07.1981., 2. lpp.

¹⁶² CVMM, CM Ri 119992, 18. lpp.

¹⁶³ Ibidem, 7. lpp.

¹⁶⁴ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 38. l. (Zakluchitel"nyj balans za 1949g.), 1. lp.

¹⁶⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 42. l., 5. - 6. lp.

¹⁶⁶ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 143. l., 2. lp.

¹⁶⁷ LNA CZVA 637. f., 1. apr., 182. l. (Statistiskās atskaites ar pielikumiem par medicīnisko darbu. 1987.), 21. lp.

¹⁶⁸ LNA CZVA 637. f., 1. apr., 185. l. (Statistiskās atskaites par medicīnisko darbu ar pielikumiem), 42. lp.

¹⁶⁹ LNA CZVA 637. f., 1. apr., 182. l., 6. lp.

¹⁷⁰ V.PAEGLE. Ziemā „Cīrulīšos”. In: Cēsu Stars. 29.01.1957., 1. lpp.

¹⁷¹ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 42. l., 6. lp.

ekskursijām, koncertiem, kino seansiem, atpūtas un deju vakariem. Piemēram, 1978. gada martā pensionātā norisinājušās 4 lekcijas, 4 koncerti, 1 teātra izrāde un 12 ekskursijas uz tādiem galamērķiem kā Rīgu, Jūrmalu, Siguldu, Valmieras novadpētniecības muzeju, Eduarda Veidenbauma muzeju,¹⁷² kā arī uz Salaspils memoriālu, vai tuvējām Cēsu rajona dabas apskates vietām.¹⁷³ Tikušas parādītas 22 mākslas un dokumentālās filmas, organizēti 9 atpūtas un deju vakari. Tiek uzsvērts, ka pieejams visdažādākais sporta inventārs un bibliotēkā pieejams bagātīgs grāmata klāsts latviešu un krievu valodā. Tiesa gan svētdienās ekskursijas nenotikušas, kā arī bibliotēka bijusi slēgta, kas ticis kompensēts ar kādu lielāku kultūras pasākumu, tomēr tajā pašā tiek aicināts vērst uzmanību uz atpūtas un deju vakaru norisi, par cik tos apmeklē dažādas apmeklētāju vecuma grupas.¹⁷⁴ Tāpat arī norisinājās viktorīnas un, piemēram, šaha simultānspēles piedaloties pazīstamiem šahistiem un citi pasākumi.¹⁷⁵, piemēram, 1984. gadā ar programmu viesojoties PSRS atpazīstamiem komiķiem, kā Mihailam Zadornovam un Albertam Levinam.¹⁷⁶

Pievēršoties ekskursijām, ir ziņas, ka tās vedušas arī uz apskates vietām Igaunijas teritorijā.¹⁷⁷ Tiesa gan lielai daļai atpūtnieku, kas nebija no Baltijas republikām, maz interesējuši paši ekskursiju galamērķi, bet gan vairāk tās kā iespēja apmeklēt veikalus dažādās pilsētās, lai iegādātos cituviet Padomju Savienībā reti pieejamas preces un tās aizvestu prom realizācijai, citviet.¹⁷⁸ Iespējams ar šo tendenci varētu arī skaidrot problēmu, kas aplūkota 1956. gada 21. augusta laikraksta „Cēsu Stars” numurā¹⁷⁹, kur atrodama atsevišķu atpūtnieku kritika, ka ekskursijas, īsumā raksturojot, aprobežojas ar fotografēšanās nevis izzinošiem izbraucieniem. Acīmredzot šajā situācijā paši ekskursiju organizatori neredzēja jēgu organizēt ekskursijas organizēt augstākā līmenī.

Kluba ēkā atradās bibliotēka, kur mierīgākas atpūtas mīļotājiem bija iespēja iegūt ne tikai literatūru un jaunākos laikrakstus, bet arī apmeklēt kopīgus grāmatu lasīšanas vakarus, un pat tikšanās reizes ar rakstniekiem.¹⁸⁰ Pārsvārā uzstājās rakstnieki, kuri dzīvoja vai īslaicīgi uzturējās Cēsīs, taču bija arī tādi, kas atteicās uzstāties iestādes publikai, jo tajā ļoti maz

¹⁷² Cīņa atbild. In: Cīņa. 01.08.1978., 2. lpp.

¹⁷³ A.JIRGENS. No vakardienas uz rītdienu. In: Padomju Druva 21.07.1981., 2. lpp.

¹⁷⁴ Cīņa atbild. In: Cīņa. 01.08.1978., 2. lpp.

¹⁷⁵ O.MAURIŅŠ. Izziņai, atpūtai, aģitācijai. In: Padomju Druva. 16.02.1985., 1. lpp.

¹⁷⁶ R.GROŠA. Tikšanās. In: Padomju Druva. 07.04.1984., 3. lpp.

¹⁷⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 68. l. (Knīga prikazov. 20.11.1968 – 23.07.1969), 86. lpp.

¹⁷⁸ CVMM, CM Ri 119992, 7. lpp.

¹⁷⁹ R.STRAZDIŅŠ. Par kultūrmasu darbu „Cīrulīšos”. In: Cēsu Stars. 21.08.1956., 3. lpp.

¹⁸⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 10. l. (Knīga prikazov. 19.05.1960 – 6.06.1962), 24. – 25. lpp.

sastāvējusi no latviešiem, kā to reiz pamatojis Imants Ziedonis,¹⁸¹ taču, ja ieradušos viesu vidū bija kādi literāti, arī tie tika aicināti uzstāties.

Kluba kinozālē arī norisinājās regulāri kino seansi¹⁸² un izglītojošas lekcijas.¹⁸³ Jāsaka, ka lekcijas lielākoties izpaudās kā politiskā audzināšana. Ikgadējās atskaitēs par darbu aizvadītajā gadā, allaž ir rakstīts par notikušajām lekcijām. Tā, piemēram, 1953. gada laikā no 78 izglītojošajām lekcijām, kas norisinājušās, vairāk kā puse - 46 bijušas par vietējo un starptautisko politiku.¹⁸⁴ Tādi pati situācija, kad starp lekcijām lielākā daļa ir politiska rakstura, turpinās arī citās atskaitēs.

No pasākumiem ar politisku noskaņu var minēt arī Liela Tēvijas kara veterānu kluba „Frontinieks” darbību, kas aizsākās no 1982. gada rudens, un uz kura sanākšanas vakariem varēja ierasties visi interesenti,¹⁸⁵ bet veterāni, kuri ieradās bija turpat Cēsīs dzīvojošie, kā arī veterāni no iestādes darbinieku un viesu vidus.¹⁸⁶

Bez jau aplūkotajām aktivitātēm presē arī tiek slavēts plašais pakalpojumu klāsts, kas viesim pieejams kopš 1970. gadiem – kafejnīca, transporta biļešu pasūtīšana, pasta nodaļa, suvenīru kiosks,¹⁸⁷ kā arī aptiekas punkts.¹⁸⁸ Tāpat ir bijusi iespēja aplūkot Cēsu sadzīves pakalpojumu kombināta produktu izstādi.¹⁸⁹ Šajā posmā avotos parādās ziņas par ik pavasari rīkotajām Komunistiskajām sestdienas talkām, kurā bez iestādes darbiniekiem, bija jāiesaistās arī iestādes viesiem.¹⁹⁰

Noslēdzoties 12 vai 24 dienu ilgajai atpūtai, klubā pēdējā vakarā tika organizēts atvadu vakars ar dažādām atrakcijām un uzvedumiem kuros dalību ņēma arī paši atpūtnieki.¹⁹¹

Ēdināšana šajā laikā atpūtniekiem tika nodrošināta 4 reizes dienā, pastāvot mūsdienām savdabīgam ēdināšanas veidam – t.s. pusrestorāna sistēmai,¹⁹² kas nozīmēja, ka ēdienu pasūtīšana viesim bija jāveic iepriekš uz nākamajām trim dienām, no piedāvātā ēdienu

¹⁸¹ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

¹⁸² A.SEJA. Šeit atpūšas jaunieši. In: Padomju Jaunatne. 19.08.1948., 6. lpp.

¹⁸³ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 42. l., 5. lp.

¹⁸⁴ Ibidem,

¹⁸⁵ J.SAVENKO, A.GARELIKS. Paldies!. In: Padomju Druva. 19.05.1983., 3. lpp.

¹⁸⁶ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

¹⁸⁷ A.JIRGENS. No vakardienas uz rītdienu. In: Padomju Druva 21.07.1981., 2. lpp.

¹⁸⁸ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 142. l., 4. lp.

¹⁸⁹ A.JIRGENS. No vakardienas uz rītdienu. In: Padomju Druva 21.07.1981., 2. lpp.

¹⁹⁰ LNA CZVA 637. f., 2. apr., 166. l. (Priказы organizacionnye i po lichnomu sostavu. 2.02.1980 – 30.06.1980), 90. lp.

¹⁹¹ CVMM, CM Ri 119992, 7. lpp.

¹⁹² LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 42. l., 5. lp.

klāsta.¹⁹³ Viesim bija jāizvēlas trīs pirmie ēdieni, trīs otrie ēdieni un viens trešais ēdiens, kas viņam tiks pasniegts turpmākās trīs dienas, turklāt ēdienu izvēlei sekoja līdzīgi speciāla padome, kas pārskatīja atpūtnieku izvēles. Šī padome, kas sastāvēja no iestādes vadītāja un ārstiem, kuri pievērsa uzmanību atsevišķiem atpūtniekiem, kam ārsti bija noteikuši kādu speciālu diētu.¹⁹⁴ Bija noteikts, ka kopējai pasūtījuma uzturvērtībai jābūt aptuveni 3700 kaloriju apmērā.¹⁹⁵ Viesis uz visu uzturēšanās laiku bija piesaistīts pie noteikta galdiņa, kuru apkalpoja vienas un tās pašas oficiantes.¹⁹⁶ Atsevišķām personām, kam bija nepieciešams speciāls uzturs, piemēram cukura diabēta slimniekiem, kārtības labad tika ierādīti atsevišķi galdiņi.¹⁹⁷

1970. un 1980. gados Sakarā ar to, ka vasaras periodā vienlaikus uzturējās līdz pat 800 cilvēkiem, bet ēdnīca vienlaikus varēja apkalpot maksimums 500 ēdājus, ēdināšana notika divās maiņās,¹⁹⁸ bet lielāka cilvēku pieplūduma gadījumā trīs maiņās, kas saistāms arī ar oficianšu pieejamību.¹⁹⁹

1972. gada vasarā bijis gadījums, kad atpūtniekiem ir nācies saskarties ar neērtībām, dēļ tehniskas avārijas. kuras rezultātā iestāde palika bez elektrības un ūdens. Tādā gadījumā ēdināšana tikusi nodrošināta ar armijas aizdotu lauka virtuvi.²⁰⁰

Pārmaiņas apmeklētāju lokā nesa 1972. gads, kad ar 1. jūniju no ierastās prakses, kad uz Cīrulīšiem klienti devās vienatnē, atpūtas nams sāka pāriet uz ģimeņu ar bērniem uzņemšanu.²⁰¹ Šāds solis krasi neizmainīja iestādes ikdienu. Vienīgās izmaiņas bija tas, ka bērniem dienā pienācās piektā ēdienreize un tika iekārtotas 3 bērnistabas.²⁰² kā arī darbā tika uzņemti jauni vai apmācīti jau esošie darbinieki darbā ar bērniem, kā arī atpūtas programmā parādījās aktivitātes īpaši bērniem.²⁰³ Bērni tika dalīti divās vecuma grupās no 4 līdz 7 un 8 līdz 12 gadiem. Bērnus visu dienu, izņemot ēdienreizes uzraudzīja audzinātājas. Audzinātāju vadībā bērni uzturēšanās laikā gatavojuši priekšnesumus, ko pirms aizbraukšanas demonstrējuši publikai.²⁰⁴ Līdz ar jaunās kluba ēkas uzcelšanu 1976. gadā, tās otrajā stāvā tika ierīkota skola, kur uzturēšanās laikā mācījās atbraukušie bērni, tiem dodoties prom, līdz

¹⁹³ CVMM, CM Ri 119992, 8. lpp.

¹⁹⁴ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 42. l., 5. lp.

¹⁹⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 43. l. (Zakluchitel"nyj balans za 1954g.), 3. lp.

¹⁹⁶ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

¹⁹⁷ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 142. l., 11. lp.

¹⁹⁸ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 142. l., 13. lp.

¹⁹⁹ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

²⁰⁰ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

²⁰¹ A.BRIEDIS. Ģimenes brauc uz „Cīrulīšiem”. In: Cīņa. 14.11.1972., 2. lpp.

²⁰² LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 127. l. (Socialisticheskie objazatel"stava. 1973 - 1975), 8. lp.

²⁰³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 111. l. (Prikszay direktora, kadrovye u hozjajstvennyje. 1974g.), 86. lp.

²⁰⁴ A.JIRGENS. No vakardienas uz rītdienu. In: Padomju Druva 21.07.1981., 2. lpp.

dodot izziņu par apgūto mācību vielu,²⁰⁵ tomēr, par cik bērni ieradās no visas PSRS, dažādās vietās pastāvēt dažādām izglītības programmām, tas sarežģīja izglītības procesu, taču galvenais uzdevums bija nepieļaut, ka uzturēšanās radītu „robustu” bērna mācībās.²⁰⁶ Pie tam jau pirms šīs specializēšanās, no 1970. gada,²⁰⁷ aizsākās prakse ik gadu skolēnu ziemas brīvlaika laikā iestādei uzņemt pionierus, tā divas nedēļas funkcionējot kā pionieru nometnei.²⁰⁸

Aplūkojot aspektu par atpūtnieku izcelsmi, tad tiešu datu apkopojumu par to no kurienes tie ieradušies nav. Zināms vien tas, ka lielākoties apmeklētāji bijuši no padomju republikām, kamdēļ visa iestādes dzīve norisinājusies tolaik internacionālajā krievu valodā. Pat ja arī, piemēram, apkalpojošā personāla darbinieki bijuši latvieši, tie ar viesiem – latviešiem tik un tā sarunājušies krieviski.²⁰⁹ Šī problēma tikusi akcentēta arī presē jau pašos darbības pirmsākumos. 1948. gada 18. augusta „Padomju Students” numurā lasāmi atbraukušo studentu pārmetumi par nepietiekošām rakstiskām norādēm iestādes teritorijā latviešu valodā.²¹⁰ tomēr nekas netika mainīts, un visos pasākumos, apkalpošanā visu iestādes darbības laiku dominēja krievu valoda.²¹¹ 1978. gada 20. jūlija laikraksta „Padomju Druva” rakstā „Populārais vārds „Cīrulīši””²¹² ir uzskaitītas vietas, no kurienes tiek saņemtas aizbraukušo klientu pateicības vēstules. Starp tām viennozīmīgi dominē Krievijas PFSR pilsētas, bet tiek minēta arī Baltkrievijas, Uzbekijas un Lietuvas PSR. Tas bijis vērojams īpaši vasaras periodā, bet ziemas periodā ceļazīmes vairāk nekā pārējā gada laikā izdalītas vietējiem iedzīvotājiem.²¹³ Ja nav pieejami konkrēti dati par vietām no kurienes atpūtnieki ierodas, tad atpūtas nama atskaitē par darbu 1955. gadā ir apkopota informācija par atpūtnieku ikdienas nodarbošanos. 1955. gadā no kopumā 6072 atpūtniekiem, 66% bijuši strādnieki, 30% ierēdņi, 2% izglītojamo un 1% cilvēku ar cita veida nodarbošanos.²¹⁴, bet 1988. gadā 27% bijuši ierēdņi, 21% strādnieki, 19% inženiertehniskie darbinieki, 17% skolnieki, 7% pensionāri, 5% pirmsskolas vecuma bērni un 3% lauksaimniecības strādnieki.²¹⁵

²⁰⁵ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

²⁰⁶ Autora intervija ar Uldi Līkopu (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

²⁰⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 69. l. (Knīga prikazov. 26.07.1969 – 26.02.1970), Prikaz no. 1.

²⁰⁸ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 127. l., 12. lp.

²⁰⁹ CVMM, CM Ri 119992, 8. lpp.

²¹⁰ E.NIMBUS. Atpūta „Cīrulīšos”. In: Padomju Students. 18.08.1948., 4. lpp.

²¹¹ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

²¹² G.KAMPENUSS. Populārais vārds „Cīrulīši”. In: Padomju Druva. 20.07.1978., 2. lpp.

²¹³ CVMM, CM Ri 119992, 8. - 9. lpp.

²¹⁴ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 44. l., 4. lp

²¹⁵ LNA CZVA 637. f., 1. apr., 182. l., 5. lp

Vēl viena cilvēku grupa, kas iestādē apmetās ziemas periodā kopš 1968. gada bija bobsleja un kamaniņu braucēji, kas trenējās netālu uzbūvētajā „Cīrulišu” ledus trasē, kas bija pirmā ledus trase visā PSRS.²¹⁶

Tiesa, ir bijuši gadījumi, kad ierodoties iestādē ar arodbiedrības izsniegtu ceļazīmi, izrādās, ka vietu nav. Tas skaidrojams ar to, ka ziemas mēnešos ir mazāks pieprasījums pēc ceļazīmēm, tamdēļ iestāde pati, ārpus AKPLRP ietvariem tirgojusi ceļazīmes virs iestādes ietilpības skaita, ļaujoties uz to, ka AKPLRP izsniegtās ceļazīmes arodbiedrībām pilnībā netiks izmantotas, šīs vietas pamatā piedāvājot studentiem un citiem, kurus interesē aktīvā atpūta ziemā, piemēram, slēpošana.²¹⁷ Brīvas vietas iestādē radās arī tādā veidā, ka bija tādi ceļazīmju saņēmēji, kuri savas ceļazīmes atsūtīja pa pastu, lai pretī saņemtu apliecinājumu darba vietai, par ceļazīmes izmantošanu.²¹⁸ Īpaši izceļams būtu 1979. gads, kad, lai apkalpotu pēc iespējas vairāk atpūsties gribētāju, tika iekārtotas papildu guļvietas arī tam neparedzētās telpās, kopējam viesu skaitam esot virs 1000 cilvēkiem, tā rodoties situācijai, kad citiem atbraukušajiem atpūtniekiem nācās vietu atteikt.²¹⁹

1974. gadā 12 dienu ceļazīme uz atpūtas namu pilnā apmērā maksāja 40 rubļus apmetoties vecajos korpusos, bet 44 rubļus jaunuzceltajos korpusos,²²⁰ tomēr jāatceras, ka parasti lielāko daļu ceļazīmes apmaksāja darbavietas arodorganizācija. Tā, piemēram, atpūtniecei Vijai Eglītei 1969. gada vasarā 12 dienu atpūta izmaksāja 7 rubļus un 50 kapeikas.²²¹ Tiesa bija arī tādas personas, kuras bija ieguvušas vairākas ceļazīmes, tā „Cīrulišos” uzturoties divus vai vairāk termiņus (vienu ceļazīme paredzēja vismaz 12 dienu uzturēšanos), ceļazīmes vienu pēc otras izmantojot arī dažādos LPSR kūrortos.²²²

Saņemt iestādes pakalpojumus varēja ne tikai iegādāties ceļazīmi, bet arī uz uzņēmumu vienošanās pamata, kā, piemēram, 1986. gadā iestāde bija vienojusies ar Cēsu autotransporta apvienību, sniedzot garantētu iespēju tās šoferiem saņemt ārstniecību.²²³ Jāmin ka ir pastāvējusi prakse noteiktu iemeslu dēļ ceļazīmes pārvirzīt uz citām LPSR kūrortiestādēm.²²⁴

²¹⁶ CVMM, CM Ri 119992, 12. lpp.

²¹⁷ MAIJA RUDAPA. Viss nejausību varā. In: Padomju Jaunatne. 04.03.1978., 3. lpp.

²¹⁸ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

²¹⁹ Ibidem

²²⁰ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 93. l. (Godovoj balans s prilozheniem za 1974g.), 1. lp.

²²¹ CVMM, CM Ri 119992, 8. lpp.

²²² Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

²²³ Rajona izpildkomitejā. In: Padomju Druva. 18.10.1986., 1. lpp.

²²⁴ LNA CZVA 637. f., 1. apr., 191. l. (Balances ar pielikumiem par 1989. gadu), 63. lp

Pievēršoties ceļazīmju pārdalei, tad par cik „Cīrulīši” bija viena no retajām kūrortiestādēm, kura koncentrējās ģimeņu apkalpošanu, tad gadījumā, ja darba vietas arodorganizācija izdeva vienu ceļazīmi savam darbiniekam, sakarā ar VACP lēmumu arodbiedrībām bija ļauts izdot papildu palētinātas ceļazīmes šī cilvēka ģimenes locekļiem.²²⁵ Aptuveni piektā daļa ceļazīmju uz Cīrulīšiem tika LPSR iedzīvotājiem, presē šo apjomu vērtējot atzinīgi, jo LPSR dzīvojot tikai procents no PSRS iedzīvotāju skaita, un tiek minēts, ka citu republiku iedzīvotāji ceļazīmi uz Cīrulīšiem gaidot 3 – 5 gadus,²²⁶ tomēr šāda ceļazīmju pārdales kārtība, kad lielākā daļa ceļazīmju tiek izsniegtas cilvēkiem no citām PSRS republikām, ļauj vilkt paralēles ar padomju okupācijas periodā varas veikto politiku, kad tautsaimniecībā izmantojot vietējos resursus netika ņemtas vērā nacionālās intereses.²²⁷ Kūrortiestāžu sakarā tas izpaužas kā vērtīgu Latvijas dabas resursu izmantošana, attiecīgajās vietās izveidojot kūrortiestādes, dodot iespēju tās apmeklēt lielākoties citu republiku iedzīvotājiem.

Ar 1988./1989. gadu iestāde sāka izplatīt savas ceļazīmes bez AKPLRP un VACP starpniecības, tā palielinot ienākumus, visus ienākumus no šīm pārdotajām ceļazīmēm iegūstot iestādes rīcībā, atšķirībā no centralizēti izdalītajām ceļazīmēm, no kurām iestāde saņēma vien nelielu kompensāciju no AKPLRP, taču ar 1990. gadu iestāde kļuva vēl patstāvīgāka, tai nomājot īpašumu no VACP, bet pārējo darbību organizējot ekonomiski patstāvīgi tā esot pirmajai sanatorijas tipa iestādei PSRS, kura sākusi strādāt pēc šāda modeļa.²²⁸ Tajā pašā laikā arī tika sākta prakse slimniekus uz iestādu nosūtīt ārstiem, nevis arodbiedrībām pēc ārsta norādījuma, tādējādi palielinājās personu skaits, kuras ierodas saņemt tām vajadzīgos pakalpojumus, nevis izmanto ārstniecības ceļazīmi atpūtas nolūkos. Šī prakse norisinājās ar LPSR Veselības aizsardzības ministrijas akceptu, tiesa gan saņemot arī AKPLRP iebildumus. Ar 1990. gadu līdzās gastroenteroloģijai iestāde arī sāka sniegt ar pulmonoloģiju saistītus pakalpojumus,²²⁹ kas ļāva pieaugt Latvijas iedzīvotāju īpatsvaram pacientu vidū, jo Latvijas teritorijā šādas saslimšanas ir vairāk izplatītas klimatisko apstākļu dēļ.²³⁰ Pilna ceļazīmes maksa 1990. gadā par 24 dienu uzturēšanos sasniedza 160 rubļus, bet

²²⁵ K.SEVIDOVA. Ko spēj arodbiedrība. In: Padomju Jaunatne. 15.08.1987., 2. lpp.

²²⁶ D.JAUNZEME. Kūrorti ir Latvijas bagātība. In: Padomju Druva. 29.04.1989., 3. lpp.

²²⁷ AIVARS STRANGA, GATIS KRŪMIŅŠ. No tirgus ekonomikas cauri valsts ekonomikai uz plānveida ekonomiku (1918-1990). In: IVARS ŪBABS, JANS KUSBERS, ILGVARS MISĀNS, ERVĪNS OBERLENDERS (sast.). Latvija 1918 – 2018. Valstiskuma gadsimts. Rīga 2018. 251. – 278. lpp., šeit 264. lpp.

²²⁸ Autora intervija ar Uldi Līkopu (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

²²⁹ I.ZVIEDRE. Kamēr ciemiņu nav... In: Padomju Jaunatne. 15.07.1989., 2. lpp.

²³⁰ Autora intervija ar Uldi Līkopu (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

ja pacientam līdzī veltējās doties ģimenes locekļi, tad tiem bija jāmaksā tikai uzturēšanās un ēdināšanas izdevumi.²³¹

Iestāde 1980. gadu nogalē kalpoja arī kā patvērumš nelaiimes gadījumos, par cik iestāde specializējās uz bērnu un pusaudžu apkalpošanu, tad 1986. gadā pēc kodolavārijas Černobiļā, iestātās viena no avārijas skartajā zonā esošajām skolām, aizvadot Cēsīs nākamo mācību gadu,²³² bet pēc 1988. gada nogalē notikušās zemestrīces Armēnijā, 1989. gadā uz Cīrulišiem pagaidu dzīvei tika nosūtīti kopumā ap 200 bērni un pedagogi no divām sagrautās Artikas pilsētas skolām, kā rezultātā sākotnēji atsaukt daļu ceļazīmju.²³³ Armēņu bērni šeit uzturējās līdz tā paša gada vasarai, pabeidzot mācību gadu Cēsu 2. vidusskolā un 3. astoņgadīgajā skolā, un pie kluba ēkas atklājot piemiņas zīmi pateicībā par uzņemšanu.²³⁴

Iestāde periodiski kalpoja arī kā mājvieta augstskolu komjaunatnes aktīva skolām,²³⁵ kur studentiem bez politiski izglītojošā darba bija iespēja brīvajā laikā nodoties atpūtai,²³⁶ kā arī norisinājās citi līdzīgi pasākumi, piemēram 1979. gadā norisinājās LPSR Zinātņu Akadēmijas rīkotā 4. Vissavienības cietvielu radiācijas fizikas un ķīmijas skola.²³⁷

Atmodas laikā iestādes kluba telpas tika izmantotas arī dažādiem patriotiskiem pasākumiem,²³⁸ piemēram, 1989. gadā klubā norisinājās koncerts, kurā tika vākti ziedojumi Cēsu Uzvaras pieminekļa atjaunošanai.²³⁹ 1990. gada 1. un 2. decembrī tur norisinājās LSDSP kongress,²⁴⁰ 1991. gada jūnijā notika 10 dienu ilga MP rīkota apspriede, kurā sprieda par privatizācijas kārtības modeļa izstrādi.²⁴¹

Sakarā ar peldbaseina atvēršanu 1984. gadā un iestādes pāriešanu uz plašāka spektra ārstniecības pakalpojumu sniegšanu, avotos arvien vairāk tiek akcentēta tieši šī joma. Līdz ar peldbaseina atvēršanu tajā sāka piedāvāt hidrokinēzoterapiju jeb ārstniecisko vingrošanu,²⁴² kā arī, par cik tas tobrīd bija vienīgais slēgtais peldbaseins Cēsu apkārtnē, tajā tika rīkotas bērnu peldēt apmācības nodarbības arī vietējām skolām un bērnodarziem,²⁴³ bet pēc „dūņu mājas” izveides un pārtapšanas par kūrorta poliklīniku 1986. gadā, pakalpojumu klāsts kļuva

²³¹ ĢIRTS KONDRĀTS. „Cīrulišos” – Latvijas vistīrākajā gaisā. In: Cīņa. 25.02.1990., 4. lpp.

²³² Autora intervija ar Uldi Līkopu (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

²³³ A.GERONJANS. Mājup. In: Rīgas Balss. 21.06.1989., 1. lpp.

²³⁴ V.UPMALIS. Piemiņas zīme „Cīrulišos”. In: Padomju Druva. 16.05.1989., 3. lpp.

²³⁵ V.LIEPIŅŠ. Komjaunatnes aktīva skola „Cīruliši - 75”. In: Jaunais Inženieris. 23.01.1975., 4. lpp.

²³⁶ I.OZOLIŅA. Gribam paši meklēt un atrast. In: Padomju Students. 10.02.1977., 3. lpp.

²³⁷ HARIJS ŠIRANTS. Vissavienības skola Latvijā. In: Padomju Students. 01.03.1979., 3. lpp.

²³⁸ Autora intervija ar Uldi Līkopu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

²³⁹ V.ATĀLS. Dziesmotā revolūcija turpinās. In: Padomju Druva. 02.02.1989., 4. lpp.

²⁴⁰ LSDSP 21. kongresa organizācijas komitejas paziņojums. In: Literatūra un Māksla. 24.11.1990., 3. lpp.

²⁴¹ DZINTARS MEDENIS. Valdība pētīs konversijas problēmas. In: Diena. 07.06.1991., 1. lpp.

²⁴² O.RASSOHINA. Atpūtnieku rīcībā. In: Jūrmala. 07.04.1984., 1. lpp.

²⁴³ CVMM, CM Ri 119992, 19. lpp.

daudz plašāks. Bija pieejami tādi pakalpojumi kā fizioterapija, dūņu un refleksu terapija, minerālūdens vannas un zemūdens masāžas, šīm procedūrām izmantojot Cīrulīšos iegūstamo minerālūdeni, ko arīdzan pasniedza dzeršanai,²⁴⁴ bet dūņas vedot no Ķemeriem.²⁴⁵ 1980. gadu beigās izveidots bija arī basketbola laukums un tenisa korti. Ārstniecības procedūras bija bezmaksas viesiem, kuri ieradušies ar ārstniecības ceļazīmēm, bet tiem, kas ieradušies atpūsties, šos pakalpojumus profilaktiskos nolūkos bija plānots dot iespēju tos saņemt par maksu.²⁴⁶

Ar 1989. gada augustu sākās visu iestādes medicīnas pakalpojumu sniegšana arī par maksu, un uz šo brīdi pastāvēja sekojoši ārstniecības kabineti un nodaļas: funkcionālās diagnostikas, stomatoloģijas un protezēšanas, klīniskā laboratorija, bakterioloģiskā laboratorija, balneofizioterapeitiskā nodaļa, rentgenoloģija, refleksoterapija, pulmonoloģija, hematoloģija, gastroenteroloģija, dietoloģija, ārstnieciskā fizikultūra, osteoloģija.²⁴⁷ Šāds plašs pakalpojumu klāsts radīja interesi ne vien no iestādes viesiem, bet arī apkārtnes vietējiem iedzīvotājiem, jo nereti, piemēram, stomatoloģijas sakarā, Cīrulīšos pieejamā aparatūra bija daudz kvalitatīvāka, nekā pilsētas ārstniecības iestādēs,²⁴⁸ kamdēļ iestāde varēja gūt papildus ienākumus no šo pakalpojumu sniegšanas ne tikai ar ceļazīmēm ieradušajiem viesiem. Uz 1991. gadu piedāvājumu klāstu bija papildinājušas arī ginekoloģiskās procedūras, inhalācijas, elektromiegs un ausu, kakla un deguna ārsta konsultācijas.²⁴⁹

Apmeklētājam, kurš ieradies uz ārstniecību, pēc ievākšanās bija jāiziet apskate pie dežurējošā ārsta, bez kura atļaujas, neskatoties uz to, ka pacientu turp bija jau nosūtījis cits speciālists, nevarēja tikt uzsāktas procedūras.²⁵⁰

Protams, viss vienmēr negāja gludi un apmeklētāju pašu starpā neiztika bez nepatīkamām situācijām un iekšējo kārtības noteikumu pārkāpumiem. Kārtības uzturēšanu nodrošināja iestādes brīvprātīgo tautas kārtības sargu vienības.²⁵¹ Galvenokārt jau, kā tas padomju laikam raksturīgi, pārkāpumi nereti saistāmi ar pārmērīgu alkohola lietošanu, kā sakarā no rīkojumu grāmatās aprakstītā var minēt dažus piemērus. 1954. gada janvārī kāds atpūtnieks regulāri lietojis alkoholu, bet pēc tam kad viņš alkohola reibumā skaļi uzvedies un

²⁴⁴ K.SARMA. „Cīrulīšos” uzlabo veselību. In: Padomju Druva. 10.02.1987., 3. lpp.

²⁴⁵ JĀNIS GABRĀNS. Kā attīstīties Cīrulīšiem. In: Druva. 19.10.2018., 6. lpp.

²⁴⁶ K.SARMA. „Cīrulīšos” uzlabo veselību. In: Padomju Druva. 10.02.1987., 3. lpp.

²⁴⁷ LNA CZVA 637. f., 2. apr., 294. l. (Pavēles personālsastāva un vispārējos jautājumos. 2.01.1989 – 27.12.1989), 119. lp.

²⁴⁸ D.KĻAVIŅA. Uz „Cīrulīšiem” pie daktera. In: Padomju Druva. 25.05.1989., 3. lpp.

²⁴⁹ Sanatorijas „Cīrulīši” maksas pakalpojumi. In: Druva. 11.06.1991.

²⁵⁰ LNA CZVA 637. f., 2. apr., 113. l. (Priказы директора, kadrovye i hozjajstvennye. 9.01.1976 – 27.12. 1976), 160. lp.

²⁵¹ LNA CZVA 637. f., 2. apr., 227. l. (Priказы po lichnomu sostavu. 2.01.1986 – 26.06.1986), 112. lp

traucējis koncerta norisi klubā, viņš tika priekšlaicīgi izrakstīts no atpūtas nama, par viņa uzvedību ziņojot arī viņa darba vietai.²⁵² Tāpat priekšlaicīgi atpūtnieki izraidīti arī, piemēram, par to, ka vīrietis nakts laikā ielavījies sieviešu korpusā pie sievietes un tur nakšņojis, par ko abi atpūtnieki izrakstīti.²⁵³ Vēl vērā ņemams pārkāpums par ko atpūtnieks tika priekšlaicīgi izrakstīts, bija līdzīgs gadījums, kad kāds vīrietis pie sevis uz istabu pārnakšņot līdzī atvedis meiteni, kas nav atpūtniece.²⁵⁴ Tāpat ir bijuši gadījumi, kad uz cita cilvēka ceļazīmes vārda dzīvo cits cilvēks,²⁵⁵ vai vairāki.²⁵⁶ Protams, bija arī citi gadījumi par ko izrakstīja, un, kas lielākoties saistīti ar asiem konfliktiem, materiālu vērtību bojāšanu vai citu atpūtnieku miera traucēšanu, kamdēļ katrā guļamkorpusā naktīs bija norīkoti dežuranti, kas lūkoja, lai nakts laikā korpusā būtu kluss, pie tam pēc pusnakts visās istabās bija jābūt izslēgtai gaismai.²⁵⁷

Nopietnu pārkāpumu gadījumā, kā minētā miera traucēšanai vai īpašuma bojāšana, viesi vispirms uzaicināja uz pārrunām pie iestādes vadītāja,²⁵⁸ kurš varēja lemt par personas izrakstīšanu, kā ierasts ziņojot darba vietai, taču šajos gados parādās arī prakse ziņot AKPLRP, kas varētu nozīmēt, ka par šādu pārkāpumu varētu tikt ierobežota iespēja attiecīgajai personai saņemt citas ceļazīmes uz kūrortiestādēm.

Viesu kontekstā arī gadījušies skumji brīži, kad, piemēram, kāda atpūtniece uzturēšanās laikā mirusi no sirdstriekas, viņu pārāk dārgo transportēšanas izmaksu dēļ, apglabājot Cēsu Meža kapos.²⁵⁹

No padomju laika nelegālām darbībām var izcelt gadījumu, kad konstatēts, ka iestādes korpusos parādās neiederošas personas, kuras viesiem piedāvā iegādāties deficīta preces, jeb nodarbojas ar spekulāciju.²⁶⁰

Vēl var minēt, ka atmodas laikā publiski tika aktualizēta problēma, ka viesi izpērk deficītās preces Cēsu veikalos, kamdēļ pilsētas iedzīvotāji aicina risināt preču apgādes jautājumu, palielinot preču piegādes kūrorta veikaliņam un kafejnīcai, lai no deficīta preču trūkuma tik ļoti neciestu pārējie pilsētas iedzīvotāji.²⁶¹

²⁵² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 6. l., 25. lp.

²⁵³ Ibidem, 32. lp.

²⁵⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 8. l. (Kniga prikazov. 12.03.1957 – 30.12.1958), 63. – 64. lp.

²⁵⁵ LNA CZVA 637. f., 2. apr., 225. l. (Prikazy po lichnomu sostavu. 03.01.1985 – 25.06.1985), 46. lp

²⁵⁶ LNA CZVA 637. f., 2. apr., 211. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 02.01.1984 – 29.06.1984), 22. lp

²⁵⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 10. l., 51. lp.

²⁵⁸ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

²⁵⁹ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

²⁶⁰ LNA CZVA 637. f., 2. apr., 211. l., 54. lp

²⁶¹ D.JAUNZEME. Vēstulų apskats. In: Padomju Druva. 04.02.1989., 3. lpp.

Iestādes klientiem pastāvēja plašas un daudzveidīgas aktivitāšu iespējas, kas paredzēja gan mierīgu, gan aktīvu atpūtu. Viņu uzturēšanas tika uzraudzīta no veselības aizsardzības viedokļa, organizējot fiziskas aktivitātes, veselīga dzīvesveida propagandu, sekojot līdzi uzturam un veselības stāvoklim, bet kopš 1986. gada arī piedāvājot plašu ārstniecības pakalpojumu klāstu. Klienti galvenokārt ieradās no citām padomju republikām, un nav ziņu, ka uz Cīrulīšiem braukusi kāda specifiska sabiedrības grupa, kā, piemēram, nomenklatūras darbinieki.

5. IESTĀDES PERSONĀLS

Visu iestādes personālu var iedalīt 4 daļās: administratīvais, medicīniskais, ēdināšanas bloka un apkalpojošais – saimnieciskais personāls.²⁶² Iestādes personāla lielums palielinājās atkarībā no iestādes attīstības. Ja 1946. gadā atpūtas namā strādāja 41 darbinieks,²⁶³ tad pēc vērienīgākās paplašināšanās noslēgšanās 1975. gadā iestādē strādāja 186 darbinieki,²⁶⁴ bet sakarā ar pārprofilēšanos par ārstniecības tipa iestādi 1986. gadā, darbinieku skaits pieauga līdz 316.²⁶⁵

5.1. Administratīvais personāls

Administratīvajā personālā ietilpa iestādes direktors, sekretāre – mašīnrakstītāja, grāmatveži, kluba vadītājs (vēlāk šo amatu pārsaucot par direktora vietnieku t.s. kultūrmasu darbā)²⁶⁶, piegādes aģents un kasieris,²⁶⁷ 1960. gados parādoties arī direktora vietnieka amatam administratīvi – saimnieciskajos jautājumos.²⁶⁸ Atpūtas nama un pensionāta statusa periodā iestādes vadītājs bija tās direktors, bet 1986. gadā pārprofilējoties par ārstniecības iestādi, direktora amats tika aizvietots ar galvenā ārsta amatu, kas skaitījās visaugstākais amats iestādē,²⁶⁹ bet 1990. gadā iestādei sākot strādāt neatkarīgi no VACP un sākot piedāvāt maksas pakalpojumus, tika izveidots arī komercdirektora amats.²⁷⁰ Ja par direktora vai galvenā ārsta, tā sekretāru un grāmatvežu darbību būtu skaidrs – viņu pienākumos ietilpa iestādes darba koordinācija un pārraudzība, tostarp speciālu komisiju veidošana un piedalīšanās tajās, piemēram, inventarizācijas veikšanai,²⁷¹ reizi mēnesī dodoties arī uz visu kūrortiestāžu direktoru un viņu vietnieku sanākumi AKPLRP,²⁷² tad kluba vadītājs vai direktora vietnieks kultūrmasu darbā atbildēja par iestādes kultūras programmas sastādīšanu un norisi,²⁷³ bet piegādes aģents jeb vienkāršā izpratnē sagādnieks atbildēja par dažādu nepieciešamo materiālu, lietu sagādes organizēšanu,²⁷⁴ šos pienākumus veicot arī direktora

²⁶² LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 93. l., 3. – 4. lp.

²⁶³ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 35. l. (Zakljuchitel"nyj balans za 1946g.), 10. lp.

²⁶⁴ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 94. l., 8. lp.

²⁶⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 172. l., 7. lp.

²⁶⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 225. l., 133. lp.

²⁶⁷ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 93. l., 3. – 4. lp.

²⁶⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 225. l., 133. lp.

²⁶⁹ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 189. l., 1. lp.

²⁷⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 298. l. (Pavēles personālsastāva un vispārējos jautājumos. 2.01.1990 – 29.12.1990), 1. lp.

²⁷¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 112. l. (Prikazy direktora, kadrovyje i hozjajstvennye. 7.01.1975 – 29.12.1975), 24. lp.

²⁷² Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

²⁷³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 11. l., 24. - 25. lp.

²⁷⁴ Dolzhnostnye objazannosti agenta po snabzheniju. Pieejams:

<https://znaybiz.ru/kadry/trudoustrojstvo/dolzhnostnye-instrukcii/agent-po-snabzheniyu.html> (skatīts 20.03.2022)

vietniekam saimniecības jautājumos.²⁷⁵ Kasieri mūsdienu terminoloģijā varētu dēvēt par administratoru, kas atbildēja par viesu uzņemšanu, ekskursiju organizēšanu un citu pakalpojumu piedāvāšanu klientiem.²⁷⁶ Vienīgie pārkāpumi, kas avotos atrodami par administrācijas darbību, ir gadījumi, kad tiek aizrādīts par nekorektu reģistrācijas žurnāla pildīšanu, līdz ar to nepilnvērtīgi gūstot datus par klientu skaitu, kas, savukārt negatīvi ietekmē ēdināšanas bloka un cita personāla darba organizāciju,^{277 278} tomēr vairāk no šīs personāla daļas avotos atrodamā kritika ir vērsta uz kultūras pasākumu organizēšanu, kas sastopams gan presē, gan iestādes vadības rīkojumos. Presē kritika atrodama pirmajos atpūtas nama darbības gados, kad no atpūtnieku puses tiek atzīmēts, ka viņuprāt kultūras dzīve ieņem zemu līmeni,²⁷⁹ pārmetot kultūras pasākumu daudzveidības trūkumu, jo lielākoties kultūras programma sastāvēt no deju vakariem.²⁸⁰ Tāpat rīkojumu grāmatās var gūt informāciju, ka atpūtnieki pēc došanās prom, atsūtījuši vēstules atpūtas nama vadībai, kurā stāsta pieredzi par pavadīto laiku, piemēram, vienā no gadījumiem 1964. gadā atpūtnieki sūdzējušies, ka kultūras programma bijusi vienveidīga un zemā līmenī, pie tam par to atbildīgā persona izturējusies pret viņiem nelaipni. Šajā situācijā atpūtas nama direktors uzdevis kluba vadītājam vērst savu uzmanību uz darba pienākumiem un veikt aptauju atpūtnieku starpā par tiem interesējošiem pasākumiem.²⁸¹ Sūdzības par vienveidīgu kultūras programmu periodiski atkārtojas, vēl 1981. gadā aktualizējoties problēmai, ka netiek veidota pietiekami daudzveidīga kultūras pasākumu programma dažādām vecuma grupām.²⁸²

Ar 1970. gadiem iestādes rīkojumu grāmatās daudzskaitlīgi parādās rīkojumi par darbinieku nosūtīšanu komandējumos pieredzes apmaiņai un kvalifikācijas celšanai. Par cik „Cīrulīši” bija vissavienības nozīmes iestāde, tad šie komandējumi ierasti bija uz citām līdzīga tipa iestādēm PSRS. Komandējumos tika nosūtīts ne vien apkalpojošais personāls, bet arī administratīvais, ieskaitot direktoru Piemēram, 1977. gadā iestādes direktors, kopā ar pensionāta „Majori” un „J.Gagarina vārdā nosauktā pensionāta” direktoriem pēc AKPLRP rīkojuma tika nosūtīti komandējumā uz Maskavu, lai piedalītosursos, kas speciāli veltīti

²⁷⁵ Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

²⁷⁶ IVAN LENSKIJ. Kak otdyhali v SSSR. Pieejams: <https://ru.krymr.com/a/27218986.html> (skatīts 20.03.2023)

²⁷⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 165. l. (Priказы organizacionnye i po lichnomu sostavu. 2.05.1980 – 31.12.1980), 56. – 58. lp.

²⁷⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 168. l. (Priказы organizacionnye i po lichnomu sostavu. 4.01.1982 – 30.06.1982), 106. lp.

²⁷⁹ E.NIMBUS. Atpūta „Cīrulīšos”. In: Padomju Students. 18.08.1948., 4. lpp.

²⁸⁰ R.STRAZDIŅŠ. Par kultūrmasu darbu „Cīrulīšos”. In: Cēsu Stars. 21.08.1956., 3. lpp.

²⁸¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 65. l. (Kniga prikazov 6.04.1964 – 6.12.1965), 23. - 24. lp.

²⁸² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 166. l., 8. lp.

kūrortiestāžu vadītājiem,²⁸³ vai 1984. gadā direktoru nosūtot pieredzes apmaiņā uz Novosibirsku.²⁸⁴ Līdzīgi uz kursiem un semināriem kvalifikācijas paaugstināšanai mēdz nosūtīt arī direktora vietnieku kultūrmasu darbā.²⁸⁵

5.2. Medpersonāls

Medpersonāls sastāvēja no ārsta – terapeita, zobārsta, medmāsām, sanitāriem, māsa - saimnieces, no 1972. gada, sākot apkalpot ģimenes ar bērniem, arī ārsta – pediatra, audzinātājām un auklēm.²⁸⁶ Uz 1982. gadu medpersonāls bija papildināts arī ar stomatologa amatu,²⁸⁷ bet krasi medpersonāla amatu skaits auga pēc 1986. gada, kad iestāde sāka sniegt plaša spektra ārstniecības pakalpojumus. Medpersonāls atbildēja gan par klientu veselības stāvokļa uzraudzību un medicīniskās palīdzības sniegšanu, gan par pienācīgu sanitāro apstākļu nodrošināšanu iestādē.

Ārstu un medmāsu pienākumos ietilpa klientu pieņemšana medpunktā, kā arī pastāvīgu apgaitu veikšana pa iestādes korpusiem, iztaujājot iemītniekus, un veicot tiem nepieciešamās vienkāršās medicīniskas procedūras, tādas kā injekcijas, pārsiešana, kompreses, siltumterapija, kā arī fizioterapija klientiem, kuri nav pilnvērtīgi izvesēļojusies, bet tiem nav nepieciešama ārstēšana sanatorijas tipa iestādē. Bez tam medpersonāls arī veica izglītojošo darbu veselības un sanitārajos jautājumos gan viesu, gan darbinieku vidū.²⁸⁸

Sanitārajam stāvokli tika sekots līdzī ārstiem un sanitāriem reizi nedēļā veicot apgaitu pa visām iestādes telpām, sekojot līdzī to sanitārajam stāvoklim un nepieciešamības gadījumā ziņojot vadībai par nepieciešamajiem pasākumiem,²⁸⁹ pastiprinātu apskati organizējot pirms vasaras sezonas uzsākšanas, kad gaidāms lielāks klientu, īpaši ģimeņu, pieplūdums.²⁹⁰ Atbildību par sanitāro stāvokli visā iestādē nesa galvenais ārsts, bet pašu sanitāro darbu organizēja māsa – saimniece.²⁹¹

²⁸³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 114. l. (Prikazy direktora, kadrovye i hozjajstvennye. 3.01.1977 – 20.12.1977), 9. lp.

²⁸⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 212. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 2.07.1984 – 32.12.1984), 42. lp.

²⁸⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 167. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 1.07.1981 – 31.12.1981), 43. lp.

²⁸⁶ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 93. l., 3. – 4. lp.

²⁸⁷ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 142. l., 1. lp.

²⁸⁸ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 142. l., 2. lp.

²⁸⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 69. l., prikaz no.. 211.

²⁹⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l. (Prikazy direktora, kadrovye i hozjajstvennye. 2.01.1979 – 26.12.1979), 58. lp.

²⁹¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 114. l., 65. lp.

Bez medicīnas darbiniekiem šajā personāla daļā ietilpst arī fizikultūras instruktora amats, kurš atbildēja par fizikultūras aktivitāšu organizēšanu, to inventāra izsniegšanu un uzturēšanu,²⁹² kā arī izglītoja personālu par civilās aizsardzības jautājumiem.²⁹³

Medpersonālam 1972. gadā piepulcējoties bērnu ārstiem, audzinātājiem un auklēm, tie bija gan speciāli apmācīti jau esošie darbinieki, gan jauni darbinieki., tomēr medpersonāla sastāvs krasas pārmaiņas piedzīvoja 1986. gadā, kad sakarā ar profila maiņu uz kūrorta poliklīniku, personālu papildināja dažādi speciālisti. Tie bija terapijas, otolaringoloģijas, gastroenteroloģijas, funkcionālās diagnostikas speciālisti, laboranti, psihoterapeiti, fizioterapeiti, dietologi un rentgenolgi.²⁹⁴ Līdz ar to arī personāla organizācija mainījās, jo atbilstoši katrai medicīnas specialitātei tik aizveidota medicīnas nodaļa, kurai tika nozīmēts nodaļas galvenais ārsts, kurš nesa atbildību par nodaļas darba rezultātiem, ne retāk kā reizi nedēļā kopā ar padotajiem veicot savu pacientu apgaitu, kā arī organizējot savas nodaļas darbu pie kvalifikācijas celšanas un dalības sociālistiskajā sacensībā.²⁹⁵

Jāmin, ka pēc 1986. gada pārprofilēšanās veikt atsevišķus izmeklējumus uz iestādi devās arī speciālisti no Vissavienības līmeņa medicīnas iestādēm, kā piemēram, no Gorkijas divas reizes mēnesī ieradušies endoskopijas speciālisti, kas bija augstāk kvalificēti nekā vietējie speciālisti, kamdēļ tiem pieredzes apmaiņas nolūkā līdzdarbojas vietējo Latvijas medicīnas iestāžu speciālisti, rīkojot arī speciālas konferences.²⁹⁶

Arī medicīnas personāla darbinieki, tāpat kā citi varēja tikt nosūtīti komandējumā, piemēram, uz konferenci, kas veltīta gremošanas sistēmu saslimšanu ārstēšanai kūrortos²⁹⁷ vai veicot pieredzes apmaiņu ar iestādēm, kas apkalpo arī bērnus.²⁹⁸

Medpersonāla darbības sakarā pirmajos iestādes darbības gados nozīmīgākas sūdzības nav atrodamas. Tās pieminētas vien pašu dokumentācijā, un nav biežas vai sistemātiskas. Aizrādījumus, piemēram, izpelnās galvenais ārsts, kas nav laikus apmācījis sanitārās tautas kontroles vienības,²⁹⁹ taču pakāpeniski augot tieši šai personāla daļai, loģiski arī biežāk avotos nākas atrast šo darbinieku pārkāpumus. Dažādi regulāri aizrādījumi ir saistīti ar sanitārā stāvokļa nepilnībām, par ko ir atbildīgs galvenais ārsts, ierasti uzdodot vērst lielāku uzmanību

²⁹² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 8. l., 56. – 57. lp.

²⁹³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 11. l., 13. lp.

²⁹⁴ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 182. l., 8. lp.

²⁹⁵ Ibidem, 1. – 2. lp.

²⁹⁶ Autora intervija ar Uldi Līkopu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

²⁹⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 228. l. (Prikazy po lichnomu sostavu. 01.06.1986 – 01.10. 1986), 197. lp.

²⁹⁸ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 127. l., 5. lp.

²⁹⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 66. l. (Kniga prikazov. 13.12.1966 – 3.11.1967), 55. – 56. lp.

tam, novērst pārkāpumus un pastiprināt izglītojošo darbu.³⁰⁰ Pārējie pārkāpumi ir saistīti ar neierašanos darbā, pat viltojot slimības lapas,³⁰¹ alkohola lietošanu darba vietā,³⁰² kā arī nolaidīgu darba pienākumu veikšanu, kā tas, piemēram, ir gadījumā ar stomatologu, kas neievēro darba laiku³⁰³ vai fizikultūras instruktoru, kuram bija jāuzrauga peldēšanas nodarbības baseinā, taču viņš uz laiku pametis savu darba vietu, kā laikā baseinā slīcis bērns.³⁰⁴

5.3. Ēdināšanas bloka personāls

Ēdināšanas blokā ietilpa tādi amati kā šefpavārs, ierindas pavāri, trauku mazgātāji virtuves darbinieki un oficianti.³⁰⁵ Ēdināšanas bloka personāla sakarā jāmin, ka tā skaits ierasti auga uz vasaras sezonu, kad iestādē ieradās vairāk atpūtnieku nekā ziemas mēnešos, kamdēļ bija nepieciešami papildspēki to apkalpošanā. Papildspēkus ik gadu pieņēma darbā maijā,³⁰⁶ bet atbrīvoja ar oktobri,³⁰⁷ bet, piemēram, 1975. gadā, kad tikko bija noslēgusies vērienīgā paplašināšanās, taču nebija laikus izdevies pienācīgi nokomplektēt oficianšu sastāvu, oficiantēm par papildus slodzes uzņemšanos tika izmaksātas piemaksas,³⁰⁸ kā arī piemaksas par lielāku slodzi varēja sekot, gadījumā, ja nācās apkalpot kāda speciāla pasākuma dalībniekus, kā tas ir bijis, piemēram, 1979. gada 10. augustā, kad iestāde noticis kūrortiestāžu vadītāju seminārs.³⁰⁹ Vēl kāds risinājums oficianšu īslaicīgam trūcumam bija citu amatu darbinieku, piemēram, dārznieču, laborantu, medmāsu istabeņu, norīkošana darbam par oficianti,³¹⁰ kā arī vasaras mēnešos skolēnu pieņemšana darbā.³¹¹ Par cik oficiantes, bija nepastāvīgs darbaspēks, biežās kadru mainības dēļ, tām tika iekārtotas kopmītnu tipa istabiņas.³¹² Ēdināšanas bloks mēdza kalpot arī kā iestādes vizītkarte, jo tā pavāriem laiku pa laikam bija jāstrādā pie jaunu ēdienu izstrādes,³¹³ ar ko bija arī jādodas uz speciālām izstādēm, kā, piemēram, 1968. gadā Kūrortu pārvaldes organizētu kulinārijas izstādi sanatorijā „Baltija”, uz kuru dalībai nosūtīta pavāru delegācija.³¹⁴ Bez tam jāmin, ka

³⁰⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 166. l., 87. – 88. lp.

³⁰¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 227. l., 113. lp.

³⁰² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 112. l., 89. lp.

³⁰³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 225. l., 104. lp.

³⁰⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 285. l. (Pavēles personālsastāva un vispārējos jautājumos. 4.01.1988 – 29.06.1988), 50. lp.

³⁰⁵ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 93. l., 3. – 4. lp.

³⁰⁶ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 38. l., 2. lp.

³⁰⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 7. l. (Knīga prikazov. 4.04.1955 – 8.03.1957), 72. lp.

³⁰⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 112. l., 38. lp.

³⁰⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 98. lp.

³¹⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 226. l. (Prikazy po lichnomu sostavu. 01.06.1985 – 27.12.1986), 128. lp.

³¹¹ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

³¹² Autora intervija ar Dzidru Šteinu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 2)

³¹³ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 127. l., 2. lp.

³¹⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 67. l., 74. lp.

ēdināšanas bloka gan virtuves darbiniekiem, gan oficiantēm bija jāiet AKPLRP organizētās tarifikācijas pārbaudes, kurās speciāli izveidota komisija pārbaudīja darbinieka profesionalitātes līmeni un noteica kategoriju, no kā bija atkarīgs algas apmērs,³¹⁵ taču augstākās kategorijas varēja iegūt tikai pēc AKPLRP rīkojuma dodoties uz kursiem citviet PSRS,³¹⁶ kā arī profesionalitātes līmenis tika celts pieredzes apmaiņas braucienos,³¹⁷ regulārās lekcijās par jaunumiem sabiedriskajā ēdināšanā, tostarp kopīgā žurnāla „Общественное питание” analizēšanā.³¹⁸

Ēdināšanas bloka darbā uzmanība tika pievērsta pēc iespējas mazākai produktu izšķērdēšanai. Tā, piemēram, 1976. gadā sakarā ar AKPLRP rīkojumu, iestādes direktors apsolīja prēmijas, ja gada laikā ēdienu atkritumi nepārsniegs 74 tonnas,³¹⁹ bet īpaši uzmanība produktu taupībai tika pievērsta pēc PSRS pārtikas programmas pieņemšanas 1982. gadā, kad iestādē īpaša uzmanība tika vērsta uz maizes taupīšanu, uzdodot ēdināšanas bloka darbiniekiem uzraudzīt maizes izmantošanu, kā arī izvietojot ēdnīcā aģitācijas materiālus par racionālu maizes izmantošanu.³²⁰

Izmaiņas ēdināšanas bloka darba organizācijā notika 1986. gadā, kad saskaņā ar VACP rīkojumu virtuves personāls pārgāja uz brigāžu formu, kas nozīmēja, ka visi virtuvē strādājošie tika sadalīti divās brigādēs, katrai nozīmējot galveno brigadieru, un brigādes padomi, kura atbildēja par brigādes darba organizāciju un kvalitāti, turklāt no iestādes vadības katrai brigādei tika atvēlēts atsevišķs algu fonds.³²¹

Ēdināšanas bloka sakarā gan problēmu skaits, kā jau apkalpojošā sfērā, ir lielāks, tomēr tās plaši nav minētas publiskos avotos. Spriežot pēc vadības rīkojumiem, laiku pa laikam bijis jācīnās ar jauniem pavāriem, kas ignorē prasību pēc speciāla apģērba lietošanas virtuvē, tur strādājot savās, ikdienas drēbēs,³²² kā arī strādājot ar nederīgu medicīnas izzīni.³²³ Tāpat virtuvē arī reizēm radies trauku deficīts, kamdēļ bijuši gadījumi, kad ēdienu nākas pasniegt tikko mazgātos traukos.³²⁴ Šāds trauku trūkums radās to neuzmanīgas lietošanas

³¹⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 63. – 64. lp.

³¹⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 114. l., 35. – 36. lp.

³¹⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 211. l., 85. lp.

³¹⁸ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 182. l., 17. – 18. lp.

³¹⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 113. l., 28. lp.

³²⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 169. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 1.07.1982 – 31.12.1982), 89. lp.

³²¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 228. l., 15. – 16. lp.

³²² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 7. l., 59. lp.

³²³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 169. l., 70. lp.

³²⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 10. l., 8. lp.

dēļ,³²⁵ vai pašiem darbiniekiem tos nesot mājās.³²⁶ Lai ar to cīnītos, tika noteikta konkrēta trauku norma, kas noteiktā laikā var būt norakstāmi, bet šo normu pārsniedzot, zaudējumi tika atlīdzināti no darbinieku algām,³²⁷ kā arī vēlākos gados parādās problēma, ka pazūd stikla tara, kamdēļ tika organizēta stingrāka tās uzskaitē.³²⁸ 1978. gadā, lai kontrolētu oficiāņu individuālo atbildību par ēšanas traukiem un rīkiem, tie tika marķēti atbilstoši katrai oficiantei, tai nesot materiālo atbildību par tiem.³²⁹ Bez trauku zādzībām un to neuzmanīgas lietošanas notika arī primitīvas ēdiena zādzības, gan mājup nesot ēdiena pārpalikumus, pretēji tam, ka tie būtu jānogādā tuvējā lauksaimniecības palīgsaimniecībā,³³⁰ gan vienkārši piesavinoties produktus.³³¹ Pieķeršanas gadījumā personai bija jāatlīdzina zaudējumi. Tas arī bija jādara, ja pavāra kļūdas dēļ tikuši izniekoti produkti.³³² Īpaši izceļams būtu gadījums 1985. – 1986. gadā, kad vairāku mēnešu garumā, kāds virtuves darbinieks, izmantodams situāciju, ka pieejams ir iestādes zīmogs, pašrocīgi veidojis ēdienu talonus, kurus realizējis, tā vairāku mēnešu garumā kopumā nopelnot vairāk kā 700 rubļu, par ko tika ierosināta krimināllieta un vainīgajam piespriesti labošanas darbi divu gadu garumā.³³³ Vēl kāda tendence, kas vērojama 1980. gados ir porciju svara nesakritības ar ēdienkarte paredzēto,³³⁴ kā arī ēdienkartes izmaiņas nesaskaņojot ar administrāciju.³³⁵

Tomēr galvenā problēma, kas iezīmējas rīkojumos, ir oficiantu darbība. Oficiantēm nereti tiek aizrādīts par alkohola lietošanu darba vietā, nelaiņu attieksmi pret klientiem, neatbilstošu apģērbu.³³⁶ Kā arī to pārāk tuvajām attiecībām ar klientiem, kas rezultējas arī ar oficiāņu lavīšanas vakara stundās korpusos pie vīriešiem, kā arī attiecīgo cilvēku labāku apkalpošanu³³⁷ vai neaizrādīšanu par alkohola ienešanu.³³⁸ Tāpat problēma arī ir personīgi pazīstamu cilvēku kā atpūtnieku apkalpošana, kaut gan tiem nav izsniegta ceļazīme.³³⁹ Šie sastopamie pārkapumi, ņemot vērā arī to, ka faktiski oficianta darbs kalpo arī kā iestādes

³²⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 11. l., 27. – 29. lpp.

³²⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 67. l., 32. lpp.

³²⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 11. l., 27. – 29. lpp.

³²⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 171. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 2.01.1980 – 30.06.1980), 93. lpp.

³²⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 115. l. (Prikazy direktora, kadrovye i hozjajstvennye. 2.01.1978 – 29.12.1978), 119. lpp.

³³⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 113. lpp.

³³¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 260. l. (Pavēles personālā sastāva jautājumos. 1.01.1987 – 22.06.1987), 27. lpp.

³³² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 171. l., 62. lpp.

³³³ V.PŪPOLS. Ēdnīcas personāla viltības. In: Cīņa. 07.08.1986., 3. lpp.

³³⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 169. l., 111. lpp.

³³⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 166. l., 85. lpp.

³³⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 113. l., 126. lpp.

³³⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 11. l., 76. – 77. lpp.

³³⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 113. l., 160. lpp.

³³⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 68. l., 44. – 45. lpp.

„vizītkarte” viesu acīs, arī kalpo par iemeslu, kādēļ tieši šajā personāla daļā notikusi bieža kadru mainība.

5.4. Apkalpojošais – saimnieciskais personāls

Apkalpojošajā – saimnieciskajā personāla daļā ietilpa plašs amatu klāsts un arī lielākais darbinieku skaits. Tie bija: bibliotekārs, mūziķi, kinomehāniķis un tā palīgs, biļešu kasieri un kontrolieri, galvenais dārznieks un tam padotie dārza darbinieki, noliktavas pārziņi, autobusa un kravas auto šoferi, atslēdznieki – santehniķi, galdnieki, elektriķi, kurinātāji, garderobisti, istabenes, apkopējas, sētnieki, fotogrāfi, kurpnieks, krāvēji un palīgstrādnieki.³⁴⁰

Šajā personāla daļā, līdzīgi kā ēdināšanā, sākoties vai noslēdzoties vasaras sezonai notika izmaiņas, taču šajā gadījumā tas izpaudās nevis darbinieku skaitā, bet gan to amata pienākumos, jo, piemēram, kurinātājs beidzoties apkures sezonai kļuva par sētnieku vai citu mazliet augstāka ranga darbinieku, un otrādi vasaras sezonai beidzoties.³⁴¹ No šīs personāla daļas arī brīžos, kad darba noslodze bija zemāka, darbinieki 1940. – 1960. gados tika norīkoti darbam mežā malkas un kokmateriālu sagādei pašas iestādes vajadzībām, kā arī norīkoti palīgos tuvējiem kolhoziem ražas novākšanā.³⁴² Tieši šīs daļas darbinieki izpelnās lielāko daļu aizrādījumus rīkojumu grāmatās.

Bibliotēkas sakarā 1960. gadā kritiku izpelnās bibliotekāre, kura pienācīgi nerīkojot lasīšanas vakarus un tikšanās ar rakstniekiem, kas dzīvo tepat Cēsīs, kā arī nav bijis pat piemiņas vakars 50. gada dienai kopš Tolstoja nāves.³⁴³ Jāmin, ka bibliotēka kalpoja arī kā aģitācijas punkts pirms vēlēšanām vai padomju svētkiem, aktualizējot attiecīgu literatūru un veidojot politiskas izstādes.³⁴⁴ Arī bibliotekārs bija tas amats, kuru AKPLRP varēja nosūtīt komandējumos pieredzes apmaiņai un kvalifikācijas celšanai, tiesa, par iespēju tikt nosūtītam komandējuma paveras interesanta aina, kad ilggadējai bibliotekārei Birutai Sparinskai iespēja doties komandējumos pavērusies pēc tam, kad viņa sākusī sniegt atskaites AKPLRP krievu valodā.³⁴⁵ Autoram darba izstrādes gaitā intervējot šo bibliotekāri arī izdevies uzzināt, citos avotos neminētu informāciju, ka 1980. gados bibliotēkas telpās tika organizēti slēgti nelegāli video seansi, demonstrējot videokasetes speciāli izvēlētai publikai, tā bibliotekārei piepelnoties.³⁴⁶

³⁴⁰ LNA, CZVA, 637. f., 2. apr., 225. l., 1. – 2. lp.

³⁴¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 10. l., 96. - 97. lp.

³⁴² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 5. l., 14. - 15. lp.

³⁴³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 10. l., 24. – 25. lp.

³⁴⁴ A. ŪDRE, A. SINKE. Iespaidi aģitpunktos. In: Padomju Druva. 27.12.1984., 1. lpp.

³⁴⁵ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

³⁴⁶ Ibidem

Dārznieka pienākumos ietilpa apkārtnes labiekārtošana un apzaļumošana, taču ne vienmēr tas tik padarīts pienācīgi. Piemēram, 1982. gadā, sakarā ar to, ka dārznieku darbs pagājušā gada vasaras sezonā ir bijis neapmierinošs, galvenajai dārzniecei tiek uzdots izstrādāt detalizētu darba plānu teritorijas labiekārtošanai, bet vērienīgāku darbu gadījumā, palīgā tika aicināts uzņēmums „Cēsu zieds”.³⁴⁷

Arī par fotodarbnīcas darba kvalitāti ir sastopama neliela kritika, piemēram, 1984. gada 7. jūlija numura rakstā par fotogrāfijas vēsturi Cēsīs, tiek minēts „Piemēram, tādas krāsu fotogrāfijas, kādas no „Cīrulīšu” pansionāta uz visām Padomju Savienības malām aizved kā piemiņu no Cēsīm, es sev nevēlētos.”³⁴⁸

Tāpat tiek aizrādīts noliktavas pārzinim, par gadījumiem, kad tas nav pienācīgi aizslēdzis telpas, kā rezultātā notiek gan pārtikas, gan citu vērtību zādzības.³⁴⁹ Līdzīgi ir ar korpusu dežurantiem, kuru maiņas laikā iemītnieki vai citas neiederošas personas veikušas zādzības, piemēram, 1979. gadā nozogot televizoru, kamdēļ tika uzdots korpusu dežurantiem pēc pusnakts slēgt korpusus, pirms tam izejot apgaitā, kā arī vērst lielāku uzmanību personām, kuras ienāk korpusā,³⁵⁰ kā arī aizrādījumus izpelnās istabenes par nelaiptu attieksmi pret iemītniekiem,³⁵¹ un nekvalitatīvu uzkopšanas darbu,³⁵² kas vērojams arī sētnieku vidū,³⁵³ tomēr šie gadījumi ir saistāmi ar vienkāršu nolaidību pret darba pienākumiem. Cita aina paveras pārējos amatos, kur gandrīz visas nebūšanas saistītas ar alkohola lietošanu. Tā sastopami aizrādījumi par kinomehāniķiem, kuru dzeršanas dēļ nereti kino seansi aizkavējas, noris bez skaņas, vai nenotiek vispār,³⁵⁴ turklāt zālē tiek ielaisti cilvēki bez biļetēm,³⁵⁵ bet visbiežāk par pārkāpumiem lasāms šoferu vidū. Pirmkārt, problēma pastāv apstākļi, ka ņemot vērā padomju laika automobiļu deficītu, šoferi kravas mašīnas un autobusus izmanto privātām vajadzībām gan darba laikā, gan ārpus tā,³⁵⁶ kamdēļ arī 1975. gadā tika uzsākta stingrāka degvielas patēriņa kontrole,³⁵⁷ kā arī tika veikta stingrāka kontrole ekskursiju braucienos, ieviešot biļešu kontroli pirms došanās ceļā, kas arī paredzēja, par šī darba veikšanu reizi ceturksnī šoferiem prēmiju 3% apmērā no pārdoto biļešu summas.³⁵⁸

³⁴⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 169. l., 57. lp.

³⁴⁸ P.KORSAKS. Pirms 80 gadiem Cēsīm. In: Padomju Druva. 07.07.1984., 3. lpp.

³⁴⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 2. l. (Knīga prikazov. 2.01.1946 – 19.05.1947), 20. lp.

³⁵⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 135. lp.

³⁵¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 226. l., 30. lp.

³⁵² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 166. l., 44. lp.

³⁵³ Ibidem, 38. lp.

³⁵⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 10. l., 52. lp.

³⁵⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 4. l. (Knīga prikazov. 8.01.1951 – 8.05.1952), 3. lp.

³⁵⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 8. l., 97. lp.

³⁵⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 115. l., 25. lp.

³⁵⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 112. l., 75. lp.

Lielāka problēma, kas valdīja šoferu vidū bija, ka gan šie izbraucieni, gan darba pienākumi tiek pildīti alkohola reibumā, kas noved pie zemas darba uzdevumu izpildes, smagāka reibuma gadījumā arī pazušanas ar visu mašīnu³⁵⁹ vai iekļūšanu avārijās,³⁶⁰ kamdēļ no 1980. gada tika aizliegts šoferiem izbraukt no garāžas bez ceļazīmes vai administrācijas atļaujas.³⁶¹ Alkohola lietošana bija ierasta lieta arī citos mazāk nozīmīgos amatos, kā tehniskajiem darbiniekiem vai sētniekiem u.c., kas nereti noveda pie atpūtnieku miera traucēšanas un, protams, pienākumu neizpildes.³⁶² Par šīs personāla grupas augsto alkohola lietošanas līmeni liecina tas, ka 1986. gadā PSRS Pretalkohola kampaņas laikā tika noteikts, ka galvenā ārsta vietniekam medicīnas jautājumos, darba dienu uzsākot un beidzot ir jāveic šoferu, katlu mājas un citu saimniecisko darbinieku apskate, lai konstatētu, vai tie nelieto alkoholu, katrai no šīm amatu grupām norādot speciālu dienas laiku, kad attiecīgajiem darbiniekiem jāierodas uz apskati.³⁶³

No pretalkohola kampaņas pasākumiem var noprast, ka katlu mājas darbinieku vidū ir bieži sastopami pārkāpumi, kas arī atspoguļojas rīkojumos. Tie protams pamatā ir saistīti ar alkohola lietošanu, kas rezultējas ar neatrašanos darba vietā,³⁶⁴ milīcijai darbiniekus darba lakā arī pieķerot atrodamiēs pilsētā,³⁶⁵ nepiederošu personu uzturēšanos katlu mājas telpās,³⁶⁶ nepilnīgas darba dokumentācijas veikšanu, neveicot kurināma uzskaiti³⁶⁷ un vienkāršas nolaidības, kas noved pie apsildes problēmām.³⁶⁸

Arī šī personāla daļa, tāpat kā virtuves darbinieki, 1987. gadā pārgāja uz brigāžu tipa darba organizāciju, izveidojot sekojošas brigādes: kluba darbinieku, apgādes, sētnieku un dārznieku, elektriķu, ūdensapgādes, remontstrādnieku, un katlu mājas darbinieku, attiecīgi nozīmējot brigādes padomi un brigadierus.³⁶⁹

Interesanti, ka atpūtas nama posmā līdz 1975. gadam pārlūkojot rīkojumu grāmatās atrodamos rīkojumus par darbinieku pārkāpumiem, parādās tendence vadībai lielākoties uz pārkāpumu reaģēt ar rājīenu un pārrunām, arī gadījumos, kad pārkāpumi ir vairākkārtēji. Nākamais soda mērs bija pazemināšana amatā uz laiku, kas piemērots, piemēram, gadījumā ar

³⁵⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 8. l., 30. lp.

³⁶⁰ Ibidem., 98. – 99. lp.

³⁶¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 164. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 2.01.1980 – 30.06.1980), 5. lp.

³⁶² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 10. l., 98. lp.

³⁶³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 227. l., 67. lp.

³⁶⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 113. l., 108. lp.

³⁶⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 113. l., 38. lp.

³⁶⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 139. lp.

³⁶⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 167. l., 79. lp.

³⁶⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 40. lp.

³⁶⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 260. l., 156. – 163. lp.

oficianti, kas veido tuvas attiecības ar viesiem – viņai uz trim mēnešiem tīkot pazeminātai amatā par sētnieci.³⁷⁰ Darbinieku atlaišanas tika veiktas tikai pēc smagiem pārkāpumiem, kas varētu liecināt par brīvu kadru trūkumu attiecīgajos amatos, bet 1975. gadā tika izveidota arodbiedrības vietējā komiteja,³⁷¹ kurā tika apspriesta iestādes darbība, izvirzot priekšlikumus, izskatīti darbinieku pārkāpumi, organizētas komunistiskās sestdienas talkas, kurās jāpiedalās bija arī iestādes klientiem,³⁷² kā arī dzīvokļu mājā dzīvojošajiem darbiniekiem piešķirti mazdārziņi.³⁷³ Vēl arodbiedrības vietējās komitejas iesaistījās darbinieku privātajā dzīvē, piemēram, skolai par nesekmīgu skolēnu ziņojot vecāka darbavietas arodorganizāciju, kura, savukārt, aicināja uz pārrunām attiecīgo darbinieku.³⁷⁴ Izskatot darbinieku pārkāpumus, komiteja nosprieda piemērojamo soda mēru, ko pēc tam lūdza izpildīt iestādes vadībai. Soda mēri bija dažādi. Sākot ar aizrādījuma, rājiena izteikšanu, soda naudas iekasēšanu,³⁷⁵ prēmijas atņemšanu vai samazināšanu,³⁷⁶ un pat iepļānotā atvaļinājuma pārcelšanu, piemēram, no ziemas uz vasaru,³⁷⁷ beidzot ar pazemināšanu amatā³⁷⁸ un atlaišanu.³⁷⁹

5.5. Citas personāla grupas

Vēl bez šīm pamata personāla daļām pastāvēja arī pionieru nometnes personāls, kas gan radās vien 1970. gados, kad skolēnu ziemas brīvlaikos atpūtas nams pārtapa par pionieru nometni un šie darbinieki vien uz laiku pildīja savus pienākumus.³⁸⁰ Līdzīgi bija ar glābējiem, kuri gādāja par drošību peldvietā. Tos ik gadu pieņēma darbā tikai uz vasaras sezonu.³⁸¹ Jāmin, ka arī ikdienas štatā esošās aukles un audzinātājas, kā arī ārsts pediatrs vasaras sezonas laikā, kad iestāde apkalpoja vairāk ģimenes ar bērniem strādāja pilnas slodzes darbu, bet pārējā gada laikā tiem tika noteikts pusslodzes darbs.³⁸²

Kopš 1986. gada vasaras periodā iestādē strādāja LOTOS vienības no Cēsu skolām, kuriem tika uzticēti dažādi nepilnas slodzes vienkārši darbi, kā, piemēram, apkopēji. Vienā vienībā ietilpa līdz 30 skolniekiem, vienai vienībai strādājot mēneša garumā,³⁸³ darbam esot

³⁷⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 66. l., 1. lp.

³⁷¹ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 99. l. (Protokoly zasedanija mestnogo komiteta 1975g.), 1. lp.

³⁷² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 169. l., 94. lp.

³⁷³ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 176. l. (Arodbiedrības komitejas sēžu protokoli. 1987. g.), 36. lp.

³⁷⁴ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 176. l., 28. lp.

³⁷⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 139. lp.

³⁷⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 112. l., 16. lp.

³⁷⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 228. l., 138. lp.

³⁷⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 171. l., 57. lp.

³⁷⁹ Ibidem, 45. lp.

³⁸⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 69. l., prikaz no. 1.

³⁸¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 165. l., 28. lp.

³⁸² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 114. l., 101. lp.

³⁸³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 227. l., 136. – 138. lp.

apmaksātam, piemēram, 1986. gadā pirmajā darba dienā nopelnīto ziedojot Černobiļas AES avārijā cietušajiem.³⁸⁴

5.6. Ikdienas aspekti ārpus tiešajiem darba pienākumiem

Iestāde savus darbiniekus arī „aizdeva” citām iestādēm. Tā 1955. gadā pēc sanatorijas „Līči” (Valmiera) vadības lūguma, uz laiku tur darbā tika nosūtīts atpūtas nama šoferis un ārsts,³⁸⁵ bet vēlāk arī grāmatvede, lai palīdzētu sastādīt gada atskaiti.³⁸⁶ 1975. gada rudenī pēc Cēsu rajona izpildkomitejas rīkojuma iestādei bija uzdots norīkot šoferi un autobusu, kam bija jāved skolēni uz ražās novākšanu,³⁸⁷ bet 1986. gadā pēc rajona izpildkomitejas un kara komisariāta lūguma darbam tiek komandēts mašīnrakstītājs.³⁸⁸ Atsevišķi darbinieki tika norīkoti pildīt pienākumus 1979.³⁸⁹ un 1989. gada³⁹⁰ Vissavienības tautas skaitīšanā. Bija gadījumi, kad darbinieki varēja tikt norīkoti gatavot un apkalpot pasākumu, kas neattiecas uz iestādes tiešo darbību, kā tas bija 1989. gadā rīkojot Līgo svētku svinēšanu pie Zvārtas ieža Pirmā Vispasaules latviešu ārstu kongresa dalībniekiem.³⁹¹ Tāpat darbinieki piedalījušies dažādos atmodas laika pasākumos, tostarp akcijā „Baltijas ceļš”, kā arī medpersonāls barikāžu laikā darbojies Doma baznīcas medpunktā.³⁹²

Darbinieki arī nepārtraukti tik pakļauti politiskajai audzināšanai. Iestādē darbojās Komunistiskās partijas un Komjaunatnes pirmorganizācija.³⁹³ Darbiniekiem ik pēc 10 dienām notika politinformācijas nodarbība, kurā tiem izskaidroja politiskās aktualitātes.³⁹⁴ Bez tam darbinieku vidū tika uzsvērti padomju svētki, kad norisinājās pateicības izteikšanas un prēmiju dalīšanas. Vieni no šiem svētkiem ik gadu bija sieviešu diena – 8. marts, kad tika organizēts pasākums, kurā personāla sievietēm tika izteikta pateicība par darbu, un labāko darbinieču foto izvietoti uz padomju laikam katrai darba vietai raksturīgajām „goda sienām”.³⁹⁵ Nākamie bija Darba svētki 1. maijā, kad tika sastādīts saraksts ar aizvadītā gada labākajiem darbiniekiem un piešķirti pateicības raksti, un prēmijas,³⁹⁶ kā arī, raksturīgi šiem svētkiem, iestādes darbiniekiem kopīgi ar citu iestāžu darbiniekiem bija jādodas svētku

³⁸⁴ I.LĀCE. Sācies darba ceturksnis. In: Padomju Druva. 12.06.1986., 3. lp.

³⁸⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 7. l., 23. – 24. lp.

³⁸⁶ Ibidem, 95. lp.

³⁸⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 112. l., 84. lp.

³⁸⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 228. l., 75. lp.

³⁸⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116., 104. lp.

³⁹⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 294. l., 136. lp.

³⁹¹ D.KĻAVIŅA. Rajona panorāma. In: Padomju Druva. 22.06.1989., 1. lpp.

³⁹² Autora intervija ar Uldi Līkopu. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 4)

³⁹³ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

³⁹⁴ LNA CZVA, 637. f., 1. apr., 127. l., 10. lp.

³⁹⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 6. l., 34. lp.

³⁹⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 167. l., 66. – 67. lp.

demonstrācijā pa Cēsu pilsētu.³⁹⁷ Trešais svarīgais datums bija 7. novembris, kad tika atzīmēti Oktobra revolūcijas svētki, un arī bija jāpiedalās demonstrācijā, tika dalīti pateicības raksti, izvietoti foto uz goda sienas un piešķirtas prēmijas,³⁹⁸ kā arī šo svētku 60. gadadienā, 1977. gadā jau laikus tika veidota īpaša komisija, kurai tika uzdots sagatavot iestādi svētku sagaidīšanai, to attiecīgi noformējot un izvietojot aģitācijas materiālus,³⁹⁹ līdzīgi arī izvēršot īpašu svētku gaidīšanu 1987. gadā, kad norisinājies AKPLRP konkurss par labāko darbu ar kultūrmasām svētku sagaidīšanā, tajā izcīnot uzvaru, par ko iesaistītie darbinieki tika prēmēti no iestādes līdzekļiem.⁴⁰⁰ Vēl politiski svētki ar svinīgiem pasākumiem un prēmiju dalīšanām norisinājās zīmīgas gadadienās, piemēram, 1969. gadā atzīmējot 50 gadus kopš pirmās padomju varas nodibināšanas Latvijā,⁴⁰¹ kā arī apaļas jubilejas kopš LPSR⁴⁰² un Cēsu atbrīvošanas no vācu fašistiskajiem iebrucējiem.⁴⁰³ 1981. gadā tika atzīmēta arī 60. gadadiena kopš Padomju Krievijas Tautas komisāru padomes dekrēta „Par Krimas izmantošanu strādnieku ārstēšanai”, ar ko aizsākās kūrortiestāžu veidošana PSRS, šajos svētkos ilggadīgajiem darbiniekiem pasniedzot pateicības rakstus no Cēsu rajona izpildkomitejas un AKPLRP, kā arī saņemot prēmijas.⁴⁰⁴ Prēmija varēja tikt piešķirtas arī centīgākajiem darbiniekiem noslēdzoties piecgadei.⁴⁰⁵ No nepolitiskiem svētkiem arī tika atzīmēts Jaunais gads,⁴⁰⁶ katrā jūnija trešajā svētdienā par godu medicīnas darbinieku dienai tika prēmēti medicīnas darbinieki,⁴⁰⁷ kā arī vienu reizi rīkojumu grāmatās lasāms par Līgo svētku svinēšanu 1960. gadā,⁴⁰⁸ tomēr Līgo svētku svinēšana nekļuva par ierastu tradīciju. Tieši otrādi. Iestādes vadība nolūkā neļaut darbiniekiem doties svinēt šos svētkus, ik gadu šajos svētkos ieplānoja kādu kultūras pasākumu, kura organizēšanā jāpiedalās darbiniekiem,⁴⁰⁹ Līgo svētkiem tiekot oficiāli svinētiem vien 1980. gadu nogalē.⁴¹⁰

Atgriežoties pie politiskās audzināšanas darba, tad tajā ietilpa ne tikai izglītojoši pasākumi par padomju valsti un tās politiku, bet arī, ņemot vērā pastāvošo Auksto karu, darbinieki jau no 1950. gadu beigām tika apmācīti kara gadījumam, rīkojot teorētiskās un

³⁹⁷ Demonstrācijas kārtība 1. Maija svētkos Cēsīs. In: Padomju Druva. 27.04.1963., 4. lpp.

³⁹⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 7. l., 89. – 91. lp.

³⁹⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 114. l., 20. lp.

⁴⁰⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 285. l., 23. lp.

⁴⁰¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 68. l., 21. lp.

⁴⁰² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 212. l., 20. lp.

⁴⁰³ Ibidem, 57. lp.

⁴⁰⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 168. l., 4. – 6. lp.

⁴⁰⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 49. lp.

⁴⁰⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 7. l., 90. lp.

⁴⁰⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 56. lp.

⁴⁰⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 10. l., 5. lp.

⁴⁰⁹ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

⁴¹⁰ CVMM, CM zp 42491 (Atmiņu albums).

praktiskās apmācības par civilo aizsardzību kara gadījumā. Apmācībās darbinieki tika sadalīti divās grupās, apmācībai attiecīgi latviešu un krievu valodā.⁴¹¹ 1963. gadā pēc Cēsu pilsētas tautas deputātu padomes rīkojuma tika izveidotas speciālas sanitārās vienības. Šīs vienības sastāvēja no pašiem iestādes darbiniekiem,⁴¹² kuri tika apmācīti pirmajā palīdzībā un glābšanas darbiem ārkārtas situācijās, tostarp atomkaram.⁴¹³ arī piedalījās rajona sanitāro vienību mācības, kuru ietvaros norisinājās arī vienību vērtēšana, un laba snieguma gadījumā vienību dalībnieki tika apbalvoti ar prēmijām. Piemēram, 1975. gadā par iegūto 6. vietu Cēsu rajonā, ārsts, kurš bija apmācījis vienību tika apbalvots ar 30 rubļu prēmiju, vienības vadītājs ar 20 rubļiem, bet pārējie dalībnieki, kopskaitā 22, katrs prēmijā saņēma 7 rubļus.⁴¹⁴

Civilās aizsardzības propaganda bija jāveic arī klientu vidū.⁴¹⁵ Tāpat arī preventīvi gatavojoties kara iespējamībai, kluba ēkas pagrabā tika ierīkots īpašs sakaru punkts, bet noliktavas pagrabā bumbu patvertne.⁴¹⁶

Vēl bez politiskās un militārās izglītošanas, kolektīvam bija jāpiedalās padomju ideoloģijai raksturīgajās sociālistiskajās sacensības, kas tika radītas kā līdzeklis, lai paaugstinātu darba kvalitāti, sacenšoties dažādos rādītājos starp citām kūrortiestādēm, kā arī organizējot sacensību darba kolektīva ietvaros. „Cīrulīši” vairākkārt ieguva augstas vietas šādās sacensībās gan vietējā republikas, gan vissavienības mērogā.⁴¹⁷ Piemēram, 1965. gadā tiekot atzītiem par labāko atpūtas namu republikā, par ko arī darbinieki izpelnījās prēmijas.⁴¹⁸ PSRS mērogā kūrortu sociālistiskajā sacensībā piedalījās kūrortu pārvaldes, AKPLRP uzvarot šajā sacensībā 1985. gadā.⁴¹⁹ Arī par labiem rezultātiem Vissavienības sociālistiskajā sacensībā AKPLRP varēja prēmēt atsevišķus iestādes darbiniekus.⁴²⁰ Tāpat arī republikas mērogā norisinājās sacensība atsevišķu iestādes darbības elementu starpā, piemēram, 1983. gadā „Cīrulīšiem” izcīnot pirmo vietu sociālistiskajā sacensībā par labāko kultūrmasu darbu, kamdēļ prēmijas saņem kluba un bibliotēkas darbinieki.⁴²¹ Kopš 1970. gadiem personāla iekšienē sacensība norisinājās ik ceturksni nosakot labāko darbinieku katrā amatā,⁴²² bet ēdināšanas bloka darbinieku vidū notiekot atsevišķai sacensībai arī par labāko brigādi virtuves

⁴¹¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 8. l., 67. – 68. lp.

⁴¹² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 11. l., 41. – 42. lp.

⁴¹³ Autora intervija ar Anitu Lecīti. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 3)

⁴¹⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 112. l., 71. lp.

⁴¹⁵ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 165. l., 70. lp.

⁴¹⁶ Autora intervija ar Birutu Sparinsku. (Intervijas stenogrammu skatīt pielikumā nr. 1)

⁴¹⁷ CVMM, CM Ri 119992, 7. lpp.

⁴¹⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 65. l., 71. lp.

⁴¹⁹ A.OLBIKS. Latvijas kūrortu uzvara Vissavienības sociālistiskajā sacensībā. In: Jūrmala. 22.03.1985., 1. lpp.

⁴²⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 167. l., 52. lp.

⁴²¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 170. l., 35. lp.

⁴²² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 260. l., 17. – 19. lp.

darbinieku un oficiantu vidū. Uzvarētāji tika prēmēti un apbalvoti ar ceļošiem vimpeļiem,⁴²³ kā uzvarējušās brigādes varēja tikt vestas ekskursijā, kā tas bija 1979. gadā, kad ceturkšņa labākajai pavāru un oficiantu brigādei balvā bija ekskursija uz Salaspils memoriālu. Brīvdabas muzeju un ziedu izstādi Siguldā.⁴²⁴

Dažādas ārpus darba aktivitātes bija darbiniekiem tika organizētas arī Interesu kluba ietvaros, kurš darbojās 1980. gados, to vadot bibliotekārei Birutai Sparinskai, par tā biedriem uz 1987. gadu kopumā esot vairāk kā 15 darbinieku ģimenēm. Kluba ietvaros tika organizēti tādi pasākumi kā brauciens uz teātra izrādi Vīlandē, Igaunijā, vietējiem sporta pasākumiem, tematiskie pasākumi, piemēram, par tēmu „mans vaļasprieks”, latviešu saulgriežu svētki u.c. Aplūkojot kluba biedru ģimeņu sarakstu redzams, ka tajā dominē latviski uzvārdi,⁴²⁵ kas var liecināt, ka šis klubs kalpoja kā latviski runājošo darbinieku vienotājs.

Darbiniekiem prēmijas tika piešķirtas arī sasniedzot apaļu jubileju, piemēram, 1975. gadā pavārei par labu darbu 50 gadu jubilejā izmaksāta 30 rubļu prēmija,⁴²⁶ bet 1976. gadā šefpavārei 55 gadu jubilejā pienācās arī apsveikuma raksts no AKPLRP.⁴²⁷ Prēmijas tika piešķirtas arī par sekmīgu darbu noslēdzoties vasaras sezonai,⁴²⁸ kā arī prēmiju izpelnījās darbinieki, kuri speciālos kursus bija cēlušī savu kvalifikāciju.⁴²⁹ Bija arī gadījumi, kad iestāde sniedza materiālu palīdzību darbiniekiem sarežģītā dzīves situācijā. Piemēram, 1979. gadā oficiantei, kura bija pārcietusi smagas dzemdības un tam sekoja veselības problēmas, pēc viņas lūguma iestāde izmaksāja vienreizēju 30 rubļu pabalstu,⁴³⁰ vai 1980. gadā pēc darbinieka nāves, viņa piederīgajiem bērnu izdevumiem tika izmaksāti 30 rubļi.⁴³¹

Svarīgi pieminēt to, ka saskaņā ar PSRS Veselības aizsardzības likumu, asins donoriem par katru asins nodošanas reizi pienācās papildu brīvdiena, ko ierasti pieskaitīja atvaļinājumam, taču atvaļinājumam papildu dienas pienācās arī par dalību sanitārajās tautas kontroles vienībās.⁴³²

⁴²³ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 228. l., 26. – 28. lp.

⁴²⁴ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 50. lp.

⁴²⁵ CVMM, CM zp 42491 (Atmiņu albums).

⁴²⁶ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 112. l., 88. lp.

⁴²⁷ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 113. l., 4. lp.

⁴²⁸ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 168. l., 58. lp.

⁴²⁹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 294. l., 35. lp.

⁴³⁰ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 116. l., 29. lp.

⁴³¹ LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 165. l., 80. lp.

⁴³² LNA CZVA, 637. f., 2. apr., 114. l., 59. lp.

Iestādes darbinieku skaita pakāpeniska palielināšanās novērojama līdz ar pārējo iestādes attīstību un viesu uzņemšanas spēju palielināšanos, laikā līdz 1975. gadam darbinieku skaitam pieaugot vairāk kā 4 reizes, bet sakarā ar ārstniecības pakalpojumu sniegšanas uzsākšanu 1986. gadā, pieņemot darbā medicīnas speciālistus, tā brīža darbinieku skaitam vēl teju dubultojoties. Apkopojot personāla ikdienu var secināt, ka liela mēroga problēmas, kas būtu izpelnījušas publisku kritiku presē, nav sastopamas. Tikai no iekšējās dokumentācijas un laikabiedru liecībām var spriest par darbinieku ikdienu un viņu problēmām. Personāla vidū sastopamās darba disciplīnas problēmas, saistāmas ar iestādes īpašuma piesavināšanu vai izmantošanu privātām vajadzībām, kā arī vērā ņemama problēma bija alkoholisms.

Konstatēts, ka mēdza notikt arī atsevišķu darbinieku amatu maiņas, kas saistāmas ar sezonālu nepieciešamību vai arī to izmantojot kā soda līdzekli, kā arī darbiniekus norīkojot palīgos kādai citai iestādei. Raksturīgi padomju periodam, darbinieki caur partijas pirmorganizāciju un arodbiedrības komiteju tika pakļauti arī politiskajai audzināšanai un to privātās dzīves apspriešanai.

SECINĀJUMI

Padomju veselības aizsardzības sistēma bija centralizēti organizēta, neskatoties uz to, ka līdz 1970. gadam ar to saistītie tiesību akti nebija kodificēti. Sistēmas attīstība izceļas ar to, ka saskaņā ar valsts politiku viens no tās galvenajiem mērķiem bija pakalpojumu pieejamības celšana, kas tika panākts ar jaunu iestāžu veidošanu un paplašināšanu tā pakalpojumus padarot pieejamākus iedzīvotājiem, tos sniedzot bez maksas, tomēr tā netiek nodrošināta pakalpojumu kvalitātes celšana, par ko liecina arī tas, ka noteiktam priviligiētām cilvēku lokam bija speciāli radītas slēgtas iestādes, kur varēja saņemt augstākas kvalitātes pakalpojumus. Vēl viena raksturīga šīs sistēmas iezīme bija uzmanības vēršana arī uz profilaktiskajiem veselības pasākumiem ar mērķi celt kopējo sabiedrības veselības stāvokli, kā rezultātā jau no pirmajiem PSRS pastāvēšanas gadiem tika sākti attīstīt kūrortiestādes, kas Latvijas teritorijā arī aizsākās tūlīt pēc tās iekļaušanas PSRS, šo pasākumu veikšanā dalību ņemot Veselības aizsardzības ministrijai, arodbiedrībām un citām institūcijām, kūrortu attīstībai arī kalpojot par ideoloģiju slavinošu līdzekli, uzsverot, ka padomju vara devusi iespēju parastai strādniecībai tikt pie iepriekš tikai buržuāzījam pieejamiem pakalpojumiem. Kopumā pastāvēja trīs kūrortiestāžu tipi – sanatorijas, kurās galvenais uzdevums bija ārstniecības pakalpojumu sniegšana, kā arī atpūtas nami un pansionāti, kuru piedāvāja atpūtas iespējas, jeb profilaktisko veselības aprūpi, nekonstatējot abu profila iestāžu darbā savstarpējas atšķirības.

Cīrulīšu apkaimes izvēlei par labu, lai tur attīstītu padomju kūrortiestādi, kalpoja tās starpkaru perioda vēsture, kad tā kļuva par ziemas aktīvās atpūtas galamērķi, bet cits priekšnoteikums bija tas, ka pēc kara tur atradās bijušās muižas ēkas, kuras varēja tikt izmantotas kā pamata infrastruktūra, lai uzsāktu kūrortiestādes darbu jau 1944. gadā, paralēli viesu uzņemšanai veicot celtniecības darbus, tā pakāpeniski attīstoties, viesu uzņemšanas spējām visā iestādes darbības periodā augot vairāk kā 15 reizes. Par labu kūrortiestādes izveidei tieši Cīrulīšos kalpo arī tas, ka iestāde atrodas 3,5 attālumā no Cēsu autoostas un dzelzceļa stacijas, caur kuru, savukārt, kursēja vilciens Rīga – Ļeņingrada, kas padarīja iestādes novietojumu par izdevīgu, jo viesi no Krievijas, bez pārsēšanās no Ļeņingradas varēja nokļūt Cēsīs, kur tos stacijā sagaidīja iestādes transports, kas īsā laikā tos nogādāja pašā iestādē. Tāpat par labu kalpoja arī Rīgas – Pleskavas šosejas tuvums.

Iestādes darbību un attīstību kopš 1944. līdz 1991. gadam var sadalīt trīs posmos. Pirmais posms - līdz 1960. gadu vidum, kad iestāde darbojās muižas laika ēkās, kompleksu papildinot ar atsevišķām jaunām celtnēm, līdz 1960. un 1970. gadu mijā notika vērienīgi

celtniecības darbi, vecās ēkas aizstājot ar jauniem korpusiem un citām celtnēm, tā piedzīvojot apjomīgu klientu skaita kāpumu, tajā pašā laikā sākot specializēties uz ģimeņu ar bērniem uzņemšanu, kā arī iestādes teritorijā atklājot vērtīgas minerālūdens atradnes, gatavojoties uzsākt arī ārstniecības pakalpojumu sniegšanu, kas tika realizēts ar 1986. gadu, kas iestāde kļuva par kūrorta poliklīniku ar pansionātu sākot sniegt plašu ārstniecības pakalpojumu klāstu, tā varētu nodalīt trešo posmu, kad bez ārstniecības uzsākšanas klāt nāca arī maksas pakalpojumu uzsākšana, pastāvīga darbība uz nomas pamata un jaunu attīstības plānu veidošana.

Apmeklētāju loka sociālā izcelsme bija dažāda, un nav izdalāma kāda īpaša sociālā grupa, kas būtu saņēmusi ceļazīmes, ja neskaita ik gadu janvāra sākumā notiekošo pionieru nometni vai kopš 1960. gadu beigām ziemā kamaniņu un bobsleja sporta pārstāvjus, kuri iestādē mitinājās dēļ tās tuvumā esošās ledus trases. Lielākoties apmeklētāji ieradās no citām PSRS republikām, vietējiem iedzīvotājiem sastādot mazāko daļu no apmeklētājiem, šādam sadalījumam pateicoties VACP organizētajai ceļazīmju sadalei, kas noteica arī to, ka visa iestādes dzīve lielākoties norisinājās krievu valodā, līdz ar to var apgalvot, ka kūrortiestādes Latvijā kopumā iekļāvās padomju varas piekoptajā koloniālisma politikā, jo izmantojot vietējos dabas resursus tika radītas attiecīgas kūrortiestādes, tām nekonzentrējoties uz vietēju iedzīvotāju apkalpošanu, turklāt iestādei paplašinoties un nākot klāt jauniem darbiniekiem, daļa no tiem bija no citām PSRS vietām, tā kūrortiestādēm piedaloties varas veicinātajā imigrācijā un republikas nacionālā sastāva izmainīšanas procesā.

Iestādes apgāde tika organizēta kūrortu sistēmas ietveros, pastāvot speciāli kūrortiestāžu apgādei izveidotām lauksaimniecības palīgsaimniecībām, taču produktu un citu resursu piegādes notika arī no citiem, ar kūrortus pārvaldošām institūcijām nesaistītiem uzņēmumiem, tiesa „Cīrulišu” sakarā jāmin, pirmajos darbības gados notika arī daļēja pašapgāde, kokmateriālus un kurināmo iegūstot tuvējā mežā. Arī celtniecība kūrortiestādēs tika organizēta centralizēti, to veicot AKPLRP uzņēmumam „Kurortstroj”, kura viena no brigādēm tika piesaistīta iestādei, bet ēku projektēšanu veicot kantorim „Kūrortprojekts”

Aplūkojot iestādes klientu ikdienu var secināt, ka tiem tika piedāvātas daudzveidīgas atpūtas iespējas, kas iekļāva gan mierīgu (galda spēles, pastaigas, ekskursijas, lekcijas, u.c), gan aktīvu (deju vakari, fiziskās aktivitātes, u.c.) atpūtu. Klientu uzturēšanās saskaņā ar padomju veselības aizsardzības pamatprincipiem tika uzraudzīta, organizējot fiziskas aktivitātes, veselīga dzīvesveida propagandu un sekojot līdzī viesu uzturam un veselības stāvoklim, bet kopš 1986. gada arī piedāvājot plašu ārstniecības pakalpojumu klāstu.

Iestādes darbinieku skaita pakāpeniska palielināšanās novērojama visu iestādes darbības periodu, tam notiekot saskaņā ar iestādes paplašināšanos vai pārprofilēšanos par ārstniecības iestādi. Personāla vidū sastopamās dažādas darba disciplīnas problēmas, kas ļoti bieži saistītas ar pārmērīgu alkohola lietošanu. Darbinieku amata maiņas varēja notikt saistībā ar sezonālu nepieciešamību, citu amatu trūkumu, vai arī tā kā soda līdzekļa piemērošanu. Darbinieku ikdienu iespaidoja arī iestādes partijas pirmorganizācija un arodbiedrības komiteja, kas varēja sekot līdzi darbinieka privātajai dzīvei, bet kopumā izvērsot arī politisko audzināšanu gan klientu, gan darbinieku vidū, tam izpaužoties kā speciālām lekcijām, civilās aizsardzības pasākumiem, ideoloģisku svētku svinēšanu, tostarp komunistisko sestdienas talku rīkošanu, un sociālistisko sacensību norisi.

Kopumā iestādes darbību padomju varas periodā var vērtēt kā veiksmīgu, ņemot vērā tās attīstības tempus, daudzveidīgo atpūtas un vēlāk arī ārstniecības iespēju klāstu, par ko publiskā telpā nav atrodamā vērīenīga kritika, tomēr jāņem vērā, ka šī attīstība tika veicināta un finansēta no kūrortu pārvaldes institūcijām, līdz ar to nav iespējams spriest, vai iestādes darbība bija pilnīgi rentabla, turklāt jāņem vērā, ka iestādes darba kvalitāti iespaidoja iepriekš minētās darba disciplīnas problēmas, kā arī pastāvošā laikmetam raksturīgā tieksme pēc uzdoto plānu obligātas izpildes, tā nevērsot uzmanību darba kvalitātei, kā tas konstatējams gadījumā ar slikto celtniecības darbu kvalitāti, tam par cēloni kalpojot arī nepieciešamībai laikus izpildīt plānus.

Pēc autora ieskatiem šis darbs sniedz padziļinātu ieskatu vienas LPSR kūrortiestādes darbībā visā padomju periodā, un var kalpot par vērtīgu literatūru turpmākos pētījumos, kas saistīti ar padomju perioda kūrortu sistēmu, kā arī sniedz vispārēju ieskatu padomju perioda sadzīves un darba kultūras problēmās. Tāpat „Cīrulišu” sakarā atsevišķas izpētes vērta būtu iestādes darba analīze 1990. gados, tā šķetinot jautājumu par iestādes rentabilitāti tirgus ekonomikas apstākļos, un tās sabrukuma cēloņiem, tostarp citu padomju perioda kūrortiestāžu saglabāšanas centieniem 1990. gados.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti

Nepublicētie avoti

Arhīvu materiāli

1. CVMM, CM Ri 112616 (Valijas Bundžas zīmētais plāns).
2. CVMM, CM Ri 119992 (Birutas Sparinskas manuskripts).
3. CVMM, CM zp 42491 (Atmiņu albums).
4. LNA CZVA, 636. f. (Pansionāta „Cīrulīši” lauksaimniecības palīgsaimniecības), 1. apr., 1. l. (Nolikums par palīgsaimniecību „Cīrulīši”).
5. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), vēsturiskā izziņa, 1. lp.
6. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 35. l. (Zakljuchitel"nyj balans za 1946g.).
7. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 36. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1947g.).
8. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 37. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1948g.).
9. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 38. l. (Zakluchitel"nyj balans za 1949g.).
10. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 40. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1950g.).
11. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 42. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1953g.).
12. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 43. l. (Zakluchitel"nyj balans za 1954g.).
13. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 44. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1955g.).
14. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 49. l. (Zakljuchitel"nyh balans za 1960g.).
15. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 78. l. (Godovoj otchet s prilozheniem za 1971g.).
16. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 80. l. (Godovoj otchet s prilozheniem za 1973g.).
17. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 93. l. (Godovoj balans s prilozheniem za 1974g.).

18. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 94. l. (Godovoj balans priložheniem za 1975g).
19. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 99. l. (Protokoly zasedanija mestnogo komiteta 1975g.).
20. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 127. l. (Socialisticheskie objazatel"stava. 1973 - 1975).
21. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 142. l. (Godovoj otchjot o medicinskom obsluzhivanii otdyhajshhuh. 1982.).
22. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 143. l. (Godovoj otchjot o medicinskom obsluzhivanii otdyhajshhuh. 1983.).
23. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 154. l. (Balans s priložhenijami. 1985).
24. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 155. l. (Balans s priložhenijami. 1986).
25. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 172. l. (Bilance ar pielikumiem. 1987. g.).
26. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 176. l. (Arodbiedrības komitejas sēžu protokoli. 1987. g.).
27. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 182. l. (Statistiskās atskaites ar pielikumiem par medicīnisko darbu. 1987.).
28. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 185. l. (Statistiskās atskaites par medicīnisko darbu ar pielikumiem).
29. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 189. l. (Iestādes nosaukumu maiņas (pārprofilēšanas) dokumenti).
30. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 1. apr., 191. l. (Balances ar pielikumiem par 1989. gadu).
31. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 2. l. (Kniga prikazov. 2.01.1946 – 19.05.1947).
32. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 4. l. (Kniga prikazov. 8.01.1951 – 8.05.1952).
33. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 5. l. (Kniga prikazov, 10.05.1952 - 20.02.1953).
34. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 6. l. (Kniga prikazov. 19.12.1953 – 5.05.1955).

35. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 7. l. (Knīga priekšzīmju. 4.04.1955 – 8.03.1957).
36. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 8. l. (Knīga priekšzīmju. 12.03.1957 – 30.12.1958).
37. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 10. l. (Knīga priekšzīmju. 19.05.1960 – 6.06.1962).
38. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 11. l. (Knīga priekšzīmju. 17.06.1962 – 6.04.1964).
39. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 65. l. (Knīga priekšzīmju 6.04.1964 – 6.12.1965).
40. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 66. l. (Knīga priekšzīmju. 13.12.1966 – 3.11.1967).
41. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 67. l. (Knīga priekšzīmju, 3.11.1968 - 23.07.1969).
42. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 68. l. (Knīga priekšzīmju. 20.11.1968 – 23.07.1969).
43. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 69. l. (Knīga priekšzīmju. 26.07.1969 – 26.02.1970).
44. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 111. l. (Priekšzīmju direktora, kadrovye u hozjajstvennyye. 1974g.).
45. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 112. l. (Priekšzīmju direktora, kadrovye i hozjajstvennyye. 7.01.1975 – 29.12.1975).
46. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 113. l. (Priekšzīmju direktora, kadrovye i hozjajstvennyye. 9.01.1976 – 27.12. 1976).
47. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 114. l. (Priekšzīmju direktora, kadrovye i hozjajstvennyye. 3.01.1977 – 20.12.1977).
48. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 115. l. (Priekšzīmju direktora, kadrovye i hozjajstvennyye. 2.01.1978 – 29.12.1978).
49. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 116. l. (Priekšzīmju direktora, kadrovye i hozjajstvennyye. 2.01.1979 – 26.12.1979).
50. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 164. l. (Priekšzīmju organizacionnyye i po lichnomu sostavu. 2.01.1980 – 30.06.1980).
51. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 165. l. (Priekšzīmju organizacionnyye i po lichnomu sostavu. 2.05.1980 – 31.12.1980).

52. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 166. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 2.02.1980 – 30.06.1980).
53. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 167. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 1.07.1981 – 31.12.1981).
54. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 168. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 4.01.1982 – 30.06.1982).
55. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 169. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 1.07.1982 – 31.12.1982).
56. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 171. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 2.01.1980 – 30.06.1980).
57. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 211. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 02.01.1984 – 29.06.1984).
58. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 212. l. (Prikazy organizacionnye i po lichnomu sostavu. 2.07.1984 – 32.12.1984).
59. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 225. l. (Prikazy po lichnomu sostavu. 03.01.1985 – 25.06.1985).
60. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 226. l. (Prikazy po lichnomu sostavu. 01.06.1985 – 27.12.1986).
61. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 227. l. (Prikazy po lichnomu sostavu. 2.01.1986 – 26.06.1986).
62. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 228. l. (Prikazy po lichnomu sostavu. 01.06.1986 – 01.10. 1986).
63. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 260. l. (Pavēles personālā sastāva jautājumos. 1.01.1987 – 22.06.1987).
64. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 285. l. (Pavēles personālsastāva un vispārējos jautājumos. 4.01.1988 – 29.06.1988).
65. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 294. l. (Pavēles personālsastāva un vispārējos jautājumos. 2.01.1989 – 27.12.1989).
66. LNA CZVA, 637. f. (Likvidējamā valsts sanatorija „Cīrulīši”), 2. apr., 298. l. (Pavēles personālsastāva un vispārējos jautājumos. 2.01.1990 – 29.12.1990).

Publicētie avoti

Periodiskie izdevumi

1. „Cīrulīši” In: Cēsu stars. 05.08.1950., 1. lpp.
2. A.JIRGENS. No vakardienas uz rītdienu. In: Padomju Druva 21.07.1981., 2. lpp.

3. ALKSNE, M. Ciešāku sadarbību. In: Padomju Druva., 28.11.1974., 2. lpp.
4. ATĀLS, V. Dziesmotā revolūcija turpinās. In: Padomju Druva. 02.02.1989., 4. lpp.
5. Atklāta pionieru nometne. In: Cēsu Stars. 18.06.1941., 1. lpp.
6. AUDĒJS, V. Kad labā roka nezina, ko dara kreisā. 07.05.1987., 3. lpp.
7. BRENGMANE, R. „Cīrulīšos” būs pansionāts. In: Cīņa. 19.01.1975., 2. lpp.
8. BRENGMANE, R. Lielākais republikā un ar perspektīvu. In: Padomju Druva. 01.01.1975., 4. lpp.
9. BRIEDIS, A. Ģimenes brauc uz „Cīrulīšiem”. In: Cīņa. 14.11.1972., 2. lpp.
10. BRODELE, ANNA. Bērni – mūsu nākotne. In: Cīņa. 22.05.1945., 3. lpp.
11. Cīņa atbild. In: Cīņa. 01.08.1978., 2. lpp.
12. Davosa, kas Davosa. In: Rīts 31.12.1939., 11. lpp.
13. Demonstrācijas kārtība 1. Maija svētkos Cēsīs. In: Padomju Druva. 27.04.1963., 4. lpp.
14. Deputāta I.Upmaļa runa. In: Padomju Jaunatne. 19.04.1969., 2. lpp.
15. DREIMANE, MATILDE. „Cīrulīši” ziemā. In: Par Atgriešanos Dzimtenē. 01.02.1958., 2. lpp.
16. DZIRKALIS, K. Cēsis – topošais ziemas sporta kurorts. In: Stadions. 24.11.1932., 4. lpp.
17. FELDMAN, LLOYD. Occupational Health Services in the Soviet Union. In: Monthly Labor Review, Vol. 82, No. 11, 1959, pp. 1218-1224., here p. 1218.
18. Fizkultūrieši gatavojas Oktobra revolūcijas svētkiem. In: Padomju Latvija. 25.10.1940., 5. lpp.
19. GABRĀNS, JĀNIS. Kā attīstīties Cīrulīšiem. In: Druva. 19.10.2018., 6. lpp.
20. GAVĻINA, O.. Sanatorijas Tēvijas kara invalīdiem. In: Cīņa. 28.11.1945., 6. lpp.
21. GEDUŠEVS, J. Ceļazīmes uz sanatorijām, atvaļinājumi. In: Ļeņina Karogs. 09.12.1965., 1. lpp.
22. GENDLIN, VLADIMIR. Nichego slashhe putevki. In: Kommersant" Den'gi, 29.06.2015., c. 34.
23. GERONJANS, A. Mājup. In: Rīgas Balss. 21.06.1989., 1. lpp.
24. GRĀVĪTE, A.. „Cīrulīšos” var labi atpūsties. In: Padomju Druva. 28.11.1970., 3. lpp.
25. GROŠA, R. Tikšanās. In: Padomju Druva. 07.04.1984., 3. lpp.
26. HERCBERGS, H. Uz „Cīrulīšiem” pēc veselības. In: Rīgas Balss. 05.05.1983., 3. lpp.
27. INKENS E. „Cīrulīši” šodien un rīt. In: Padomju Druva. 04.10.1977., 3. lpp.
28. JAKOVĻEVA, A.. Iecienītajā atpūtas vietā „Cīrulīšos”. In: Cēsu Stars. 07.07.1955., 4. lpp.

29. Jauns korpuss atpūtas namam. In: Cīņa. 11.12.1948., 1. lpp.
30. JAUNZEME, D. Kūrorti ir Latvijas bagātība. In: Padomju Druva 29.04.1989., 3. lpp.
31. JAUNZEME, D. Vēstulu apskats. In: Padomju Druva. 04.02.1989., 3. lpp.
32. JIRGENS, A. No vakardienas uz rītdienu. In: Padomju Druva. 21.07.1981., 2. lpp.
33. KAMPENUSS, G. Populārais vārds „Cīrulīši”. In: Padomju Druva. 20.07.1978., 2. lpp.
34. KAŅEPE, MAIRITA. Pašu mājās. In: Neatkarīgā Cīņa. 08.06.1991., 1. lpp.
35. KAŅEPS, VILHLEMS. Par Latvijas PSR Veselības aizsardzības likumu. In: Veselība, Nr. 10, 1971, 3. lpp.
36. Kas ir ar mūsu tramplīniem? In: Aizkulises. 10.02.1933., 5. lpp.
37. KĻAVIŅA, D. Rajona panorāma. In: Padomju Druva. 22.06.1989., 1. lpp.
38. KĻAVIŅA, D. Uz „Cīrulīšiem” pie daktera. In: Padomju Druva. 25.05.1989., 3. lpp.
39. KONDRĀTS, ĢIRTS. „Cīrulīšos” – Latvijas vistīrākajā gaisā. In: Cīņa. 25.02.1990., 4. lpp.
40. KORSAKS, P. Pirms 80 gadiem Cēsīm. In: Padomju Druva. 07.07.1984., 3. lpp.
41. LĀCE, I. Sācies darba ceturksnis. In: Padomju Druva. 12.06.1986., 3. lpp.
42. LEGZDIŅŠ, ŽANIS. „Cīrulīši” aicina. In: Zvaigzne. 15.10.1972., 33. lpp.
43. LIELMEŽA, B. Latvijas zemes dzīlēs. In: Cīņa. 03.03.1973., 4. lpp.
44. LIEPIŅŠ, V. Komjaunatnes aktīva skola „Cīrulīši - 75”. In: Jaunais Inženieris. 23.01.1975., 4. lpp.
45. LSDSP 21. kongresa organizācijas komitejas paziņojums. In: Literatūra un Māksla. 24.11.1990., 3. lpp.
46. ĻONOVA, T, OZOLS, T. „Cīrulīšos”. In: Cīņa, 27.02.1983., 3. lpp.
47. MAURIŅŠ, O. Izziņai, atpūtai, aģitācijai. In: Padomju Druva. 16.02.1985., 1. lpp.
48. MAURIŅŠ, O. Rajona panorāma. In: Padomju Druva. 20.01.1990., 1. lpp.
49. MEDENIS, DZINTARS. Valdība pētīs konversijas problēmas. In: Diena. 07.06.1991., 1. lpp.
50. MIGLIŅŠ, M. Būs 70 ceļazīmes uz sanatorijām. In: Darba Balss. 20.12.1968., 1. lpp.
51. MOTIVĀNS, J. Savā pirtī bez sveša kašķa. In: Cīņa 26.02.1988., 2. lpp.
52. NIMBUS, E. Atpūta „Cīrulīšos”. In: Padomju Students. 18.08.1948., 4. lpp.
53. OLBIKS, A. Latvijas kūrortu uzvara Vissavienības sociālistiskajā sacensībā. In: Jūrmala. 22.03.1985., 1. lpp.
54. OZOLIŅA, I. Gribam paši meklēt un atrast. In: Padomju Students. 10.02.1977., 3. lpp.
55. OZOLIŅŠ, MĀRIS. Lāčādas dalīšana. In: Diena. 03.09.1991., 2. lpp.
56. PAEGLE, V. Ziema „Cīrulīšos”. In: Cēsu Stars. 29.01.1957., 1. lpp.
57. PICKA, I. „Cīrulīši” pārmaiņu gaidās. In: Padomju Druva. 22.02.1986., 3. lpp.

58. Plaša ziemas sporta parāde Cēsīs. In: Sporta Pasaule. 06.02.1933., 1. lpp.
59. PURĪTS, J.. Pastāvīgo komisiju ierosinājumu spēks. In: Cīņa. 03.02.1953., 4. lpp.
60. PŪPOLS, V. Ēdnīcas personāla viltības. In: Cīņa. 07.08.1986., 3. lpp.
61. Rajona izpildkomitejā. In: Padomju Druva. 18.10.1986., 1. lpp.
62. RASSOHINA, O. Atpūtnieku rīcībā. In: Jūrmala. 07.04.1984., 1. lpp.
63. RUDAPA MAIJA. Viss nejausību varā. In: Padomju Jaunatne. 04.03.1978., 3. lpp.
64. RUDZĪTE, R.. „Cīrulīši”. In: Cēsu Stars. 04.12.1951., 2. lpp.
65. Sanatorijas „Cīrulīši” maksas pakalpojumi. In: Druva. 11.06.1991.
66. SARMA, K. „Cīrulīšos” uzlabo veselību. In: Padomju Druva. 10.02.1987., 3. lpp.
67. SAVENKO, J, GARELIKS, A. Paldies!. In: Padomju Druva. 19.05.1983., 3. lpp.
68. SEJA, A.. Šeit atpūšas jaunieši. In: Padomju Jaunatne. 19.08.1948., 6. lpp.
69. SEVIDOVA, K. Ko spēj arodbiedrība. In: Padomju Jaunatne. 15.08.1987., 2. lpp.
70. SJOMINS, I. Ja baronese fon Ceimere būtu zinājusi... In: Cīņa. 11.12.1964., 4.lpp.
71. STRAUTIŅŠ, E.. Lai slikts niķis nepielīp! In: Cīņa. 15.05.1976, 2. lpp.
72. STRAZDIŅŠ, R. Par kultūrmasu darbu „Cīrulīšos”. In: Cēsu Stars. 21.08.1956., 3. lpp.
73. STREĻNIKOVS, P. Atpūtas nama „Cīrulīši” perspektīvas. In: Cēsu Stars. 17.06.1952., 3. lpp.
74. SUDŅIKA, O. „Cīrulīšu” tagadne un nākotne. In: Padomju Druva. 18.10.1973, 3. lpp.
75. ŠĪRANTS, HARIJS. Vissavienības skola Latvijā. In: Padomju Students. 01.03.1979., 3. lpp.
76. ŠMITS, V. Kā izveidos republikas kūrortus. In: Cīņa, 23.01.1960., 2. lpp.
77. Tas godu nedara. In: Padomju Druva. 29.05.1980., 2. lpp.
78. UPMALIS, V. Piemiņas zīme „Cīrulīšos”. In: Padomju Druva. 16.05.1989., 3. lpp.
79. Uzmaniību! In: Cēsu Vēstis. 17.09.1943., 4. lpp.
80. ŪDRE, A, SINKE, A. Iespaidi aģitpunktos. In: Padomju Druva. 27.12.1984., 1. lpp.
81. VILCIŅŠ, V. Ērtāk, labāk. In: Padomju Druva. 13.06.1978., 1. lpp.
82. ZONNE, ILZE. Lai tā nebūtu tikai izkārtnes maiņa. In: Rīgas Balss. 05.02.1990., 4. lpp.
83. ZVEJA, V.. „Cīrulīši” kļūst vēl krāšņāki. In: Padomju Druva. 16.03.1965., 1. lpp.
84. ZVIEDRE, I. Kamēr ciemiņu nav... In: Padomju Jaunatne. 15.07.1989., 2. lpp.

Tiesību akti

1. Latvijas Republikas Ministru Padomes lēmums nr.344 In: Diena 25.08.1992., 10. lpp.
2. Postanovlenie O peredache profsojuzam sanatoriev i domov otdyha. Pieejams: <https://docs.cntd.ru/document/901799352> (skatīts 13.01.2022)

3. Zakon Ob utverzhdenii osnov zakonodatel'stva Sojuza SSR i sojuznyh respublik o zdravoohranenii. Pieejams: <https://docs.cntd.ru/document/9021016> (skatīts 21.03.2022)

Literatūra

1. BLEIERE, DAINA, BUTULIS, ILGVARS, FELDMANIS, INESIS, STRANGA, AIVARS, ZUNDA, ANTONIJS. Latvijas vēsture 20. gadsimts. Rīga 2005.
2. BĻUGERS, ANATOLIJS. (red.) Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga 1984.
3. Cēsu rajona padomju laika zudušie pieminekļi. Pieejams: <http://sovietheritage.blogspot.com/2017/04/cesu-rajona-padomju-laika-zudusie.html> (skatīts 21.03.2022)
4. Dolzhnostnye objazannosti agenta po snabzheniju. Pieejams: <https://znaybiz.ru/kadry/trudoustrojstvo/dolzhnostnye-instrukcii/agent-po-snabzheniyu.html> (skatīts 20.03.2022)
5. KAŅEPS, VILHELMS (red.). Veselības aizsardzība Padomju Latvijā. Rīga 1978.
6. KAŅEPS, VILHELMS, BĻUGERS, ANATOLIJS, ĻIPOVECKA, LUDMILA, ARONS, KĀRLIS, SEGLENIECE, KLĀRA. Padomju Latvijas veselības aizsardzības tagadne un nākotne. Rīga 1972.
7. Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsēttelpu un ainavu. Rīga 2018. Pieejams arī: https://www.cesis.lv/images/userfiles/files/P%C4%93t%C4%ABjumi/LZCA_Nodevums_Kosmosa_izzi%C5%86as_centra_iesp%C4%93jam%C4%81s_realiz%C4%81cija_s_ietekme_uz_C%C4%ABrul%C4%AB%C5%A1u_apkaimes_C%C4%93s%C4%AB_s_pils%C4%93ttelpu_un_ainavu.pdf (skatīts 04.05.2022)
8. LENSKIJ, IVAN. Kak otдыхali v SSSR. Pieejams: <https://ru.krymr.com/a/27218986.html> (skatīts 20.03.2022)
9. Obshhestvennye fondy potreblenija. Pieejams: <http://istmat.info/node/20551> (skatīts 13.01.2022)
10. Obshhestvennye fondy potreblenija. Pieejams: <http://www.politicwar.ru/politika/240019.html> (skatīts 13.01.2022)
11. STRANGA, AIVARS, KRŪMIŅŠ, GATIS. No tirgus ekonomikas cauri valsts ekonomikai uz plānveida ekonomiku (1918-1990). In: ĪJABS, IVARS, KUSBERS, JANS, MISĀNS, ILGVARS, OBERLENDERS, ERVĪNS. (sast.). Latvija 1918 – 2018. Valstiskuma gadsimts. Rīga 2018. 251. – 278. lpp., šeit 264. lpp.
12. STRODS, HEINRIHS. Cēsis senāk un tagad. Rīga 1960.

PIELIKUMI

Autora intervijas ar Birutu Sparinsku stenogramma

Autors: Kopš kura gada un par ko jūs strādājāt Cīrulīšos?

Biruta Sparinska: „Cīrulīšos” atnācu strādāt 1967. gadā un nostrādāju līdz pat darbības beigām 1990. gados. Strādāju par bibliotekāri. Kad atnācu strādāt, tad klubs un bibliotēka atradās vēlākajā poliklīnikas ēkā līdz tika uzcelts jaunais klubs.

Kāds bija ieradušos cilvēku sastāvs?

Tie absolūti lielāka daļa bija no Krievijas. Arī pat ļoti tālām pilsētām. Tas, ka visa ikdiena norisinājās krievu valodā, man sagādāja grūtības, īpaši, ja bija publiski jārunā, jo mana saskarsme ar krievu valodu līdz tam bija tikai skolas mācību stundās, tamdēļ bija sajūta, ka man uzstājoties publika nevis klausās manas runas saturā, bet gan tīksminās par manām valodas kļūdām.

Kad sākām apkalpot ģimenes ar bērniem, tad jaunajā kluba ēkā tika iekārtota skoliņa, kur darbojās gluži kā īsta skola, izglītojot ieradušos bērnus, tiem dodoties prom izsniedzot izziņu, par šajā laikā apgūto mācību vielu.

Lūdzu, raksturojiet kāda bija kultūras dzīve

Ik reizi jaunai maiņai ierodoties tika rīkots tādi kā iepazīšanās vakari, bet teju ik vakaru notika deju vakari klubā, bet vasaras laikā uz pie vecā kluba esošās deju grīdas, kur mūzika lielākoties bija no platēm, kuras nereti arī reizēm tika uzticēts likt, jo atbildīgā par kultūras darbu Jekaterina Plotņikova bija aizņemta, piemēram, dodoties komandējumā pa PSRS. Uzstāties šeit brauca filharmonijas mākslinieki, tostarp „Eolika”, bet ieradās arī vietējie pašdarbnieki, bija arī teātra izrādes. Savu štata mūziķu mums nebija, bet tika veidotie arī pašu darbinieku priekšnesumi.

Man kā bibliotekārei bija jārīko pasākumi bibliotēkā. Bieži aicināju Cēsīs dzīvojošos rakstniekus un dzejniekus. Īpaša saikne man izveidojās ar Vladimiru Šatrovski, jeb Valdi Atālu, kurš spēja ļoti veiksmīgi darboties un aizraut publiku, kamdēļ viņu aicinājām viņu uzstāties bieži, jo ik divas nedēļas mainījās atpūtnieku sastāvs. Ja atpūtnieku vidū bija kādi literāti, tad tos arī aicinājām uzstāties. Vēl man bija informācija, kā Cēsīs bieži ierodas Imants Ziedonis, tādēļ vairākkārt centos ar viņu ar sakontaktēt un aicināt uzstāties pie mums, vēl jo vairāk tamdēļ, ka viņš vairākkārt tika manīts pastaigājamies Cīrulīšos, taču kad reiz viņu

sazvanīju, tad viņš kategoriski atteicās pie mums doties par cik mūsu klientu absolūti lielākā daļa bija ieradušies no pārējās PSRS.

Līdzīgi bija ar Lielā Tēvijas kara veterānu klubu, uz kura sanāksnām tika aicināti veterāni no Cēsīm, kā arī no darbinieku un atpūtnieku vidus, ja tādi attiecīgajā šeit uzturējās.

Vai un cik bieži Jūs tikāt sūtīta komandējumā?

Mani ilgu laiku nesūtīja komandējumos, bet kad reiz jautāju Plotņikovai, kādēļ mani Kūrortu pārvalde nesūta komandējumos pa PSRS, man ieteica, lai atskaites par bibliotēkas darbu Kūrortu padomei sāku iesniegt krieviski, ko arī neskatoties uz manām sliktajām krievu valodas zināšanām centos darīt, un tā tiku sākta sūtīta komandējumos uz semināriem un pieredzes apmaiņā uz citiem kūrortiem. Šādi komandējumi parasti bija reizi gadā un varēja būt līdz pat mēnesi ilgi.

Kā bija ar prēmijām?

Par prēmijām mēs noteikti nevarējām sūdzēties. Tās bija pienācīgas un biežas. Uz katriem svētkiem, vai par godu kādam sasniegumam tikām prēmēti, kā arī saņēmām goda rakstus un nozīmītes par priekšzīmīgu darbu. Par svētkiem gan jāsaka, ka par cik darba kolektīvā valdīja krieviska atmosfēra, tad īpašas mūsu negācijas izpelnījās Plotņikova par to, ka teju allaž Līgo svētkos kultūras programmā tika iekļauts kāds pasākums, lai mēs nevarētu doties svinēt, bet būtu aizņemti darbā.

Prēmijas taču saņēmāt arī par uzvaru dažādās t.s. sociālistiskajās sacensībās, vai ne?

Jā, protams. Ik pa laikam pie mums brauca cilvēki no Kūrortu pārvaldes, gan arī no lielās pārvaldes Maskavā. Viņi inspicēja un vērtēja manis vadīto darbu bibliotēkā, bet tāpat arī pārējo kūrorta darbību, kamdēļ mēs viņiem organizējām dažādus pasākumus un ekskursijas tepat Cēsīs.

Starp citu, 1983. gadā, kad uzvarējām sacensībā par labāko kultūras darbu, es dāvanā saņēmu vien no pirmajiem tā laika videomagnetofoniem, kuru vēlāk liku lietā organizējot nelegālus slēgtos video seansus turpat bibliotēkā, tā nopelnot papildus naudiņu.

Kā tika risināts darbinieku dzīvesvietas jautājums?

Ierodoties, man tika ierādītas kopmītnes vienā korpusiem, kur mitinājās darbinieki, kam nebija dzīvesvietas Cēsīs, bet kad tika uzcelta dzīvokļu māja, tad tiku pie divistabu dzīvokļa, tamdēļ, ka biju bērna gaidībās, bet jāsaka, ka divistabu un trīsistabu dzīvokļus bija

vieglāk dabūt, jo vislielākais pieprasījums bija uz vienistabas dzīvokļiem, par cik šeit ieradušies darbinieki lielākoties bija bez ģimenēm.

Vadošajam personālam istabas atradās administrācijas ēkas otrajā stāvā, kur tie arī dzīvoja, esot pieejamai ēdināšanai no ēdnīcas, oficiantēm apkalpojot šos cilvēkus turpat dzīvesvietā.

Ēku sakarā vēl varu pieminēt, ka izbūvējot jauno kluba ēku, tās agrabā tika ierīkots sakaru mezgls kara gadījumam, kura darbību regulāri pārbaudīt ieradās kādi drošībnieki, bet noliktavu pagrabā tika ierīkota bumbu patvertne.

Autors: Paldies par sarunu!

Autora intervijas ar Dzidru Šteinu stenogramma

Autors: Sakiet, cik ilgi un kādā amatā Jūs strādājāt Cīrulīšos?

Dzidra Šteina: Cīrulīšos strādāju no 1963. līdz 1984. gadam. Mans amats bija direktora vietniece saimniecības jautājumos. Man atnākot strādāt Cīrulīši bija tādi, kādi tie bija attīstījušies pēc kara. Manā laika tieši notika lielā celtniecība. Līdz tam ceļā uz Cīrulīšiem nebija privātmājas, bet gan rudzu druvas, un atpūtnieki no stacijas tika vesti ar zirga pajūgu, bet man atnākot mūsu rīcībā jau bija nonācis pirmais RAF autobuss. Tobrīd Cīrulīšos bija 3 korpusi un vasaras korpuss, vēlākā 1. un 2. korpusa vietā. Tajā laikā Cīrulīšos bija labi attīstīta dārzniecība – gar ceļiem un ēku priekša plaši tika audzētas rozes. Manos pienākumos ietilpa celtniecības organizēšana un visa veida apgādes nodrošināšana, tostarp virtuves piederumu, pārtikas, kā arī kurināmā sagāde, slēdzot attiecīgus līgumus. Beidzamajos darba gados parādījās sagādnieka amats, bet līdz tam šos pienākumus veicu es.

Raksturojiet, lūdzu, vērienīgo celtniecību 1960. un 1970. gadu mijā.

Mans galvenais darbs Cīrulīšos saistījās tieši ar šo celtniecību. Viens no pirmajiem pasākumiem, bija „Cīrulīšu” pieslēgšana pilsētas kanalizācijai, bet ūdensapgāde mums bija pašiem sava, neatkarīga no pilsētas ūdensapgādes sistēmas. Tad viens pēc otra sekoja pieci korpusi, katlu māja un jaunais klubs.

3. un 4. korpusu nodeva ekspluatācijā ziemā, taču tas apkures sitamai bija kādas nepilnības, kādēļ atpūtniekiem nācās ciest no zemas temperatūras korposos. Mums pat atsūtīja papildus kravu ar segām, lai atpūtnieki nenosaltu. Celtniecība notika ar Kūrortu padomes ziņu. To veica uzņēmums „Kurortstroj”, kura viena brigāde bija piesaistīta tieši Cīrulīšiem, taču uzcelto korpusu aprīkošana bija uz maniem pleciem. Man bija jāpagādā viss sākot no lampiņām, beidzot ar mēbelēm. Tāpat arī virtuvē – man bija jā rūpējas par trauku, iekārtu un apģērbu sagādi.

Kad tika uzcelta jaunā kluba ēka, tad vecais klubs palika praktiski neizmantots. Tika paturēta iespēja nepieciešamības gadījumā izguldīt atpūtniekus. Par cik pie šīs ēkas atradās estrāde, tad vasaru deju vakaros ēka tika izmantota tehniskām vajadzībām, piemēram, kā noliktava. Šo ēku vēlāk pārbūvēja aun 1986. gadā ierīkoja poliklīniku.

Biju klāt pie viesiem celtniecības darbiem. Esmu pat reiz 14 stundas stāvējusi un uzmanījusi, lai celtniekiem rokot tranšejas, tās neiegrūtu, jo, vienkārši, nebija cita kurš darbus uzraudzītu, bet to pārtraukšanu negribēju pieļaut.

Bija arī gadījums, kad darbi ievilkās līdz vēlai naktij, taču lai tie neapstātos bija nepieciešams atgaisot apkures sistēmu, tādēļ bija nepieciešams iekļūt attiecīgos dzīvokļos. Tad nu kopā ar strādniekiem klauvējāmies pie dzīvokļu durvīm. Jāsaka, ka iedzīvotāji nebija atsaucīgi, jo padomāja, ka kāds nakts laikā meklē alkoholu. Ja es nesekotu līdz darbiem, tad tie noteikti būtu bijuši nekvalitatīvi, un attiecīgajā situācijā cilvēkiem nāktos salt.

Kā notika dzīvokļu sadale darbiniekiem?

Pirms mājas uzcelšanas katrs uz darbu ieradās kā mācēja. Pirms dzīvojamās mājas uzcelšanas darbiniekiem nebija kur apmesties, vienīgi vienai noliktavas darbiniecei bija ierādīta istabiņa administrācijas ēkas otrajā stāvā.

Kad uzcēla dzīvokļu māju, tad dzīvokļus piešķīra uz pieprasījumu. Priekšroka bija tiem, kuri bija ilgāk nostrādājuši, vai bija ļoti vērīgi darbinieki. Dzīvokļi pietika visiem. Man šķiet, ka viens vai divi dzīvokļi sākumā pat palika brīvi.

Oficiantes mums bija nepastāvīgs darbaspēks. Brīžiem tās pietrūka, bet citā laikā bija pilnvērtīgi nokomplektētas. Par cik šie darbinieki bieži mainījās, tiem bija ierīkotas kopmītnes.

Kā notika iestādes apgāde ar produktiem?

Mums bija palīgsaimniecība Meijermuižā, kura nodrošināja mūs ar produktiem. Tur tika turētas govīs, cūkas un audzēti dārzeni mūsu vajadzībām. Mēs, savukārt, ēdiena atlikumus nogādājām atpakaļ cūku nobarošanai. Palīgsaimniecība nebija mūsu pakļautībā. Tā bija neatkarīga institūcija ar savu vadību. Protams, ne jau tikai no Meijermuižas vien mūs varēja apgādāt. Lielākā daļa apgādes notika no Rīgas, citām Kūrortu padomes palīgsaimniecībām. Katru nedēļu otrdienu man nācās braukt uz Rīgu pēc produktiem. Pirmajos mana darba gados mums mašīnas nebija un, diemžēl. Neatceros, kā tad devāmies pēc produktiem, bet vēlāk mums tika piešķirta sava kravas automašīna ar tentu, kas bija ļoti vērtīgs ieguvums.

Par apgādi runājot, visu mūžu atcerēšos to netaisnību, kad maizes ceptuvē notika kāda avārija un mēs dažas dienas nesaņēmām maizi. Par to es no partijas saņēmu rājienu, ka neesmu apgādājusi atpūtniekus ar maizi, lai gan tā taču nebija mana vaina. Starp citu, mani kā personu, kas ir vadošā amatā, vairākkārt aicināja iestāties partijā, taču no tā man izdevās izvairīties allaž atbildot, ka nejūtos pietiekami izaugusi tik atbildīgam solim.

Kā izpaudās politiskā dzīve?

Mums bija sava partijas pirmorganizācija un arodbiedrība, kur viss notika pēc partija diktāta, tāpēc neko interesantu nevarēšu pastāstīt. Uz svētkiem allaž tika dalītas prēmijas un goda raksti, bet 1. maijā un 7. novembrī darbiniekiem bija jādodas svētku gājienā Cēsu centrā, pēc kā mums bija sarīkojums arī Cīrulīšos.

Arodbiedrība organizēja sestdienas talkas, kur ar atsaucību iesaistījās arī atpūtnieki. Viens no svarīgiem darbiem, bija lielo trepju tīrīšana kuras veda uz „Valdegām”. Par „Valdegām” runājot, tur mēs izmitinājām jauniešus, taču ar laiku sāka pienākt šudzības, ka šis korpus atrodas pārāk tālu no pārējiem, tādēļ Kūrortu padome nolēma, ka no šī korpusa ir jāatsakās.

Vai Jūs tikāt no Kūrortu padomes tikāt sūtīta komandējumus vai pieredzes apmaiņā uz citām vietām?

Nē, mani kā saimniecisko direktori nesūtīja šādos komandējumos. Vienu reizi gan man bija tāda iespēja doties uz kursiem Maskavā, bet salauzu kājas pirkstu, un tā šis brauciens man gāja secen. Tā arī nostrādāju 20 gadus bez lielām speciālām apmācībām.

Uz kūrortu padomes sanāksmēm gan bija jādodas ik mēnesi. Šajās sanāksmēs ieradās visu kūrortu direktori un viņu vietnieki, lai apspriestu aktualitātes, problēmas un uzlabojumus. Viss darbs gan Kūrortu padomē, gan Cīrulīšos notika krievu valodā, un ļoti reti varēja sastapt latvieti vadošā amatā.

Kāds bija atpūtnieku sastāvs, no kurienes tie ieradās?

Atpūtnieki ieradās no visas PSRS. Visvairāk tieši no Krievijas ziemeļu pilsētām. Bija tādi, kuri ieradās ar vairākām ceļazīmēm, uz divām vai trim maiņām, bet bija vēl tādi, kuri pēc apmešanās Cīrulīšos, tālāk atpūtās Jūrmalas kūrortos, tā Latvijā pavadot ilgāku laiku, bet kopumā atpūtnieki bija dažādu profesiju pārstāvji. Sākot ar sētniekiem, beidzot ar iestāžu direktoriem.

Ceļazīmes dalīja Kūrortu pārvalde pa visu PSRS, tās izdalot veseram gadam. Bija arī tādi atpūtnieki, kuri pa pastu atsūtīja savu ceļazīmi, lai mēs atsūtītu atpakaļ izziņu, ka tā ir tikusi izmantota, lai nesekotu kādas sankcijas pret ceļazīmes saņēmēju, par tās neizmantošanu. Tā radās iespēja ceļazīmes nopirkt uz vietas un neatbraukušo atpūtnieku vietā apkalpot citus atpūsties gribētājus. Tā 1979. gadā mēs vienu brīdi bijām iekārtojuši guļvietas visās iespējamās telpās, kopumā vienlaicīgi apkalpojot virs 1000 cilvēkiem, un tādā gadījumā arī radās situācijas, kad jauniem atpūsties gribētājiem nācās pat atteikt vietu.

Kāda bija atpūtnieku ikdiena?

Protams, pieejamas bija dažādas aktivitātes, gan sporta, gan arī ekskursijas. Man atstājot darbu mums jau bija trīs autobusi, ar ko vest atpūtniekus gan uz un no stacijas, gan ekskursijās.

Katru vakaru bija kāds pasākums vai balle. No pašiem pirmsākumiem atpūtas namam bija savs darbinieku ansamblis, kas ierasti muzicēja iepazīšanas vakarā, laika gaitā tikai mainoties tā dalībniekiem. Ballēs nekādu biežu un lielu konfliktu nebija. Ja arī bija, tad pašu t.s. „družiņiki” tika galā un milicijas iesaiste nebija nepieciešama. Kāda pārkāpuma gadījumā atpūtniekam otrajā dienā sekoja saruna ar direktoru, pēc kā tikai varēja sekot kādas sankcijas.

Gadījumi ar atpūtniekiem bija dažādi, arī skumji, piemēram, kādai sievietei ierodieties atpūsties, mirstot no sirdstriekas. Viņu, par cik mirstīgās atliekas vest uz kādu tālu Krievijas ziemeļu pilsētu neatmaksājās, mums nācās apglabāt tepat Cēsu Meža kapos. Pēc pāris gadiem pie mums ieradās viņas dēliņš ar skolotāju, kuri bija ieradušies aplūkot mātes kapavietu.

Cits īpašs atgadījums bija 1972. gadā, kad mums visi kabeļi izgāja no ierindas, mums paliekot bez ūdens un elektrības. Atpūtniekus nācās ēdināt lauka virtuvē, ko mums iedeva armija. Sildījām sardeles, vārījām kartupeļus teju 1000 cilvēkiem, taču visi bija saprotoši.

Kāda bija atšķirība starp atpūtas nama un pensionātā statusiem?

Nekāda. Vismaz apkalpošanas ziņā pilnīgi nekas nemainījās. Netiku gan šajā jautājumā iedziļinājusies, kaut kāda atšķirība noteikti bija, bet mūsu darbs nemainījās, iespējams tas ir saistīts ar Kūrortu pārvaldi – kādiem noteikumiem, finansējumu, ceļazīmēm.

Autors: Liels paldies par sarunu!

Autora intervijas ar Anitu Lecīti stenogramma

Autors: Kad un par ko jūs sākāt strādāt Cīrulīšos?

Anita Lecīte: Es sāku strādāt par oficianti kopš 1973. gada. Mana māte jau iepriekš tur strādāja.

Kā Jums atnākot tika risināts dzīvesvietas jautājums?

Kad es atnācu strādāt, tad mēs ar mammu mitinājāmies istabiņā Cēsīs. 1976. gadā mamma pārcēlās uz Tirzu, un es Cīrulīšos paliku viena. Tas diezgan „iegrieza”, jo kopā ar mammu mēs varējām pretendēt uz vienistabas dzīvokli darbinieku jaunuzceltajā mājā. Tad nu man tika istabiņa trīsistabu dzīvoklī, jo daļa jaunās mājas trīsistabu dzīvokļi tika veidoti kā kopmītnes, kur vienā dzīvoklī mitinājās vairāki darbinieki vai pat ģimenes. Pēc gada man piedzima dēls, un līdz ar to es tiku pie vienistabas dzīvokļa. Tā arī visus 20 gadus, ko nostrādāju Cīrulīšos līdz to likvidācijai dzīvojam pēc otra dēla piedzimšanas četri cilvēki vienistabas dzīvoklī.

Vadošajiem darbiniekiem, kā, piemēram, direktoram, kantora ēkas otrajā stāvā bija iekārtoti divistabu dzīvokļi. Pirms darbinieku ēdnīcas izveides tur atradās kopmītnes, kur istabās pa diviem dzīvoja no tālienes iebraukušie darbinieki. Vēlāk šīs telpas pārbūvēja par darbinieku ēdnīcu.

Kā tika organizēta viesu ēdināšana?

Uz visu uzturēšanās laiku cilvēks bija pierakstīts pie viena un tā paša galda. Arī oficiantēm visu laiku bija jāapkalpo tikai savi attiecīgie galdiņi. Ēdienkarti cilvēks izvēlējās pāris, šķiet trīs, dienas uz priekšu, līdz ar to varējām efektīvi apmierināt visu viesu vēlmes. Cilvēku bija tik daudz, ka viņi ēdienreizēs ieradās divās maiņās, bet vasaras periodā nācās strādāt virsstundas apkalpojot vēl trešo maiņu. Bija arī kafejnīca, taču tā bija uzceļot tikai jauno ēdnīcas ēku. Pirms tam, man šķiet, ka kafejnīcas nebija.

Vai jums kā oficiantiem notika kādi kvalifikācijas paaugstināšanas kursi?

Uz kursiem mums nebija nekur jābrauc. Tie notika pie mums ēdnīcā, kur mūs apmācīja, bet zināšanas mēs likām lietā klājot galdus un apkalpojot komisijas locekļus. Tā mēs tikām pie „razrajdiem” (no krievu val. profesionalitātes pakāpe – aut.).

Bija arī pieredzes apmaiņas braucieni. Atceros, ka braucām uz kādām Jūrmalas sanatorijām, bet reiz arī uz kādu kūrortu Lietuvā pie Druskininkiem.

Vai ēdnīcā, piemēram, vasaras periodā strādāja arī skolēni?

Mācoties skolas pēdējās klasēs mans dēls piestrādāja apar oficiantu, tāpat arī citi viņa vienaudži. Ierasti šie skolēni divatā pildīja viena oficianta slodzes darbu, bet šie bija atsevišķi gadījumi, kad jaunieši tika pieņemti darbā. Tāda prakse, ka jaunieši mērķtiecīgi tiktu pieņemti darbam ēdnīcā nebija. Saimnieciskos darbos, gan atceros, ka vasarās strādāja kādas skolēnu vienības.

Vai Jums notika kādās t.s. sociālistiskās sacensības?

Jā, tādas bija. Mums ēdnīcā pie sienas stāvēja goda dēlis, un ik pa laikam tika apbalvota labākā oficiente, bet es šo sacensību neuztvēru nopietni. Var jau būt, ka kādam tas likās ļoti svarīgi, bet man nē.

Vai atbraukušo vidū iezīmējās kāda noteikta grupa brauca atpūsties?

Nē, noteikti nevar apgalvot, ka būtu kāda speciāla grupa, kas brauktu šurp. Ļoti daudzi ieradās no tālām Krievijas pilsētām, bet tie nebija tikai, kādi priekšnieki. Ļoti daudz bija arī parasti strādnieki, dažādās profesijās.

Kā izpaudās politiskā audzināšana, piemēram, mācības kara gadījumam, partijas pirmorganizācijas?

Es bieži biju sanitāro vienību sastāvā. Mūs apmācīja pirmajā palīdzībā un glābšanas darbos dažādiem ārkārtas gadījumiem, arī atomkaram. Mūs apmācīja, un ik pa laikam piedalījāmies rajona sacensībās Priekuļos.

Bija mums arī arodbiedrība, no kuras gan nekādus īpašus labumus, kā ceļazīmes neieguvu. Bija arī partijas organizācija un komjaunieši, bet tajos īpaši neviens no mana kolēģu-draugu loka neiesaistījās.

Mani interesē, kāds bija korpusa „Valdegas” liktenis.

Kad atnācu strādāt, tad „Valdegas” vairs netika izmantotas viesu izmitināšanai. Tur dzīvoja daži darbinieki līdz dzīvokļu mājas uzcelšanai, kā arī paši darbinieki tur varēja rīkot savus privātos pasākumus. Vēlāk „Valdegas” nonāca kādas Rīgas elektrorūpnīcas īpašumā, precīzi nevarēšu nosaukt. Tas varētu būt 1976. vai 1977. gads.

Autors: Liels paldies par interviju!

Autora intervijas ar Uldi Līkopu stenogramma

Autors: Kad un kā jūs kļuvāt par galveno ārstu Cīrulīšos?

Uldis Līkops: Pirms tam strādāju dažādās ar kūrortu sistēmu saistītās institūcijas. Tā arī tiku kaut kā loģiski nozīmēts darbam Cīrulīšos, uzreiz kļūstot par galveno ārstu. Tas notika laikā, kad norisinājās pārprofilēšanās uz no atpūtas iestādes uz gastroenteroloģijas bērnu sanatoriju, kamdēļ tika pielāgoti un celti jauni korpusi un pieņemti darbā speciālisti.

Raksturojiet lūdzu, klientu uzturēšanos iestādē pēc pārprofilēšanās!

Pacienti šeit ieradās uz rehabilitāciju, ko nozīmēja ārstējošais ārsts. Fokuss bija uz bērniem, kuri ieradās kopā ar vecākiem. Ceļazīmes ilgums tolaik bija 24 dienas, taču tam nav nekādas medicīniskas jēgas. Tas skaidrojams tikai ar to, ka padomju laikā atvaļinājums ilga 24 dienas. Tieši tāpēc arī mums darbojās sava skola, jo „izraut” bērnu no izglītības sistēmas uz teju mēnesi nenāk par labu, taču par cik pie mums brauca bērni no visas PSRS, tad sarežģījumi bija ar viņu izglītošanu, jo dažādās PSRS vietās pastāvēja dažādas izglītības programmas.

Kā tika risināts dzīvojamā fonda jautājums pēc darbinieku pieplūduma?

Jauni speciālisti mums bija vajadzīgi, un tos mēs varējām piesaistīt dēļ labām algām, tomēr ko dod alga, ja nav dzīvojamās platības. Pagaidu vajadzībām mēs pielāgojām bijušās muižas ēku, kur bija 30 – 40 guļvietas. Kūrortu pārvalde bija pret to, jo samazinājās viesu uzņemšanas spējas, bet citas izejas mums nebija. Problēma ar šo kopmītni sākās, kad jaunajiem darbiniekiem izveidojās ģimenes un viņiem nācās sākt meklēt dzīvesvietu citur. Tad nu ar lieliem strīdiem „izplēsām” budžetu un materiālus no kūrortu pārvaldes. Tas bija ilgs pārliecināšanas process, jo pilsētai tādu līdzekļu nebija, bet kūrortu padome visus plānus sastādīja 3 – 5 gadus uz priekšu, un tajos bija kaut kā jāiedabū mūsu prasība.

Runājot par armēņiem, kā izmainījās iestādes darbs viņu uzturēšanās laikā? Kas bija par iemeslu, kādēļ viņi tika izmitināti tieši „Cīrulīšos”?

Armēņu skolēnus izmitināja Cīrulīšos, jo mēs specializējamies uz bērniem. Tie toreiz bija 200 cilvēki, tādēļ paralēli varējām turpināt sniegt mūsu pamatpakalpojumus. Viņi izmantoja visas atpūtas iespējas, arī ekskursijas izņemot ārstniecības pakalpojumus. Prombraucot viņi uzcēla pieminekli, ko viņi ilgi solīja, bet faktiski uzcēlām mēs par saviem

līdzekļiem. No Armēnijas tikai atsūtīja materiālu. Sākotnēja iecere bija 20 metru augsts piemineklis, bet mēs no šādas apjomīgas būves viņus atrunājām.

Precīzi tāds stāsts ir arī ar Černobiļas skolēniem 1986. gadā. Pie mums ieradās viena skola no Ukrainas, kas uzturējās vienu mācību gadu. Šis fakts parasti netiek izcelts, jo viņi prombraucot neuzbūvēja pieminekli. Ar viņiem bija interesants stāsts par radiācijas noteikšanu. Es ar grūtībām meklēju radiologus un attiecīgās ierīces. Sanitāri epidemioloģiskās stacijas darbinieces aiz bailēm no radiācijas nevēlējās sadarboties. Tā nu es dabūju speciālistus no kara komisariāta. Izmērijām radiāciju, un atklājās, ka tā ir 1000 reižu lielāka nekā dabīgais fons. Sākās liela jezga, bet galu galā izradījās, ka viss ir normas robežās, un speciālists nav mācējis pareizi nolasīt ierīces mērījumu.

Raksturojiet, lūdzu, kā notika ceļazīmju pārdale, un kāda daļa pienācās Latvijas iedzīvotājiem?

Ceļazīmju pārdale bija centralizēta pa visu PSRS, bet Latvijai uzskatu, ka tas bija izdevīgi, jo Latvijai tika ap 20% ceļazīmes, bet Latvijas iedzīvotāji sastādīja knapi 1% no PSRS iedzīvotāju skaita, tādēļ neuzkautu, ka latvieši tika apdalīti. Sevišķi Latvijas iedzīvotāji bija ieguvēji, kad pašos pēdējos gados ieviesām arī pulmonoloģiju. Tas tika darīts Latvijas vajadzībām. Savienības uzstādījums bija tika gastroenteroloģija, un uz to bija rindas, bet panākot pulmonoloģijas ieviešanu, kas bija svarīga tieši Latvijas iedzīvotājiem dēļ mūsu klimatiskajiem apstākļiem, Latvijas iedzīvotāji sastādīja pat 2/3 no pacientiem.

Vai un kā notika sadarbība ar citām kūrortu vai medicīnas iestādēm?

Mums bija sadarbības līgumi ar dažādām iestādēm. Īpaši izceļama būtu sadarbība ar Gorkiju. No Gorkijas divas reizes mēnesī pie mums brauca endoskopijas speciālisti ar saviem endoskopiem. Tur atradās kāds Savienības līmeņa bērnu endoskopijas institūts. Šie speciālisti bija daudz pieredzējušāki, kas bija savārgi, lai nemocītu bērnus. Speciālisti šeit uzturējās 2 dienas un izdarīja lielāku un kvalitatīvāku darbu nekā to būtu darījuši vietējie speciālisti. Šiem speciālistiem līdzās likām arī mūsu speciālistus, lai izglītotu, tostarp mums bija sadarbība ar bērnu slimnīcu, kuras speciālisti arī brauca pie mums pieredzes apmaiņā, jo gastroenteroloģijā noteikti mums bija augstāks ekipējuma līmenis nekā bērnu slimnīcā, tamdēļ notika arī konferences.

Kādā no preses izdevumiem, lasīju jūsu interviju, kur jūs stāstījāt, ka bez Kūrortu padomes starpniecības iestāde tirgojusi arī savas ceļazīmes. Paskaidrojiet šo sīkāk.

To mēs sākam sākām 1988. vai 1989. gadā. Ceļazīmes vissavienības sadales dēļ bija grūti pieejamas latviešiem, tādēļ sākām izplatīt savas ceļazīmes bez kūrortu padomes starpniecības. Tāpat mums bija arī sadarbības pilsētas, piemēram, tie paši speciālisti no Gorkijas, savas iestādes ietvaros dalīja mūsu ceļazīmes. Tas mums bija papildus ekonomisks ienākums, jo visa samaksa par ceļazīmi nonāca mūsu rīcībā, bet ja ceļazīme bija izsniegta caur vissavienības fondiem, tad mums tika tikai maza kompensācija. Visu naudu saņēmām, bet ja caur savienības kanāliem tikai maza kompensācija.

Ar 1990. gadu iestāde sāka funkcionēt patstāvīgi no kūrortu padomes, uz nomas pamata. Kā mainījās darbs un kāda bija Kūrortu padomes attieksme pret to?

Cīrulīši ir visā PSRS pirmā nomas tipa sanatorija. Man bija labas attiecības ar vissavienības kūrortu pārvaldi un Latvijas kūrortu pārvaldi. Faktiski mēs pirmie realizējām šo modeli Latvijā un tad to vēlāk pārņēma citviet. Šis modelis būtu bijis dzīvotspējīgs, ja nebūtu pazudis kopējais valsts finansējums kūrortiem. Finansējums nāca no PSRS fondiem. Tad 80% plūsmas pazuda. Un Latvijā šis finansējums tika izņemts no arodbiedrību budžeta, bet neiekļauts nevienā citā budžetā. Tā bija fundamentāla kļūda ko Latvija izdarīja pretstatā Lietuvai un Igaunijai, kur valsts budžetā tika iekļauts finansējums kūrortiem, kas noveda pie sistēmas kraha atšķirībā no kaimiņiem. Tas bija nāves spriedums, jo mums pazuda klienti. Līdz ar to vairs nebija līdzekļi samaksāt algas un komunālos pakalpojumus. Tad sāka pie mums taisīt bērnu nometnes un palielināties ambulatorie pakalpojumi, bet ar to nebija iespējams uzturēt visu lielo kompleksu kurs varēja apkalpot 1000 cilvēku. Cīrulīši galu galā uz 1990. gadu bija otra lielāka sanatorija Latvijā

Vai padomju periodā arī bija iespējams saņemt pakalpojumus arī ambulatori?

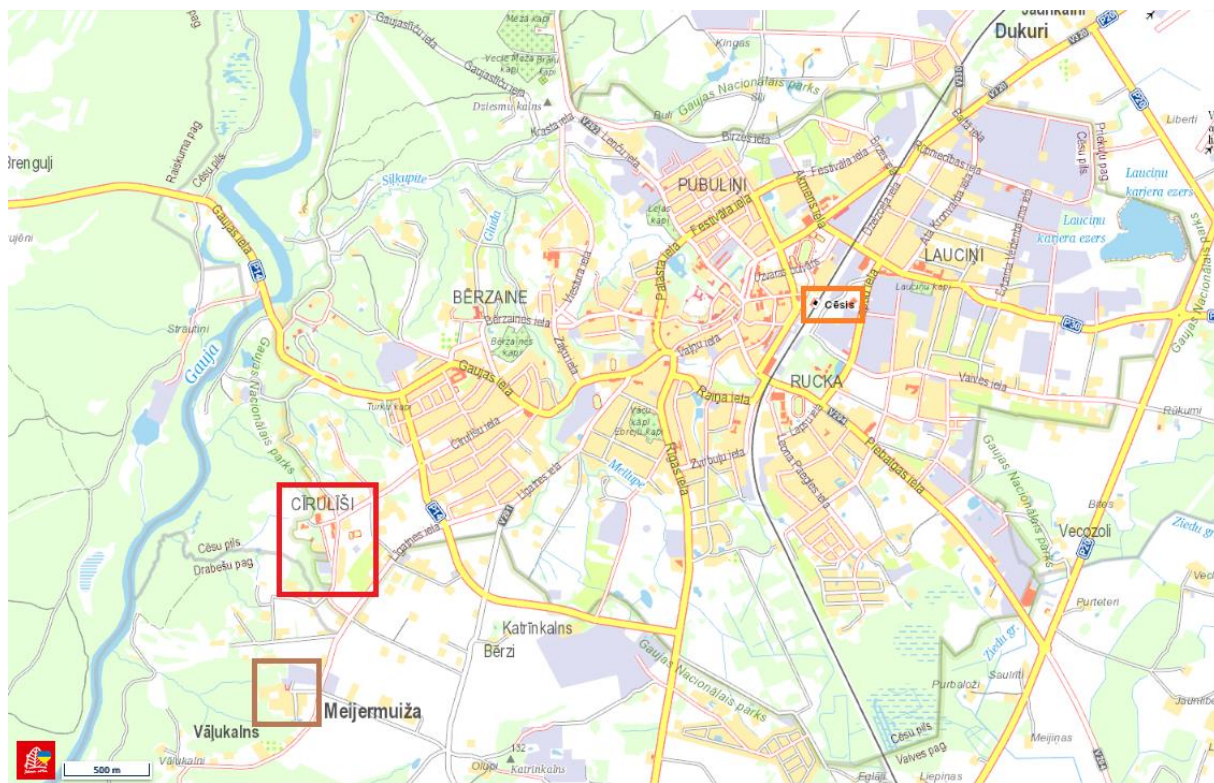
Bija, bet nebijām uz to tendēti. Ambulatori varēja nākt kurš grib. Kopumā kūrorti funkcionēja arī tādā veidā, ka cilvēki ieradās patstāvīgi, īrējot uz laiku dzīvojamo platību pie kādiem cilvēkiem tuvējās privātmājās, tur nakšņojot, bet dienā dodoties saņemt pakalpojumus uz attiecīgo sanatoriju. Cīrulīšu gadījumā šāda prakse nebija, tas vairāk novērojams, piemēram, Ķemeru, bet pie mums vairāk ambulatoros pakalpojumus ieradās saņemt vietējie Cēsu iedzīvotāji.

Kādas bija atmodas laika izpausmes iestādē, piemēram kādi pasākumi?

Mēs palīdzējām ar transportu „Baltijas ceļa” organizēšanā, tāpat arī devāmies uz barikādēm, tostarp mūsu mediķi uzturējās Doma baznīcas medpunktā. Pie mums, par cik bija plašās telpas klubā, norosinājās dažādas sapulces. Vēl es personīgi noskatīju vietu

Visapasaules latviešu ārstu kongresa Līgo svētku svinēšanai pļavā pie Zvārtas ieža, ko tad sadarbībā ar Gaujas Nacionālo parku iekopām, bet „Cīrulīši” noorganizēja ēdināšanu.

Autors: Liels paldies par Jūsu atvēlēto laiku

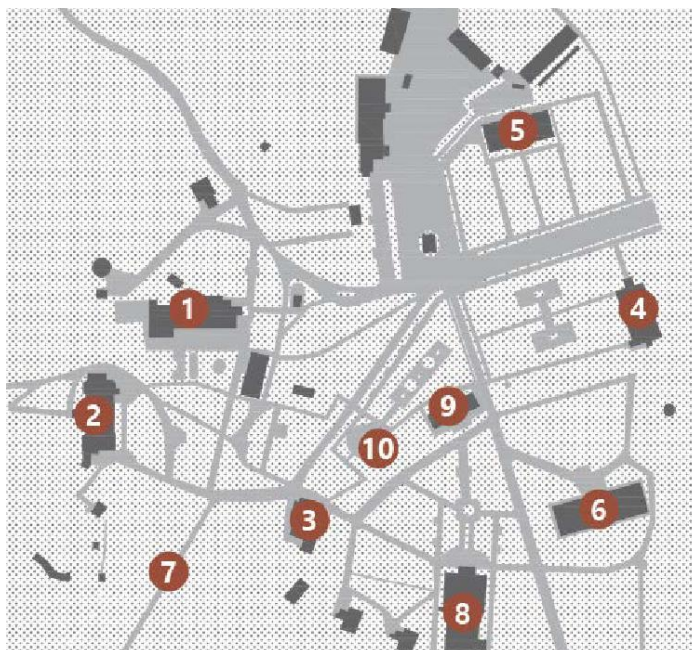
Kūrorta „Cīruliši” ģeogrāfiskais novietojums⁴³³

Apzīmējumi:

	Kūrorta „Cīruliši” teritorija
	Lauksaimniecības palīgsaimniecība „Meijermuiža”
	Cēsu autoosta un dzelzceļa stacija

⁴³³ Autora personīgais arhīvs. Veidots izmantojot Karšu izdevniecības Jāņa sēta karšu pārliuku. Pieejams: <https://balticmaps.eu/lv> (skatīts 02.05.2022)

Cīrulīšu teritorijas apbūves attīstība 1944 – 1991 ^{434 435}

1. shēma. Cīrulīšu apbūve laikā līdz 1965. gadam

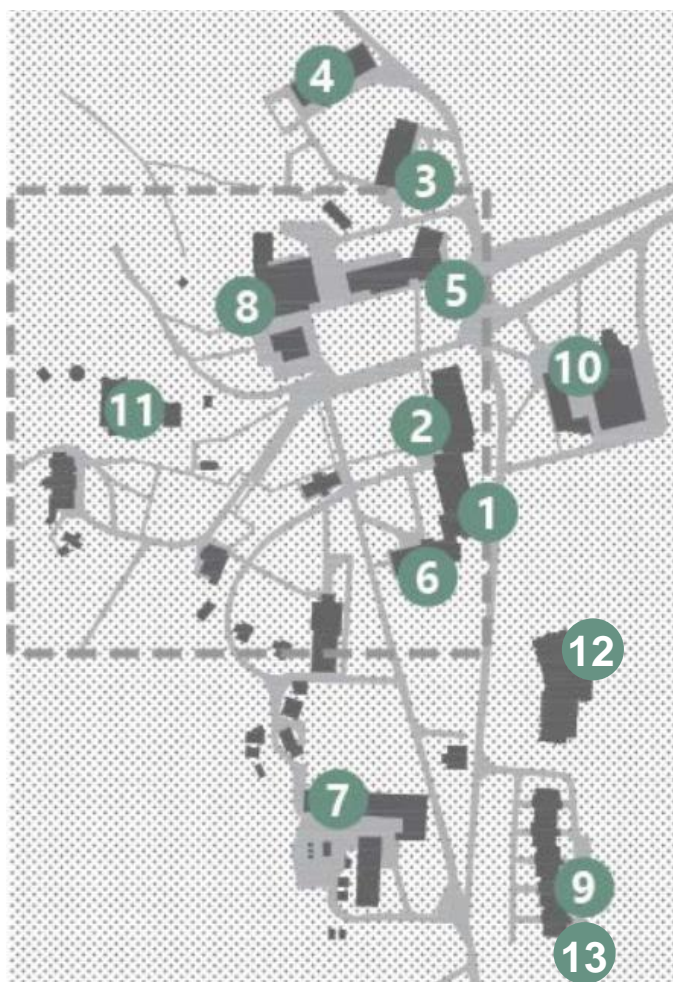
Apzīmējumi:

1. I korpuss ar ēdnīcu pirmajā stāvā un istabām otrajā stāvā. (celts 1948 gadā, nojaukts, lai uzceltu Dūņu dziedniecības ēku.)
2. II korpuss – bij. muižas māja. (rekonstruēta 1952. gadā.)
3. III korpuss
4. IV korpuss (barakas tipa, celts 1951. gadā. Nojaukts, lai uzceltu vēlāko I un II korpusu)
5. V korpuss – strādniekiem un atpūtniekiem (celts 1952. gadā. Vēlāk pārveidots par administrācijas ēku)
6. VI korpuss (celts 1965. gadā)
7. Trepes pāri gravai no Cīrulīšiem uz korpusu „Valdegas” (izbūvētas 1950. gadā)
8. Klubs (celts 1950. gadā, paplašināts 1968. gadā, 1983. gadā pārveidots par poliklīniku)
9. Kantora ēka
10. Deju grīda

⁴³⁴ Kosmosa izziņas centra iespējamās realizācijas ietekme uz Cīrulīšu apkaimes, Cēsīs, pilsētelpu un ainavu. Rīga 2018. 21. – 24. lpp. Pieejams arī:

https://www.cesis.lv/images/userfiles/files/P%C4%93t%C4%ABjumi/LZCA_Nodevums_Kosmosa_izzi%C5%86as_centra_iesp%C4%93jam%C4%81s_realiz%C4%81cijas_ietekme_uz_C%C4%ABrul%C4%AB%C5%A1u_apkaimes_C%C4%93s%C4%ABs_pils%C4%93ttelpu_un_ainavu.pdf (skatīts 04.05.2022)

⁴³⁵ CVMM, CM Ri 112616 (Vallijas Bundžas zīmētais plāns)

2. shēma. Cīrulišu apbūve laikā līdz 1991. gadam

Apzīmējumi

- 1. shēmā ietvertā teritorija

1. I korpuss (celts 1974. gadā)
2. II korpuss (celts 1974. gadā)
3. III korpuss (celts 1967. gadā)
4. IV korpuss (celts 1972. gadā)
5. Administrācijas ēka (agrākais strādnieku un atpūtnieku korpuss)
6. [skatīt 1. shēmā]
7. Centrālā katlu māja u.c. palīgēkas
8. Ēdnīca (celta 1971. gadā)
9. Darbinieku dzīvokļu ēka (celta 1976. gadā)
10. Klubs (celts 1976. gadā)
11. Dūņu dziedniecības ēka (celta 1986. gadā)
12. Slēgtais peldbaseins (celts 1983. gadā)
13. Darbinieku dzīvokļu ēkas jaunceltne (celtniecība sākta 1987. gadā)

Bakalaura darbs „Kūrorta „Cīrulīši” galvenie darbības aspekti (1944-1991)” izstrādāts LU Vēstures un filozofijas fakultātē Vēstures un arheoloģijas nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst ar elektronisko parakstu parakstītajai darba versijai.

Autors: Mairis Teteris /paraksts/ 25.05.2022.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: docents Dr. hist. Jānis Ķeruss /paraksts/ 25.05.2022.

Recenzents: Mg. hist, Toms Zariņš

Darbs iesniegts Vēstures un filozofijas fakultātē:

Studiju metodiķe _____ Sigita Šnē

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____. prot. Nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretāre _____ lektore Elīna Guščika